

**MUHASEBE HATA VE HİLELERİ İLE MUHASEBE
MESLEĞİNDE ETİK: AFYONKARAHİSAR'DA
MUHASEBECİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Zafer KİRİK
Yüksek Lisans Tezi

Eskişehir, 2007

MUHASEBE HATA VE HİLELERİ İLE MUHASEBE MESLEĞİNDE ETİK:
AFYONKARAHİSAR'DA MUHASEBECİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Zafer KİRİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Doç.Dr. Necdet SAĞLAM

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ocak 2007

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ**MUHASEBE HATA VE HİLELERİ İLE MUHASEBE MESLEĞİNDE
ETİK:AFYONKARAHİSAR'DA MUHASEBECİLER ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA****Zafer KİRİK****İşletme Anabilim Dalı****Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eylül, 2006****Danışman: Doç.Dr. Necdet SAĞLAM**

Bu çalışmada, muhasebecilik mesleği ve meslek sahiplerinin etiksel boyutları ile muhasebede yapılan hata ve hileler konuları incelenmiştir. Öncelikle muhasebenin genel yapısı ile muhasebecilik mesleği hakkında teknik bilgiler açıklanmıştır. Daha sonra muhasebe mesleğinin ahlaksal boyutu ve bununla ilgili olarak muhasebede yapılan hata ve hileler konuları incelenmiştir. Çalışma sonunda bir anket düzenlenmiş ve Afyonkarahisar'da bulunan muhasebeci-mali müşavirlerin eğitim düzeyi, deneyim-tecrübeleri, muhasebe mesleğinin etiksel boyutu ve muhasebe hata-hileleri ile ilgili çeşitli görüşleri alınmıştır. Muhasebeci-mali müşavirlerin eğitim düzeyleri ve deneyim-tecrübeleri, muhasebede yapılan hata ve hilelerde ve dolayısıyla mesleğin etiksel boyutunda etkili olduğu görülmüştür.

ABSTRACT**OBSTACLES AND CHEATINGS IN ACCOUNTING AND THE ETHICAL SITUATIONS IN THIS CAREER : PREPARATION OF AN INQUIRY OVER CHAMBERLAINS IN AFYONKARAHISAR****Zafer KİRİK****Department of Management****Anadolu University, The Institute of Social Sciences September 2006****Advisor : Doç. Dr. Necdet SAĞLAM**

In this study, general construction of accounting, the work of chamberlain and chamberlain's immoral situations and the obstacles and cheatings topics were requested. Firstly it was pointed out about accounting's comprehension and technical informations. Than, the immoral situations in chamberlain and the topics related with obstacles and cheatings in this accounting were requested. The inquiry was prepared at the end of the study and different kinds of views were taken about the chamberlains educational level, their experiences in this job, the ethical situation of this career and accounting obstacles and cheatings. It was seen in this inquiry that obstacles and cheatings were directly related with the chamberlains educational level and their experiences in that it was an impact on ethical values of this career.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Zafer KİRİK'in "Muhasebe Hata ve Hileleri ile Muhasebe Mesleğinde Etik: Afyonkarahisar'da Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma" başlıklı tezi 15/01/2007 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, İşletme Anabilim dalında, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı Soyadı**İmza**

Üye(Tez Danışmanı) : Doç.Dr.Necdet SAĞLAM

Üye : .....

Üye : .....

Prof.Dr. Nurhan AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Muhasebe finansal raporlama işleviyle işletmelerle ilgili taraflara bilgi sunmaktadır. Bu raporlama sürecinde de hata ve hileler yapılmaktadır. Ancak burada yapılan hata ve hileler ödenecek vergi miktarlarını ve dolayısıyla da devleti ilgilendirdiğinden farklı bir önem arz etmektedir.

Muhasebe meslek mensupları bazen kendi menfaatleri bazen de üçüncü kişilerin (müşterilerinin) menfaatleri için bu hata ve hilelere başvurabilmektedirler. İşte burada vicdan muhasebesiyle baş başa kalan muhasebecilerin başvurdukları hata ve hileler, muhasebe mesleğinin etiksel boyutunu da olumsuz etkilemektedir. Muhasebede yapılan hata ve hileler ile bunların meslek etiğine olan etkileri çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Ayrıca, muhasebenin genel yapısı ve muhasebe eğitimi konuları da değinilen diğer konulardır.

Çalışmamın konusuyla ilgili olarak Afyonkarahisar'da muhasebe mesleği ile uğraşanlar üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır.

Bu çalışmada bana yol göstererek rehberlik yapan danışman hocam Sayın Doç.Dr. Necdet SAĞLAM beyefendiye, emeğini ve bilgilerini benden esirgemeyen muhasebe öğretmeni Sayın Gökhan Akçay beyefendiye ve anket çalışmama katılan ve yardımcı olan tüm muhasebecilere yürekten teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZGEÇMİŞ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHASEBENİN TEMEL KAVRAMLARI VE MUHASEBE MESLEĞİNDE ETİK

1. MUHASEBE VE MUHASEBENİN TEMEL FONKSİYONLARI.....	4
1.1. Muhasebe ve Bilgi Üretme Fonksiyonu.....	6
1.2. Muhasebenin Sosyal Sorumluluk Kavramı.....	9
1.3. Güvenilir Bilgi Elde Etmek ve Muhasebecinin Sorumlulukları.....	10
2. MUHASEBECİLİK MESLEĞİ VE MUHASEBE EĞİTİMİ.....	11
2.1. Ülkemizde Muhasebe Mesleğinin Genel Karakteristikleri.....	12
2.2. Muhasebe Eğitimi ve Meslek Unvanı Almak.....	14
3. MESLEK MENSUPLARINDA ETİK.....	16
3.1. Etiğin Tanımı.....	17
3.2. Etik Davranışları Etkileyen Faktörler.....	18
3.2.1. Yasaların Etik Davranışlar Üzerindeki Etkisi.....	18
3.2.2. Geleneklerin Etik Davranış Üzerine Etkisi.....	19
3.3. Muhasebede Etik İhtiyacı.....	20
3.4. Muhasebede Meslek Etiğini Belirleyen Sistemler.....	22
3.4.1. Yararlı Olma Yaklaşımı.....	23
3.4.2. Görev Sorumluluğu Yaklaşımı.....	23
3.5. Meslek Uygulamalarında Bağımsızlık ve Tarafsızlık.....	23
3.6. Ülkemizde Meslek Mensuplarının Uyması Gereken Kurallar.....	25
3.6.1. Meslek Mensuplarının Uyması ve Sahip Çıkması Gereken Kurallar.....	27

3.6.2. Meslek Mensubunun Uyması Gereken Kurallarla İlgili	
Disiplin Cezaları.....	34

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE HATA VE HİLELERİ

1. MUHASEBE HATALARI.....	39
2. MUHASEBE HATALARININ NEDENLERİ.....	39
2.1. Bilgisizlik ve Tecrübesizlik.....	39
2.2. İhmal ve Dikkatsizlik.....	40
3. MUHASEBE HATALARININ ÇEŞİTLERİ.....	40
3.1. Matematik Hataları.....	40
3.2. Kayıt Hataları.....	41
3.2.1. Rakam Hatası.....	41
3.2.2. Hesap Hatası.....	44
3.2.3. Hesapların Borç ve Alacak Taraflarının Karıştırılması.....	46
3.3. Manüel Kayıtlardaki Nakil Hataları.....	47
3.4. Unutma ve Tekrar Hataları.....	48
3.4.1. Unutma Hataları.....	48
3.4.2. Tekrarlama Hataları.....	49
3.5. Bilanço Hataları.....	49
3.5.1. Değerleme Hataları.....	50
3.5.2. Hesapların Birleştirilmesi.....	50
3.6. TMS 8 Muhasebe Hataları ve Raporlamaya Etkileri.....	50
4. MUHASEBE HİLELERİ.....	52
5. MUHASEBE HİLELERİNİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ.....	53
6. MUHASEBE HİLELERİNİN TÜRLERİ.....	54
6.1. Bilinçli Hatalar.....	54
6.2. Kayıt Dışı İşlemler.....	55
6.3. Zamanından Önce veya Sora Yapılan Kayıtlar.....	55
6.4. Uydurma Adlara Hesap Açma.....	56
6.5. Sahte ve Muhteviyatı İtibarı ile Yanıltıcı Belge Kullanmak.....	57
6.6. Bilanço Maskeleymesi.....	59

6.7. Defter ve Belgeleri Yok Etmek ve Gizlemek.....	61
6.7.1. Defter Sayfalarını Yok Etmek.....	61
6.7.2. Defter ve Belgeleri Yok Etmek.....	62
6.7.3. Defter ve Belgelerin Gizlenmesi.....	62
6.8. Bilgisayar Kayıtların Yapılan Hata ve Hileler.....	63
6.9. Zarar ve İstisna Satışı.....	63
6.10. Fevkalade Hasılatı Gizlemek.....	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ HATA VE HİLELER

KARŞISINDA DURUMU : AFYONKARAHİSAR UYGULAMASI

1. MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ HATA VE HİLELER	
KARŞISINDA DURUMU.....	65
2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	66
3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ(ANKET).....	67
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE SONUÇLARI	67
4.1. Meslek Mensubu İle İlgili Kişisel Bilgiler.....	68
4.2. Meslek Mensubunun Etik Konusunda Karşılaştığı Durumlar	72
4.2.1. Tarafsızlık ve Bağımsızlığı Korumada Risk Alanları.....	72
4.2.2. Meslek Yasasının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar.....	76
4.3. Hata ve Hilelere İlişkin Veriler	78
SONUÇ.....	93
ANKET FORMU.....	97
KAYNAKÇA.....	104

KISALTMALAR LİSTESİ

AŞ	: Anonim Şirket
GV	: Gelir Vergisi
Gid.	: Gider
H.	: Hesap
IFAC	: Uluslar arası Muhasebeciler Federasyonu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KV	: Kurumlar Vergisi
Md.	: Madde
No	: Numara
S.	: Sayfa
SM	: Serbest Muhasebeci
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TURMOB	: Türkiye Serbest Muhasebeciler Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
Vb.	: Ve benzeri
VUK	: Vergi Usul Kanunu
YMM	: Yeminli Mali Müşavir
YTL	: Yeni Türk Lirası

GİRİŞ

Muhasebe, mali nitelikli işlem ve olayları para ile ifade edilmiş şekilde kaydetme, sınıflandırma, özetleyerek rapor etme ve sonuçları yorumlama bilim ve sanattır (Sevilengül,2005:10). Muhasebenin birinci işlevi, olayların kaydedilmesidir. Ancak bu tek başına yeterli değildir. Kaydetme sonucunda elde edilen sonuçların işlenerek anlamlı bir bilgi haline gelmesi gereklidir. Özellikle gelişen piyasalarda halka arz işlemleri nedeniyle sermayenin tabana yayılmasıyla çok sayıda insan bu bilgilerle ilgilenmektedir. Yöneticiler, işletme sahipleri, işletme çalışanları, borç verenler, devlet ve kamu sektörü muhasebenin üretmiş olduğu güvenilir, tarafsız, ilgili ve tutarlı bilgileri kullanmaktadır. Bu bilgileri elde eden taraf diğerlerine göre daha iyi kararlar alabilmektedir. Kaydetme ve raporlama sürecinde kasıtlı veya kasıtsız olarak yapılan hata ve hileler, hem muhasebecilik mesleğinin saygınlığını azaltmakta hem de başta devlet olmak üzere çeşitli kişi veya kurumların zarar görmesine neden olmaktadır. Bu nedenle Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler, Yeminli Mali Müşavirler ve bunların iş görenlerinin hem etik olarak hem de muhasebe ilkeleri gereği uyması gereken bir takım zorunluluklar vardır. Bunlar, Türkiye Serbest Muhasebeciler Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TURMOB) tarafından yayınlanmış ve Türkiye Muhasebe Standartları'nda belirtilmiştir.

Türkiye'de muhasebe eğitimi, ortaöğretimde ticaret liseleri ve çok programlı liselerin muhasebe bölümlerinde; üniversitelerde ise iki yıllık eğitim veren meslek yüksek okullarında ve dört yıllık eğitim veren iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde verilmektedir. 3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebecilik Ve Mali Müşavirlik Ve Yemini Mali Müşavirlik Kanununda muhasebecilik mesleğinin şartları ve yükselme basamakları belirlenmiştir. Buna göre, ticaret lisesi mezunlarının 6 yıl, önlisans mezunlarının 4 yıl, lisans mezunlarının da 2 yıl staj yapmaları ve staj sonu değerlendirmeyi başarmaları halinde serbest muhasebeci olabilmeleri mümkündür.

Etik, insanlar arasındaki ilişkilerin ahlak açısından iyi ya da kötü, doğru veya yanlış kavramlarının temelini araştıran felsefi bir disiplindir. O halde muhasebede etik, kanunlara ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun işlemlerin yapılması ve toplumun değer yargılarına önem vererek güvenilir bilgilerin topluma sunulması olarak ifade edilebilir. Muhasebe mesleğinde etiği olumsuz etkileyen en büyük faktör de muhasebe hata ve hileleridir. Zira muhasebecilerin, kendilerince haklı olsalar bile,

çeşitli sebeplerden dolayı yaptıkları hata ve hileler toplum arasında yayılmış ve ne yazık ki “iyi muhasebeci az vergi ödeten muhasebecidir” kanısı ortaya atılmıştır.

Muhasebe düzensizlikleri, yanılma, unutkanlık, dikkatsizlik, bilgisizlik veya yanılma isteği (kasıt) sonucu meydana gelir. Muhasebe hataları ve hilelerinin ortaya çıktığı durumlarda bilinçli veya bilinçsiz olarak yapıldığına karar verilmesi oldukça güçtür. Bilinç ve isteğin kanıtlanması çoğu kez çok zordur. Muhasebe hata ve hilelerinin ayırımında esas yol, bazı durumlarda yanılma isteği bulunduğu peşin olarak kabul edilmesidir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, genel olarak muhasebe kavramı tanıtılmıştır. Ayrıca ülkemizde muhasebe eğitimi ve muhasebe mesleğinde etiksel boyut konuları da incelenmiştir. Özellikle etik konusu üzerinde durularak ülkemizde muhasebe meslek mensuplarının uyması gereken kurallar ile disiplin cezaları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

İkinci bölümde, muhasebede yapılan hata ve hileler ile bunların neden ve sonuçları incelenmiştir. Öncelikle muhasebe hatalarının yapılış nedenleri ve çeşitleri ele alınarak bazı hatalara ilişkin örnekler sunulmuştur. Daha sonra muhasebe hileleri, ortaya çıkış nedenleri ve çeşitleri incelenmiştir. Özellikle Vergi Usul Kanunu dikkate alınarak hilelerin ortaya çıkış şekillerinden bahsedilmiştir.

Son olarak üçüncü bölümde bir anket çalışması yapılmıştır. Afyonkarahisar’da muhasebe mesleği ile uğraşanlar ile yapılan bu ankette, muhasebecilerin hata ve hileler karşısındaki tutumları, muhasebe mesleğindeki etiksel boyut hakkındaki düşünceleri ve eğitim düzeyleri ile ilgili bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise anket sonucunda elde edilen verilere göre değerlendirmeler yapılmıştır. Buna göre özellikle mükelleflerin istekleri ve baskılarıyla, kanunlar arasında sıkışan muhasebecilerin vicdan muhasebecisi olmaları ve hem devlet hem de mükelleflerin hak ve ödevlerine eşit mesafede davranmaları gerektiği sonucuna varılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHASEBENİN TEMEL KAVRAMLARI VE MUHASEBE MESLEĞİNDE ETİK

Muhasebe, bir örgütün kaynaklarının oluşumunu, bu kaynakların kullanılma biçimini, örgütün işlemleri sonucunda bu kaynaklarda meydana gelen artış veya azalışları ve örgütün finansal açıdan durumunu açıklayan bilgileri üreten ve bunları ilgili kişi ve kuruluşlara ileten bir bilgi sistemidir (Sevilengül,2005:9).

Tanımdan da anlaşılacağı üzere muhasebe, işletmenin gerek finansal durumunu gerekse faaliyet sonuçlarını gösteren bilgileri tanımlar, ölçer, oluşturur ve bunları analiz edip yorumlayarak ilgili taraflara, kararlarında kullanabilecekleri bilgiler halinde iletir. Muhasebenin işleyiş alanını ve biçimini değişik açılardan tanımlamak olanaklıdır. Bu bağlamda muhasebe bir hizmet faaliyeti olarak, tanımlayıcı-analitik bir disiplin olarak ya da bir bilgi sistemi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımların dayandırıldıkları görüşleri ele alarak açıklarsak, muhasebe;

- Ticari ve ticari olmayan işletmelerde ve ekonomide kaynakların kullanımı ve dağılımı hakkında işletme ile ilgili taraflara karar vermelerinde yardımcı olacak finansal bilgileri sağladığı için bir hizmet faaliyettir.
- Ekonomik faaliyeti karakterize eden olayların ve işlemlerin büyük bir kısmını tanımladığı ve ölçme, sınıflandırma ve uygun bir şekilde birleştirip özetleyerek raporlama yoluyla önem derecesi yüksek ve nispeten az sayıda ve birbirleriyle ilişkili veriye indirgeyerek belirli bir ekonomik bir varlık olan işletmenin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını ortaya koyduğu için tanımlayıcı analitik bir disiplindir.
- Kararları ve eylemleri ticari bir işletme veya diğer işletmelerin faaliyetleriyle ilgili olan çok sayıda kişiye, bu işletmeler hakkındaki ekonomik bilgileri bir süreç içinde toplayarak ilettiği için bir bilgi sistemidir.

Bu üç görüşün her biri, birbirinden farklı görülse bile, aslında muhasebenin üç temel niteliğini içerir. Muhasebenin bu üç temel niteliği;

- ekonomik bir varlık olan işletme hakkında,
- ilgili taraflar için,
- finansal bilginin belirlenerek ölçülmesi ve analiz edilip yorumlanarak iletilmesidir.

Bu niteliklerden de görüldüğü gibi karar vericiler ile işletme faaliyetleri arasındaki bağlantı muhasebe aracılığı ile kurulabilmektedir (Cemalcılar ve Önce,1999:2).

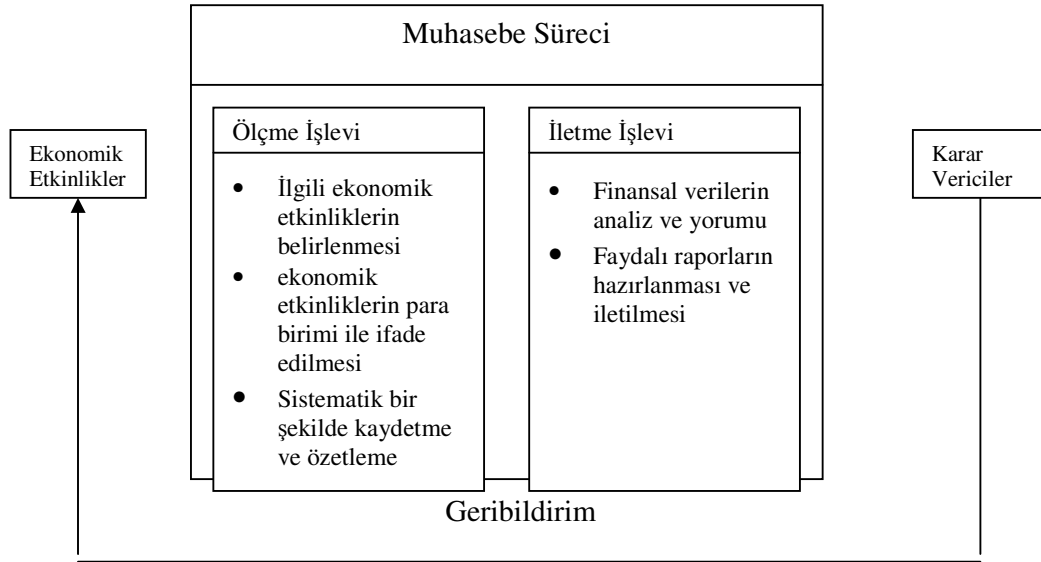
1. MUHASEBE VE MUHASEBENİN TEMEL FONKSİYONLARI

Muhasebe sürecini, ekonomik etkinliklerin ölçülmesi ve iletilmesi olarak iki temel işleve ayırabiliriz. Ölçme işlevi,

- işletme ile ilgili ekonomik etkinliklerin belirlenmesini,
- ekonomik etkinliklerin parasal olarak ifade edilmesini ve
- para ile ifade edilen sonuçların sistematik bir şekilde kayıtlanmasını kapsar.

Ölçme işlevi muhasebenin defter tutma ya da kayıtlama işlevi olarak da adlandırılabilir. İşletme ile ilgili olan ve işletmenin varlık ve kaynakları üzerinde değişme yaratan para ile ifade edilen işlemler çoğunlukla bir belgeye dayandırılarak önce yevmiye defterinde bir bütün olarak kaydedilir. Yevmiye defterine yapılan kayıtlardan hareketle işlemin her bir unsurundaki değişimler ilgili hesaplarda sınıflandırılır. Daha sonra büyük defter hesaplarında yapılan sınıflandırmadan yararlanılarak bu veriler özetlenerek bilgi üretilmiş olur. Ancak bilginin üretilmesi yeterli değildir. Ölçme işlevi sonucunda üretilen işletme ile ilgili finansal bilgilerin karar alacak ilgili taraflara iletilmesi gereklidir ve bu da muhasebe sürecinin ikinci işlevi olan işletme işlevini oluşturur.

İşletme işlevinde; ölçme işlevinin sonucunda elde edilen özetlenmiş bilgilere dayanarak analiz ve yorum ile bilgi kullanıcılarının gereksinimlerini karşılayacak olan finansal raporların hazırlanması ve ilgililere iletilmesi söz konusudur. Muhasebe sürecini Şekil 1'deki gibi özetleyebiliriz.(Cemalcılar ve Önce,1999:2)

Şekil 1: Muhasebe Süreci

Muhasebe süreci ve yukarıdaki görüşler göz önünde bulundurularak muhasebe aşağıdaki gibi tanımlanabilir. Muhasebe, ekonomik bir varlık olan işletme hakkında alınacak kararlara temel olacak faydalı bilgilerin üretilebilmesi için söz konusu işletmenin varlık ve kaynaklarında değişme yaratan parayla ifade edilebilen tüm işlemleri tanımlayan, kaydeden sınıflandıran, özetleyen ve analiz ve yorum sonuçları ile birlikte faydalı raporlar haline getirip karar alacak ilgili kişilere iletilmesini sağlayan bir süreçtir (Sevilengül,2005:10).

Muhasebe bilgileri, muhasebe bilgisini kullanan tarafların türüne göre finansal muhasebe ve maliyet muhasebesini de kapsayan yönetim muhasebesi olarak iki ana gruba ayrılabilir. Finansal muhasebe işletme yöneticilerinin yanı sıra yatırımcılar, kredi verenler gibi işletme dışı bilgi kullanıcılarına bilgi sağlarken yönetici pozisyonunda bulunan bilgi kullanıcılarına bilgi sağlar. Yönetim muhasebesi ise, gerek genel muhasebe, gerek maliyet muhasebesinden elde edilen verilerden hareketle yeni veriler üreterek işletme yöneticilerinin karar almada gereksinme duydukları sayısal bilgileri sağlar (Yükçü,1999:4). Muhasebeyi bu iki ana gruba ayırmanın dışında muhasebeyle ilgili çalışmalar ve uygulamalar; muhasebe denetimi, kar amaçsız kuruluşlar için muhasebe veya fon muhasebesi gibi alt bölümlere de ayrılabilir.

1.1. Muhasebe ve Bilgi Üretme Fonksiyonu

Bir işletmenin karar alıcıları ve işletme içindeki etkilenebilecek tüm gruplar ile işletmelerin faaliyetleriyle ilgilenen diğer çıkar gruplarına bilgi üreten muhasebe, bir bilgi sistemidir.

İşletmelerin mali bilgileri ve faaliyet sonuçlarını doğrudan veya dolaylı olarak incelemek isteyenlere tarafsız, doğru, güvenilir bilgileri iletmek muhasebenin fonksiyonlarını tam olarak yerine getirmesiyle olur.

Muhasebenin bilgi üretimini kendi iç dinamiklerini doğru kullanarak yapması gerekir. Kişisel değerler ve yargılardan kaçınılamaz ancak; muhasebe mesleğini icra edenlerin muhasebenin kendi dengelerini kullanarak başka etki altında kalmamaları doğru ve faydalı bilgilere ulaşımı sağlayabilir.

Bilginin yöneticilere, kreditoörlere, finansal analistlere, ekonomistlere ve hükümet politikasını belirleyenlere ulaştığı düşünülürse herhangi bir yanlış veya hatanın ülke ekonomisine, işletmenin bulunduğu sektöre ve işletmeye zarar verebileceği gözden kaçırılmamalıdır. Bu nedenle muhasebe bilgisinin nitelikli olması gerekir.

Muhasebe bilgisinin nitelikleri, muhasebe ve raporlama alternatifleri arasında seçim yapmada bir temel sağlar ve muhasebe bilgisinin hangi niteliklerinin onu karar almada faydalı kıldığını belirler.

Bilginin en önemli özelliği alınacak kararlarda faydalı olmasıdır. Bilginin faydalı olabilmesi öncelikle karar vericiler (kullanıcılar) tarafından anlaşılabilir olmasına bağlıdır. Anlaşılabilirlik, makul düzeyde bilgilendirilmiş kişilerin bilginin önemini kavrayabilmelerine yardım eden bir niteliktir. Bilginin anlaşılabilirliği, kullanıcıların özellikleriyle bilginin özelliklerinin bir bileşimi sonucunda sağlanabilir. Bilgi, kullanıcılar tarafından anlaşılabilir olduğunda faydalı olacaktır. Bu nedenle bilginin faydalı olabilmesi için temel koşul onun anlaşılabilir nitelikte olmasıdır. Bununla birlikte kullanıcıların finansal raporları analiz etmek için yeterli eğitim, deneyim ve motivasyona sahip oldukları varsayılır ve finansal raporlamanın sofistike olmayan veya diğer tesadüfi kullanıcılar için olmadığı ima edilir (Cemalcılar ve Önce,1999:32).

Karar almada faydalılığının sağlanabilmesi için finansal bilginin anlaşılabilirliğinin yanı sıra gerekli olan diğer iki temel nitelik de ilgililik ve güvenilirliktir.

İlgililik, bilginin karar verme durumunda olan kişinin geçmiş, mevcut ve gelecekteki olayların sonuçları hakkında tahminde bulunma veya önceki beklentilerini onaylama veya düzeltme şeklinde kullanıcılara yardım ederek onların kararlarında fark yaratma kapasitesidir. Örneğin, hissedarlar için hisseleri satma, elde tutma veya alma kararlarında pay başına kazanç bilgisi genellikle ilgili bilgi olarak kabul edilir. İlgili bilginin üç temel niteliği *tahmin değeri, geri bildirim değeri ve zamanlılıktır*. Bilginin kullanıcıların olayların sonuçlarını doğru olarak tahmin etme olasılığını artırması bilginin tahmin değeridir. Bilgi, kullanıcıların önceki beklentilerini onaylamalarına veya düzeltmelerine yardım etmesi bilginin *geri bildirim değeridir*. Bilgi, karar vericinin kararını etkileme yeteneğini yitirmeden önce, diğer bir ifade ile karar verilmeden önce mevcut olmalıdır; bu da bilginin *zamanlılığıdır*. Zamanlılık tek başına bir bilgiyi ilgili yapmaz fakat bilgi zamanlı değilse ilgili olamaz. Sonuç olarak bir bilginin ilgili olabilmesi için tahmin değeri ve geri bildirim değerine sahip olması ve zamanında sunulması gerekir(Cemalcılar ve Önce,1999:32).

Güvenilirlik, bilginin makul ölçüde hata ve önyargıdan uzak olması ve neyi temsil etmeyi hedefliyorsa onu temsil etmesiyle sağlanan niteliklidir. Muhasebe bilgileri ekonomik durumları veya olayları yansıtan veya gösteren bilgiler oldukları ölçüde kullanıcılar için *güvenilir* bilgidir. Finansal raporların güvenilir olabilmeleri için işletmenin önemli ilişkilerini göstermeleri gerekir. Kullanıcılar bilginin önyargısız ve hatasız olduğuna inanıyorlarsa o bilgiye güvenebilirler. Bilginin güvenilir olma niteliğine sahip olabilmesi için gerekli üç temel özellik doğruluğun kanıtlanabilirliği, tarafsızlık ve temsilde sadakattir. Doğruluğun kanıtlanabilirliği, ekonomik olayların ölçülmesinde ve onların raporlanma şekillerinde aynı ölçme yöntemlerini kullanan birbirinden bağımsız taraflar arasındaki görüş birliğidir. Bilgi, belli başlı makul kanıtlara dayandığında doğruluğun kanıtlanabilir olduğu düşünülür(Cemalcılar ve Önce,1999:32).

Tarafsızlık, muhasebe bilgisinin davranış ya da sonuçlarının kullanıcıyı belirli bir yöne doğru yönlendirmeden iletilmesidir. Bilgi sistematik olarak ilgili taraflardan biri lehine sonuçlanacak şekilde üretildiğinde tarafsız olmayacaktır. (Cemalcılar ve Önce,1999:32).

Temsilde sadakat, diğer bir ifade ile tanımlanması hedeflenen şeyi doğru olarak temsil etmeyi, finansal ölçme veya tanımlama ile ölçülen veya tanımlanan ekonomik

fenomen arasındaki bir mutabakatı ifade eder ve muhasebe sayısal muhasebe bilgilerinin ve tanımların gerçekten oluşan veya gerçekleşen şeyleri temsil etmesi gerektiği anlamındadır.

Muhasebe bilgisinin faydalı olarak nitelenebilmesi için ilgili ve güvenilir olması gerekir. Ancak bu iki niteliğin bir arada sağlanması sırasında birbirinin aleyhine gelişen durumlar olabilir. Diğer bir ifade ile muhasebe bilgisinin ilgililiğinin artırılması güvenilirliğinin azalmasına ya da tam tersi duruma yol açabilir. Örneğin, maddi duran varlıkların cari değerleri tarihi maliyetlere göre daha ilgili bilgi sağlayabilir; ancak tarihi maliyetlere göre daha az güvenilir olabilir. Muhasebe mesleğinin en önemli uğraş alanlarından birisi de mümkün olduğu kadar faydalı bilgi sağlamak için ilgililik ve güvenilirlik arasında optimal bir denge sağlamaktır.

Muhasebe bilgisinin faydalı olabilmesi için ilgililik ve güvenilirliğinin yanı sıra bazı ikincil niteliklere de sahip olması gerekir. Bunlar da *karşılaştırılabilirlik* ve *tutarlılıktır*. Bilgi, farklı işletmeler için aynı tarzda ölçülüyor ve raporlanıyorsa karşılaştırılabilirlik özelliğine sahiptir (işletmeler arası karşılaştırılabilirlik). Bir işletme dönemden döneme benzer olaylara aynı muhasebeleştirme yöntemini uyguluyorsa işletmenin muhasebe standartlarının kullanımında tutarlı olduğundan söz edilir (tutarlılık ya da işletme içi karşılaştırılabilirlik). Karşılaştırılabilirlik aynı zamanda tutarlılığı da gerektirir. Karşılaştırılabilirlik, işletmelerin tutarlı (değişmez) uygulamaları izlemeleriyle mümkündür.

Muhasebe bilgisinin sahip olması gereken birincil ve ikincil niteliklerinin yanı sıra dikkate alınması gereken kısıtlayıcılar vardır. Bunlar kapsamlı kısıtlayıcı olarak adlandırabileceğimiz önemliliktir. Muhasebe bilgisinin hazırlanması ve sunulmasının bir maliyeti vardır. Bu nedenle sunulan muhasebe bilgisinden sağlanacak fayda onun hazırlanmasına ilişkin *maliyetten* büyük olmalıdır. Önemlilik ise bir kalemin karar vericinin kararı üzerindeki etkisiyle ilgilidir ve daha çok niceliksel bir özellik olarak dikkate alınır. Ancak önemlilik kesin olmaktan çok göreceli kavramdır; çünkü bir kalemin göreceli parasal büyüklüğüne, kalemin yapısına veya bunların bileşimine bağlıdır. Önemlilik konusunda yargılar, belirli durumlar için o duruma özgü faktörleri içerdiğinden önemlilik ilgilikle ilgili kesin sınırlar belirlenmesinden kaçınılmıştır (Cemalcılar ve Önce,1999:32).

1.2. Muhasebenin Sosyal Sorumluluk Kavramı

Sorumluluk, gerçek ve tüzel kişilerin kendi davranışlarını ve yetki alanlarındaki herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesidir. Bu kavram, muhasebenin işlevini yerine getirme hususundaki sorumluluğunu belirtmekte ve muhasebenin kapsamını, anlamını ve amacını göstermektedir (Sevilengül,2005:22).

İşletme ile ilgili taraflara bilgi sağlama amacını karşılayacak olan finansal tabloların geliştirilmesi sosyal sorumluluk gerektirir. Muhasebe sadece işletmenin yöneticilerine gerekli bilgiler vermekle kalmaz. Değişik nedenlerle işletmenin işleyişi ile ilgileri bulunan veya ileride ilgilenecek olan taraflara da işletmenin finansal durumu ve işleyişinin sonucu hakkında bilgi vermek muhasebenin amaçlarından ve görevlerinden birisidir.

Muhasebe bu tarafları yanıltmayacak doğru bilgiler verme sorumluluğundadır. Muhasebe bu görevini yerine getirirken hukuki sorumluluktan daha kapsamlı bir sorumluluğu ifade eden sosyal sorumluluk duygusu ile hareket etmelidir. Muhasebenin organizasyonunda, uygulamaların gerçekleştirilmesinde, üretilen bilgilerin rapor edilmesinde belli bir ilgi grubunun değil tüm ilgi gruplarının hatta tüm toplumun çıkarlarının gözetilmesi gereğine sosyal sorumluluk kavramı denir. Ancak böyle bir sorumluluk duygusu ile hareket edildiği takdirde muhasebede sağlanan bilgilerin gerçeğe uygun, tarafsız, önyargısız ve adil olması sağlanabilir.

Sosyal sorumluluk kavramı işletmelerin topluma karşı yerine getirmesi gereken sorumlulukların örgütsel amaçların önünde tutulmasını gerektirir. Sosyal sorumluluk kavramı genelde işletmenin kendisiyle ilişkilendirilmekteyse de gerçekte karar alma yetkisi işletme içinde çeşitli düzeylerde yer alan bireylerde toplanmaktadır. Son yıllarda önemli bir konu olarak karşımıza çıkan etik, sosyal sorumluluk kavramı kapsamında ele alınabilir. Bireyin, iyi-kötü, doğru-yanlış kavramları ahlak olarak isimlendirilir. Bu tür davranışların bir gruba ait olması ise etikdir. Muhasebe meslek mensupları ve yöneticiler önce ahlaklı sonra iş etiğine uygun olarak davranışlar gösterdiğinde sosyal sorumluluk kavramı uygulanmış olur.

Toplumdaki herkes hem yasal olarak hem de ahlaki olarak savunulabilir şekilde davranmalıdır. Yasal olarak savunulabilir davranmak, yasalara uymak; ahlaki olarak savunulabilir davranmak ise toplumun geçerli değer yargılarına göre doğru olan şekilde davranmak anlamındadır. Ahlaki davranış, karar ya da eylemin yasal olup olmadığının

saptanmasından çok doğru ya da yanlış olup olmadığı ve toplumun değerlerine uygun olup olmadığı açısından değerlemeyi gerektirir.

Finansal muhasebe ve raporlamanın rolü bir işletmenin ekonomik etkinliklerini objektif olarak ölçmek ve kaydetmek; kaydedilen verileri özetleyerek ilgili taraflara – işletme içindeki ve işletme dışındaki taraflara- iletmeğidir. Finansal muhasebe ve raporlama sürecinde olayların yanlış takdir edilmesi, tahmindeki hatalar, ekonomik olayların ölçülmesi ve iletilmesindeki belirsizlik gibi nedenler iş ahlaki ve ahlaki davranışları muhasebe mesleği açısından özellikle önemli kılmaktadır. Çünkü işletme ile ilgili taraflar kararlarına temel olan finansal tablolara ve dolayısıyla muhasebecilere güvenmek zorundadırlar. Bu nedenle muhasebeciler muhasebe ilkelerini ve mesleğin gerektirdiği diğer konuları uygularken etiksel davranış standartlarına dikkat etmeye özellikle zorludurlar. Yasal olmayan ya da etiksel olmayan davranışlarda bulunan muhasebeciler, finansal raporlama sürecinin tümünün doğruluğu ve dürüstlüğünü zedeleyecektir. Eğer muhasebe toplumda faydalı olmayı sürdüreceğse muhasebeciler güvenilir olmak zorundadır. Aksi takdirde finansal muhasebe ve raporlamanın kamu hizmeti olma yönünü başarmada yetersiz kalacaktır (Cemalcılar ve Önce,1999:18).

Muhasebeciler muhasebe standart ve prosedürlerinin etkileri ve onların uygulanmaları kadar kendi eylemlerinin kamu yararı üzerindeki etkilerini de göz önünde bulundurmak zorundadırlar. Muhasebeciler finansal muhasebe ve raporlama ile ilişkili potansiyel etik konuları hakkında bilgili ve bu konular hakkında cevaplar bulmak için hazırlıklı olmalıdır. Muhasebecilerin görevlerini etiğe uygun olarak yerine getirmeleri, kararları ve eylemlerini kamu yararını gözeterek yapmalarına ve muhasebe kavram ve ilkelerine uygun davranmalarına bağlı olacaktır.

1.3. Güvenilir Bilgi Elde Etmek ve Muhasebecinin Sorumlulukları

Bilgi insanların sosyal hayatlarında ve faaliyetlerinde önemli bir yer teşkil etmiş ve son yıllarda önemi gittikçe artmıştır. Günümüzde üretim faktörleri içerisinde yer alan bilgi en önemli güç kaynağı sayılmakta ve bilgiyi stratejik olarak kullanan işletmeler amaçlarına ulaşmada daha başarılı ve rakipleri karşısında bir adım önde olmaktadır. İşletme yöneticileri ve işletme dışında bulunan çevre, bilgi teknolojilerinin de

gelişmesiyle, karar almada kullanılacak doğru bilgiye daha hızla ulaşmak istemektedirler.

Amerika Birleşik Devletleri'nde büyük işletmelerin muhasebe yolsuzlukları nedeniyle iflasların uluslar arası finans piyasalarında geniş yankı uyandırması ve bu başarısızlıklar nedeniyle kamunun Finansal raporlara ve kurumsal açıklamalara güvenin sarsılması, muhasebe ve denetim standartlarının, muhasebe ve denetim mesleğinin, şirket yönetim şekillerinin sorgulanmasına neden olmuştur.

Sermaye piyasalarının sağlıklı bir şekilde işlemesi için güvenilir, doğru, tam ve zamanlı finansal raporlama sisteminin olması bir zorunluluktur. Halka açık şirketlerin kamuya sundukları Finansal raporlar şeffaf, tam doğru ve karşılaştırılabilir nitelikte olduğu takdirde kamunun Finansal raporlamaya duyduğu güven tekrar kazanılabilir (Süer,2004:129).

Bilginin doğru, güvenilir, zamanlı ve tam olması gibi özellikler ise meslek mensuplarının sorumluluğundadır. Meslek mensubu vergi beyannamelerinin imzalanması ve tasdik raporları gibi işlemler neticesinde V.U.K. Md.227 ye göre mükellefler gibi müşterek olarak sorumlu tutulmaktadır. Mükellefler tarafından kendilerine ibraz edilen belgelerin, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğlerine, genel muhasebe kurallarına uygun ve doğru olarak yasal süresi içinde kanuni defterlere kaydedilmesinden ve mali tablolara aktarılmasından meslek mensupları sorumludur. Dolayısıyla mükellefleri yanlış işlemler ve belgeler getirmiş olsalar bile meslek mensupları tüm yaptıkları işlerin doğruluğunu araştırmak zorundadırlar. Bu yönüyle baktığımızda meslek mensubunun sorumluluğu imza atılan işlemlerin getirdiği yükümlülükleri de kapsamaktadır. Vergi suç ve cezalarında mükellefle birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu tutulurlar. Bu durumda meslek mensupları etik ve sosyal sorumluluk kavramlarını yerine getirirken mükelleflerini doğru belge ve yöntemlere zorlamalıdır. Sahte veya yanıltıcı belgeler beyanname verme süresi sonuna kadar ilgili vergi dairesine bildirilmelidir. Hatta bunu yerine getirmede başarısız oluyorsa mükelleflerinin defterlerini iade edebilmelidirler.

2. MUHASEBECİLİK MESLEĞİ VE MUHASEBE EĞİTİMİ

Meslek kavramı, bir kimsenin hayatını kazanmak, geçimini sağlamak için seçerek kendini verdiği iş ya da düşünce alanın ifade eder (TDK,1988:566). Profesyonel

kavramı ise, özel eğitim gerektiren bir meslek sahibi olarak tanımlanabilir (TDK,1988:752).

Profesyonellik için uzmanlık, uzmanlık için ileri derece eğitim ve öğretim gerekmektedir. Uzmanlık için gerekli bilgiye sahip olunup olunmadığının tespiti bir yeterlilik değerlendirmesiyle yapılmaktadır ve bu durum belirli bir sertifika veya ruhsat ile tescil edilmektedir. Böylece, her ülkenin kendi hukuk kurallarına göre, bu uzmanlık konusuna giren işler, sadece bu sertifika veya ruhsata sahip olan kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Profesyonelliğin esaslarından biri, uzmanlığın kamu yararına sunulmasıdır. Bir diğer esas ise, profesyonelliğin elde edilmesi ve devam ettirilmesine ilişkin koşulların sağlanması, bunlara uyulup uyulmadığının denetlenmesi konularında meslek örgütünün yetkili kılınması, diğer bir ifade ile mesleğin kendi kendini geliştirmesidir.

Ülkemizde muhasebe mesleği değişik eğitim süreçlerinden geçerek elde edilebilmektedir. Eğitim düzeyine göre meslek unvanı değişmektedir. Ticaret Liseleri ve Maliye Liselerinden mezunlar bile halen meslek mensubu olabilmektedirler. Farklı bir liseyi bitirmiş olsanız bile ön lisans programları ile maliye, muhasebe, işletme gibi alanları tamamlayarak Serbest Muhasebeci olunabilir. Fakültelerin iktisat, işletme, maliye, hukuk vb. bölümlerinden mezun olanlar ise mesleğin bir üst basamağı olan Serbest Muhasebeci Mali Müşavir unvanını elde edebilmektedirler. Lise mezunları 6 yıl, ön lisans mezunları 4 yıl, fakülte mezunları ise 2 yıl staj süresini tamamlayarak sınavlarda başarılı olmaları halinde meslek mensubu olabilirler.

2.1. Ülkemizde Muhasebe Mesleğinin Genel Karakteristikleri

Ülkemizde Cumhuriyet öncesi muhasebe mesleği devlet uygulamaları ile sınırlı kalırken 1926–1960 yılları arasında özellikle Alman akademisyenlerin etkisi ile muhasebe kuram ve uygulamalarında önemli mesafe kat edilmiştir. Ancak profesyonel muhasebeciliğe geçiş 1980’li yıllarda mümkün olmuştur. (Yalkın,2001:17).

Muhasebe mesleğinin ülkemizde kanunla düzenlenmesi, 01.06.1989 tarihinde kabul edilen ve 13.06.1989 tarih ve 20194 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 3568 sayılı kanunla gerçekleştirilmiştir. Bu kanunun gerekçesinde belirtilen amaçlardan bazıları şöyledir:

- Son yıllarda sermaye şirketleri önem kazanmaya başlamıştır. Bu gelişmeyle birlikte küçük tasarrufların işletmeye yatırılması ve Finansal araçlar ile işletme sermayelerinin güçlendirilmesi hız kazanmıştır. Bu durum da işletmelerin topluma güvenilir Finansal bilgi sağlamasını zorunlu hale getirmiştir.

- İşletmelerin büyüyerek karmaşıklaşması Finansal denetimlerde uzmanlaşmayı gerekli kılmıştır.

- Muhasebe ve Finansal denetim konuları ile ilgili olarak ve Finansal denetim mesleğinin icra edilmesinde ortak tanımlar oluşturulması konusu önem arz etmektedir.

- Ülkemizdeki muhasebe uygulamaları genel olarak tek düzelikten yoksundur ve muhasebe sistemlerinden sağlanan bilgilerin, işletmelerin karar alma fonksiyonlarının yerine getirilmesinde yöneticiye sağladığı yarar oldukça kısıtlıdır.

3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu'nun ikinci maddesinde, muhasebecilik ve mali müşavirlik mesleğinin konusu tanımlanmıştır.

A) Muhasebecilik ve malî müşavirlik mesleğinin konusu: Gerçek ve tüzelkişilere ait teşebbüs ve işletmelerin;

a) Genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ilgili mevzuat hükümleri gereğince, defterlerini tutmak, bilânço, kâr-zarar tablosu ve beyannameleri ile diğer belgelerini düzenlemek ve benzeri işleri yapmak.

b) Muhasebe sistemlerini kurmak, geliştirmek, işletmecilik, muhasebe, finans, malî mevzuat ve bunların uygulamaları ile ilgili işlerini düzenlemek veya bu konularda müşavirlik yapmak.

c) Yukarıdaki bentte yazılı konularda, belgelerine dayanılarak, inceleme, tahlil, denetim yapmak, malî tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş vermek, rapor ve benzerlerini düzenlemek, tahkim, bilirkişilik ve benzeri işleri yapmak.

Yukarıda sayılan işleri; bir işyerine bağlı olmaksızın yapanlara serbest muhasebeci malî müşavir denir.

Kanunda Yeminli Mali Müşavirlik Mesleğinin Konusu da şöyle belirtilmiştir.

B) Yeminli malî müşavirlik mesleğinin konusu:

a) A fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde yazılı işleri yapmanın yanında Kanunun 12nci maddesine göre çıkartılacak yönetmelik çerçevesinde tasdik işlerini yapmaktır.

b)Yeminli malî müşavirler muhasebe ile ilgili defter tutamazlar, muhasebe bürosu açamazlar ve muhasebe bürolarına ortak olamazlar.

Özel kesim işletmelerinde kamuyu aydınlatma ilkesinin ve Finansal denetimin tam olarak işlerlik kazanması, ancak mesleğin bağımsızlığını kazanması, kendi standartlarını geliştirmesi ve bunların uygulanmaya konması ile mümkün olabilecektir.

2.2. Muhasebe Eğitimi ve Meslek Unvanı Almak

Ülkemizde Serbest Muhasebecilik ve Mali Müşavirlik Mesleğinin uygulanması için çeşitli eğitim düzeylerine göre farklı yollardan geçerek mesleki unvanı almak mümkündür. Meslek mensubu olmak için gerekli genel şartlar 3568 sayılı meslek kanununun 4. maddesinde düzenlenmiştir.

Genel Şartlar

Madde 4 - Meslek mensubu olabilmenin genel şartları şunlardır:

a) T.C. vatandaşı olmak (yabancı serbest muhasebeci malî müşavirler hakkındaki hüküm saklıdır).

b)Medenî hakları kullanma ehliyetine sahip bulunmak.

c)Kamu haklarından mahrum bulunmamak.

d) Taksirli suçlar hariç olmak üzere; affa uğramış olsalar dahi ağır hapis veya 5 yıldan fazla hapis yahut zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına teşebbüs suçlarından dolayı hüküm giymiş bulunmamak.

e) Ceza veya disiplin soruşturması sonucunda memuriyetten çıkarılmış olmamak.

f) Meslek şeref ve haysiyetine uymayan durumları bulunmamak.

Yukarda belirtilen bu genel şartlar medeni hakları kullanma ve genel ahlak kurallarıyla ilgili genel konular olup ayrıca eğitimle ilgili özel şartlarda 5.madde de düzenlenmiştir.

Serbest muhasebeci malî müşavir olabilmenin özel şartları:

Madde 5 - A) Serbest muhasebeci malî müşavir olabilmek için aşağıdaki özel şartlar aranır:

a) Hukuk, iktisat, maliye, işletme, muhasebe, bankacılık, kamu yönetimi ve siyasal bilimler dallarında eğitim veren fakülte ve yüksekokullardan veya denkliği Yükseköğretim Kurumunca tasdik edilmiş yabancı yükseköğretim kurumlarından en az lisans seviyesinde mezun olmak veya diğer öğretim kurumlarından lisans seviyesinde mezun olmakla beraber bu fıkrada belirtilen bilim dallarından lisansüstü seviyesinde diploma almış olmak.

b) Staj amacıyla serbest muhasebeci malî müşavir veya yeminli malî müşavir yanında iki yıl çalışmış olmak.

c) Serbest muhasebeci malî müşavirlik sınavını kazanmış olmak. Türkiye genelinde malî denetim yapan kamu bankalarının müfettişleri ile kanunları uyarınca vergi inceleme yetkisi almış olanlardan, bu yetkilerini aldıkları tarihten itibaren kamu kurum ve kuruluşlarında 8 yıllık hizmet süresini dolduranlar ile (a) bendinde sayılan konularda en az 8 yıl öğretim üyesi veya görevlisi olarak çalışmış bulunanlar için sınav şartı aranmaz.

d) Serbest muhasebeci malî müşavirlik ruhsatını almış olmak.

B) Serbest muhasebeci olmanın şartları:

(A/a) bendinde belirtilen konularda ön lisans seviyesinde öğrenim görmüş olanlar ile ticaret liseleri ve maliye meslek liselerinden mezun olanlar, staj şartını yerine getirmiş olmaları halinde, sınav şartı aranmaksızın sadece serbest muhasebeci unvanı ile çalışırlar. “Serbest muhasebeci malî müşavir” unvanını kullanamazlar ve Kanunun (2/A) maddesinin (b) ve (c) bentlerinde belirtilen işleri yapamazlar. Staj süresi ön lisans seviyesinde mezun olanlar için 4 yıl, ticaret liselerinden ve maliye meslek liselerinden mezun olanlar için 6 yıldır.

Özetlersek; Ticaret Lisesi mezunlarının 6 yıl staj, ön lisans mezunlarının 4 yıl staj yapmaları ve staj sonu değerlendirmeyi başarmaları halinde Serbest Muhasebeci olmaları mümkündür. Öte yandan Türkiye’de bütün mesleki işlemleri yapabilecek kadar yetkili olmak için 4 yıllık eğitim veren kurumlardan mezun olduktan sonra 2 yıl staj

yaparak staj sonunda değerlendirmeyi kazanıp Serbest Muhasebeci Mali MÜşavirlik ruhsatı alınmaktadır.

Ayrıca vergi denetimi alanında çalışmak, akademik unvanlar ile çalışarak da bu ruhsatı almak mümkündür. Dolayısıyla farklı eğitimlere ve deneyimlere sahip meslek mensuplarıyla karşılaşılabilir. Ancak son yıllarda yaşanan gelişmeler ve deneyimli meslek mensuplarının emekli olmaları gibi nedenlerle eğitim kalitesi hızla yükselmekte, meslek mensuplarında hizmet kalitesi artmaktadır. Ülkemizde bazı uluslar arası kararların uygulanmasında zorluklar yaşanmaktadır. IFAC tarafından belirlenen eğitim düzeyinin üye ülkelerde uygulanmasına 2005 yılından itibaren başlanacağı belirtilse de ülkemizde hala eğitim seviyesi belirtilenin altında birçok meslek mensubu bulunmaktadır (Özyürek,1999:57).

3. MESLEK MENSUPLARINDA ETİK

Muhasebe tanımında geçen unsurları yapan ve yapımına destek olan tüm meslek mensupları, doğru, tarafsız ve güvenilir bilgiler elde edebilir. Doğru kayıtların tutulması, varlıkların korunması, riskin bertaraf edilmesi gibi unsurlar etkin bir etik programı ile desteklenebilir ve bir işletmenin kontrol sistemleri açısından önemlidir. Yönetim muhasebecileri etik stratejilerinin uygulanmasında önemli destek sağlayabilirler. Günümüzde birçok karar alma süreci etiksel boyuta sahiptir. Üst düzey yönetime bilgi sağlamada anahtar görevi üstlenen yönetim muhasebecileri doğru ve anlamlı finansal önerileri sağlayarak karar verme süreçlerini en iyi biçimde desteklerler.

Yönetim muhasebecileri bir işletmedeki etiksel sorunların çözümünde kendilerini yetiştirmeli ve sorunu önceden sezip tanımlayabilmelidirler. Şirket etik stratejileri, iç kontrol sisteminin daha geniş bir biçimidir. Yönetim muhasebecileri tarafından gerçekleştirilen kontrol, yönlendirme ve firma başarısını değerlemesi gibi konular işletme etiğinin de konusudur. Yönetim muhasebecileri üst düzey yönetime etiksel ve sosyal denetim de yeni tekniklerin geliştirilmesi konusunda önerilerde bulunabilirler. Yıllık raporlar ya da diğer yönetim raporlarının hazırlanmasında yönetim muhasebecileri bilimli programların etiksel davranışla ilgili boyutlarını tanımlayabilirler (Gül ve Ergün,2004:53).

3.1. Etiğin Tanımı

Etik Yunanca “Ethikos” ya da “Ethos” tan gelmektedir. Etik sözcüğü Oxford sözlüğünde üç tür tanımlanmıştır.

- Değer yargıları bilimi.
- İnsan yaşamının belirli sınırlı bölümlerinde söz konusu olan kabul görmüş kurallar.
- insanların en geniş anlamdaki görevlerinin bilimi. Sivil, politik ve uluslar arası yasa bilimi.

Mesleki etikten söz edildiğinde ikinci tanım daha geçerli bir tanım olmaktadır. Türkçemizde de kullanılmaya başlanmış olan “etik” sözcüğünün sözlük anlamı “törel, töre bilimi” olarak tanımlanmaktadır.

Etik kavramının temelinde sorumluluk duygusu yer almaktadır ve etik topluma karşı sorumluluğun bir çeşit ifade tarzıdır. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde topluca benimsenmiş ve olması gereken kuralları ve bu kurallara uymak suretiyle gerçekleşen davranışları etik değerler olarak adlandırabiliriz.

İnsanların topluma karşı taşıdıkları sosyal sorumluluk duygusu, bireyin davranışlarında doğru-yanlış, iyi-kötü ayrımı yapmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu ayrımın yapılmasında insanlığın var olduğu günden itibaren değişime uğrayan ölçütler ise etik olarak karşımıza çıkar.

Etik değerler, asırlardır aynı toplumda yaşayan insanların toplumsal düzeni sağlamak amacıyla, toplum tarafından benimsenmiş ve toplumun yaşadığı değişim süreçlerinde bir takım ilaveler ve değişikliklere maruz kalmış, toplumun kültürel ve dini mekanizmasının bir göstergesidir (Kırılıoğlu ve Akyel,2003:59).

Etik insanlar arasındaki ilişkilerin ahlak açısından iyi ya da kötü, doğru veya yanlış kavramlarının temelini araştıran bir felsefi anlayıştır. Etiği, ahlak kavramını da içine alan felsefi bir disiplin olarak tanımlanmak mümkündür. Bu nedenle etiği ahlak felsefesi olarak tanımlamak uygun olacaktır. Etiğin bilgi ve mantık felsefesiyle yakın ilgisi vardır. Bu ilgiyi ödev mantığı ve buyruk mantığı olarak incelemek gerekir.

Etik nasıl davranılması gerektiğini gösteren sağduyuyla ilgili görev ve sorumluluk ifade eder. Doğruyu yanlıştan ayırma yeteneği ve doğruyu uygulama eğilimiyle ilgilenir.

Etik kavramı ile iç içe olan ve dilimizde etiğin karşılığı olarak kullanılan ahlak kavramı ise bireysel bir kavramdır. Kişinin doğru veya yanlış tutumu ahlaki tutumdur. Etik ise bir iş, meslek veya ticaretle ilgili olarak ortaklaşa kabul edilmiş davranış standartlarıdır.

Ahlak günlük yaşamı etkileyen davranışların doğru olup olmadığı ile ilgili kişisel kararların ürünüdür. Bu davranışların kimisi zaten yasalara aykırıdır. Örneğin işyerinde kullanılmak üzere alınan malzemenin eve götürülüp kullanılması gibi. Kimisi de yasal olarak ahlak dışı gözükmeyen ahlaka aykırı davranışlardır. Örnek olarak yolda kayıp bir kıymetli eşya bulup hiçbir araştırma yapmadan sahiplenmek gibi (Sözbilir,2000:20).

Muhasebede etik, kanunlara uygun işlemlerin yanı sıra toplumun güncel değer yargılarına da önem vererek güvenilir bilgilerin topluma sunulmasıdır. Ortaklar, yatırımcılar, çalışanlar, müşteriler ve kamu bu bilgilerin tamamına inanmalı ve yaşamlarını olumlu etkilemelidir. Muhasebeden alınan bilgiler bir ekip çalışmasının sonucudur. Ekipteki en üst düzey yöneticiden en alt çalışana kadar etik kurallarının bilinip uygulanması zorunludur.

3.2. Etik Davranışları Etkileyen Faktörler

Etik davranış doğru ile yanlış ayırarak, doğruyu seçme ve ahlaklı davranma yoludur. Ahlaklı davranış da bireylerin, toplum tarafından iyi, güzel, doğru kabul ettikleri bir takım kurallarına uygun davranmaktır. Bazı kişilerin toplumun bu kurallarını algılamaları farklı olmaktadır. Toplumun huzurunu sağlamada en önemli etken hukuki kurallara uymaktır. Mesleki davranışı etkileyen unsurların yasalardan çok daha geniş kapsamlı olduğunu kabul etmek gerekir (Sözbilir,2000:20).

3.2.1. Yasaların Etik Davranışlar Üzerindeki Etkisi

Yasalar toplum düzenini korumak için bir takım yaptırımlar koymuştur. Bu yaptırımlar uygulamaya geçtikçe hukuk kuralı olarak yasalaşır. İnsanların bazı davranışlarının yasaya uygun, bazılarının ise yasaya uygun olmadığı görülür. Yasaya uygun davranışlar ahlaki, uygun olmayanlar da ahlak dışı davranışlar olarak değerlendirilir. Genel hukuk kuralları dışında meslek kuruluşlarının da mesleki saygınlıklarını arttırmak ve meslek mensupları arasında birlik ve düzeni sağlayabilmek

için çıkardıkları ve uygulanmasını takip ettikleri kurallar vardır. Bu kurallara uymayan meslek mensubuna aykırılık düzeyine göre cezalar verilmektedir.

Bazen zorunlu durumlarda meslekten ihraç etmeye kadar gidilmektedir. Böylece topluma hizmet verilirken toplumun çıkarları korunmakta ve meslek yasaları ahlaklı davranışın yol göstericisi olmaktadır.

Yasalar ne kadar mükemmel ve kapsamlı olarak hazırlanırsa hazırlansınlar, istenilen amaçlara ulaşabilmek için toplumun yasalara karşı gösterecekleri saygı ve duyarlılık çok büyük önem taşımaktadır. Bu da toplumun ahlaki prensiplere ve değerlere verdiği önem ve onları korumak için göstermiş olduğu çaba ile yakından ilgilidir. Ahlaki yargılara duyarlı toplum aynı zamanda yasalara da saygılı toplumdur. Bu toplumun genel nitelikleri şöyle sıralanabilir.

Devlet-bireyler, devlet-firma, birey-bireyler, firma-bireyler, birey-firma ilişkilerinde güven unsuruna önem verilir.

Devlet kendini oluşturan bireylerin huzurlu olması için sosyo-politik-ekonomik kararlarını, toplumun yaşam standardını yükseltmek amacıyla alır. Devlet arabuluculuk görevini yaratıcılık, yapıcılık ve uzlaştırıcılık olarak yerine getirir. Bireyler ve firmalar da devlet mekanizmasının en iyi şekilde işleyebilmesi için üzerlerine düşen görevlerini (vergi v.s.) onurlu bir şekilde yerine getirerek gösterirler. Devlet de gelirlerini toplum çıkarlarına uygun rasyonel bir şekilde kullanmalıdır.

Firmalar ve bireyler ekonomik kararlarını bağımsız bir şekilde verirken toplum çıkarlarını da düşünmek zorundadırlar. Üretim kaynakları kullanılırken verimlilik söz konusudur. İsrafa yer yoktur. Böylece ekonomik yozlaşma önlenmiş olacaktır. Ekonomik-sosyal ve politik yapıda istikrar egemen olursa birey ve firmalar sağlıklı gelişme gösterecektir.

Toplum neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda görüş birliğine sahip olursa, olaylar hakkında bilgi tarafsız olarak kolayca yayılır ve kamuoyunda bilinçli bir biçimde değerlendirilir. İstikrarı bozucu davranışlar yasalar tarafından yansız ve ödünsüz olarak uygulanarak cezalandırılmalı ve istikrarı arttırıcı davranışlar ödüllendirilmelidir (Sözbilir,2000:23).

3.2.2. Geleneklerin Etik Davranış Üzerine Etkisi

İnsan davranışlarının tamamını yasalarla düzenlemek mümkün değildir. Yasalar da yeri olmayan fakat toplumun ahlaki değerleri dışındaki davranışları

önemsememek mümkün değildir. Buradan da mesleki ahlakla ilgili değer yargılarının sadece yasalara değil; aynı zamanda toplum da geleneksel olarak kabul görmüş davranışlarla oluşması gerekir.

Ahlakın tanımı yapıldığında, bireyin diğer bireyler ile bireylerin kurumlar ile bireyin devlet ile ilişkilerinde toplum deneyimlerinden, gelenek ve göreneklerinden kaynaklanan akıl ürünü olan, toplumsal uyum, birliktelik ve dayanışmayı artırıcı, dolayısıyla toplumun ekonomik, sosyal ve politik yapılarına istikrar sağlayıcı prensiplerin, standartların ve değerlerin bütünü olduğu görülmektedir. Tanım, ahlakın felsefi kalıplar içinde soyut bir öge olmadığını göstermektedir. Tanım ahlakın felsefi kalıplar içinde tüm bu değerler aktif, yapıcı, yaratıcı bir harekete dönüşerek toplumun yaşam biçiminin temel dayanağını oluşturabilirler. Ahlaki prensipler, standartlar ve değerler toplumda yaşayan tüm bireyler tarafından içtenlikle saygı gösterilen inanılan bir yol gösterici durumunda iseler, o toplumdaki davranışları ahlaki veya ahlak dışı olarak gruplandırmak mümkün olur.

Ahlaki olmayan davranışlar toplumun ekonomik sosyal ve politik yapısında istikrarsızlığa neden olacağından toplum tarafından tepkilerle karşılaşır. “Doğru olan şeyleri yapmanın norm olduğu bir toplumda” toplumun çıkarları bireylerin çıkarlarından daha önce gelmektedir.

Ekonomik, sosyal ve politik yapılar istikrarlıdır. Ahlaki kodlar (prensipler, standartlar ve değerler) bir toplumda kolayca bir eylem ilkesine dönüşebildiği için, toplumların hali hazırdaki eriştikleri ekonomik, politik ve sosyal kalkınma düzeyleri ahlaki kodlara uyan davranış biçimi sergileyip sergilemediklerinin veya toplum olarak doğru olan şeyleri yapıp yapmadıklarının göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu göstergenin en büyük avantajı, toplumların değişen dünya koşullarına ne denli başarılı olabilecekleri hususunda pratik bir değerlendirme aracı olarak kullanılmaktadır.

Küreselleşme süreci uluslar arası rekabeti yoğunlaştırmaktadır. Toplumların bu süreçten gereği gibi yararlanmaları ancak ve ancak etkin üretim, pazarlama ve finans teknikleri yaratmalarına ve bilgi toplumu olma niteliğine sahip olmalarına bağlıdır (Sözbilir,2000:25).

3.3. Muhasebede Etik İhtiyacı

Muhasebede etik, kanunlara uygun işlemlerin yanı sıra toplumun güncel değer yargılarına da önem vererek güvenilir bilgilerin topluma sunulmasıdır. Ortaklar,

yatırımcılar, çalışanlar, müşteriler ve kamu bu bilgilerin tamamına inanmalı ve yaşamlarını olumlu etkilemelidir. Muhasebeden alınan bilgiler bir ekip çalışmasının sonucudur. Ekipteki en üst düzey yöneticiden en alt çalışana kadar etik kurallarının bilinip uygulanması zorunludur.

Muhasebenin sunduğu finansal tablolar sermaye piyasası kurulunca yakından takip edilmektedir. Bu durumun da piyasa ekonomisinin gelişmesi için gerekli olduğu bir gerçektir. Muhasebede etiğe önem veren işletmelerin sermaye piyasalarında da güvenilir bir yere sahip olacağı yadsınamaz.

Uluslar arası bir üne sahip ahlak psikologuna göre ahlaklı davranış için aşağıdaki dört işlemin gerçekleşmesi gerekmektedir.

- Muhasebede hangi davranışların yapılabileceği ve bu davranışların kimlerin etkileneceği, etkilenen tarafların mal varlıkları üzerindeki etkisini nasıl göreceklarini anlamalı
- Hangi davranışın ahlaki olduğu konusunda kararı vermeli
- Ahlaki değerleri diğer kişisel değerler üzerinde tutmalı ve ahlaki olarak doğru olanı yapmaya karar vermeli
- Etiksel olarak davranma kararını uygulama gücünü kendinde bulmalı.

Muhasebeciler etiksel ikilemlerle her an karşı karşıya kalabilirler. Bu ikilemler bazen çok açık, bazen de anlaşılabilmesi çok zordur. Örneğin satışı yapılmamış kayıtların satılmış gibi gösterilmesi muhasebeciden istenebilir. Burada ikilem çok açıktır. Fakat muhasebeci doğru ile yöneticinin isteği arasında seçim yapmak durumu ile karşı karşıyadır. Oysa borçlanma konusundaki bir isteği değerlendirirken çok sakın ve mantıklı davranarak çözümlenmeye çalışmalıdır. Tüm gerçekler değerlendirilerek etiksel kavramlar hatırlanarak bu kavramlardan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen tarafların iyi bilinmesi gerekmektedir. Daha sonra alternatif davranışlar belirlenerek bu davranışların sonuçları karşılaştırılarak ahlaki ve kanuni standartlara uygun olarak karar verilmesi gerekir. Son olarak da bu etiksel kararı devam ettirecek cesaret ve azme sahip olunmalıdır.

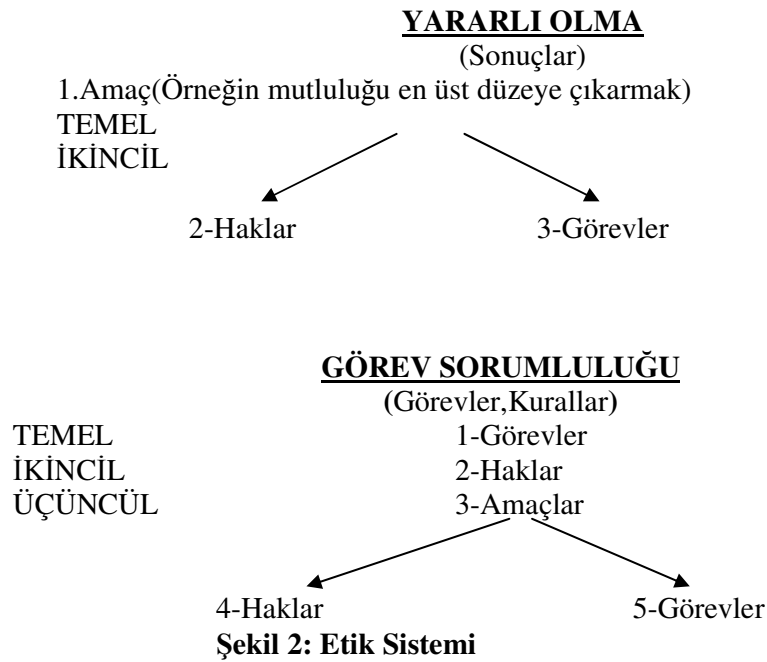
Tüm bu etiksel kararların yükü muhasebecinin omzundadır. Dürüstlüğünü koruyarak, gizli bilgileri korumak, açıklık ve yetenek sahibi olarak kamuya güven duygusu vermek muhasebecinin temel görevidir (Sözbilir,2000:46).

3.4. Muhasebede Meslek Etiğini Belirleyen Sistemler

Mali tabloların doğruluğunu güçlü kılan unsurlardan birisi muhasebe sisteminin kendisi olurken, birisi de kullanılmakta olan etik sistemi olmaktadır.

Bu durum bireysel, küçük grup ve örgütsel düzeyde eşit biçimde geçerlidir. Çağdaş muhasebecinin de karşılaşılabileceği toplum düzeyinde iki etik sistemi vardır (Sözbilir,2000:57). Bunlar;

- Yararlı olma,
  - Görev sorumluluğu,
- Bu iki sistem aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Şekil 2: Etik Sistemi

a)Yararlı Olma: Herhangi bir kimseye uzun dönemde yararlı olma temel standarttır. Bu yaklaşımı benimseyenler olayların sonuçlarının ne gibi olumlu katkıda bulunduğu bakarlar ve iyinin her zaman kötüye göre fazla olmasını isterler. Yine bu yaklaşımı benimseyenler, hakların ve görevlerin birbirinden ayrı olmadığını her ikisinin de olumluluğun (mutluluğun) en üst düzeye çıkarılması amacıyla türediğini ileri sürerler.

b) Görev Sorumluluğu: Bu yaklaşımı benimseyenler yalnızca sonuçlarla değil, aynı zamanda faaliyetlerin yapılması sırasındaki kurallar, ilkeler üzerinde dururlar.

3.4.1. Yararlı Olma Yaklaşımı

Denge, muhasebecilerin en yakın olduğu kavramdır. Muhasebecilerin ilk öğrendiği şeylerden birisi aktif eşit pasiftir. Yararlı olma yaklaşımı bir etiksel denge sistemi olarak algılandığı zaman en iyi şekilde anlaşılabilir. Buradaki denge özelliği kötü sonuçlara karşı iyi sonuçları bularak dengeleme sürecidir. Bu konuda da en iyi faaliyetleri yaparak ancak en büyük denge bulunabilir.

Fayda/maliyet analiziyle muhasebeciler ve yöneticiler olası maliyetleri ile olası yararlar arasındaki dengeyi en üst düzeye çıkaracak eylemleri benimserler. Yararların para girişi ile ölçümlenemediği zaman bu analizde güçlükler ortaya çıkar.

Bununla birlikte fayda/maliyet analizleri muhasebe literatüründe önemli olmuş ve mesleğin etiksel alanı olan sosyal sorumluluk muhasebesi kavramının yaratılmasına önayak olmuştur. Bu yaklaşımın en zayıf yanı “olası yararların” tam olarak tanımlanamamasıdır.

3.4.2. Görev Sorumluluğu Yaklaşımı

Çağdaş toplumlarda yer alan ikinci etik sistemi “görev sorumluluğu”dur. Bu sistem yararlılık yaklaşımının tersine doğru eylemlerin sonuçlarından bağımsız olduğunu benimser. Buradaki varsayım, görevlerin, kuralların ve ilkelerin temel olduğu ve bunların vazgeçilmez nitelik taşıdığıdır.

Başka bir deyişle, sonuçlara bakmaksızın görevi yerine getirmek için doğru olanı yapmak bu sistemin özünü oluşturur.

3.5. Meslek Uygulamalarında Bağımsızlık ve Tarafsızlık

Bağımsızlık; bir meslekte bağımsızlık kendine güvenme ve başkalarından kolayca etkilenmeme durumu olarak tanımlanabilir. Meslek sahipleri başkalarının görüşlerinden duygularından daha çok kendi uzmanlığına ve yargısına dayanır. Etiksel kavram olarak bağımsızlık, muhasebe mesleğinde en önemli belirleyici özelliklerden birisidir ve diğer mesleklerden ayırt eden önemli bir özelliktir. Çünkü bir dış denetçi kamu görevi görmektedir.

Dış denetçinin kendisini bağımsız görmesi yetmez, başkalarının da onu gerçekten bağımsız olarak görmesi gerekir. Yapmış olduğu dış denetim ne denli değerli

olursa olsun üçüncü kişiler denetçiyi bağımsız görmezlerse o zaman dış denetim raporunun inandırıcılığı önemli ölçüde azalır. Görünürde de bağımsız olmanın önemi başlıca şu dört nedenden kaynaklanır.

1. Denetim firmaları arasında rekabet
2. Denetçiler tarafından müşterilerine sunulan yönetim danışmanlık hizmetlerinin artması,
3. Denetim firmalarının hem kendilerini genişletmeleri hem de sayıların artması,
4. Bir müşteri işletmede denetim süresinin uzaması.

Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü, dış denetçilerin yeteneği ile bağımsızlığı arasında yakın bir ilişki kurar. Bu ilişkiyi mesleki yargısına dayanan tarafsız bir görünüşün ortaya çıkması amacıyla oluşturur.

Tarafsızlık; bir üyenin hizmetlerinde önemi ve değeri olan bir düşünce durumudur. Objektiflik (tarafsızlık) ilkesi çıkar çatışmalarından uzak akılcı, içtenlik ve tarafsızlık yükümlülüğünü gerektirir.

Adı geçen enstitüye göre aşağıdaki mali işlemlerde ve ilişkilerde bir üyenin tarafsızlığını yitirdiğini kabul eder.

1. Mesleki bir iş süresince ya da bir görüşün açıklanmasında;
  - a. Herhangi bir şekilde doğrudan ya da dolaylı olarak işletmeden mali çıkar almak ya da kendisine taahhütte bulunmak,
  - b. Herhangi bir gayrimenkul ya da menkul alım satımında doğrudan aracılık ederek şirketten mali çıkar sağlamak,
  - c. Bir yatırım şirketi kurmak ve şirketin iş göreni, yöneticisi ya da önemli bir ortağı olarak kendi şirketinin değerini arttırmak,
  - d. Herhangi bir şirketten, şirketin iş göreninden, yöneticisinden ya da büyük çapta hisseye sahip ortaklarından birisinden kredi almak,
2. Finansal tabloların dönemi mesleki işin yapıldığı dönem boyunca ya da denetim firmasının görüşünün açıklandığı zamanda;
  - a. Bir üyenin o işletmenin iş göreni, yöneticisi, reklâmcısı ya da kefilisi olması
  - b. Şirketin kârının paylaşımında söz sahibi olması

Yukarıdaki durumlara dikkat edilecek olunursa Finansal çıkarlar doğrudan ve doğrudan olmayan diye ikiye ayrılmıştır. Doğrudan Finansal çıkarlar, müşteri işletmenin hisse senetlerine kendisinin ya da yakın ailesinin sahip olmasını ifade eder.

Doğrudan olmayan Finansal çıkarlar ise hemen yakın olmayan aile bireylerini örneğin büyükanne ve büyükbabasını gibi.

İngiltere'deki mesleki ahlak rehberinde bağımsızlığa dolayısıyla tarafsızlığa ilişkin başlıca risk alanları sıralanmıştır. Bunlar aşağıdaki gibidir.

1. Bir müşteri işletmeye önemli ölçüde dayanmak,
  2. Bir müşteriye kredi vermek ya da ondan kredi almak, güvence almak,
  3. Armağanlar ve diğer çıkarlar,
  4. Davalık olma ya da mahkemeye verme tehdidi,
  5. Müşteri işletmenin işlerine katılma,
  6. Ortak işletme çıkarları,
  7. Hisse senetlerinden ve diğer yatırımlardan çıkar sağlama,
  8. Aracı kurumlardan çıkar sağlama,
  9. Aracı yatırım kurumunun ortağı olma,
  10. Adi hisse senedi sahibi olma,
  11. Denetim işinin kabul edilmesinde oylama,
  12. Bağlantılar, uygulama dışı etkiler,
  13. Müşteri işletmenin uzun dönem denetim işini yapma
- (Sözbilir,2000:61).

Amerikan ve İngiliz Muhasebe Kuruluşları tarafından belirlenen şartlar gerçekleşirse Muhasebecilerin bağımsızlık ve tarafsızlığı tehlikeye düşer.

3.6. Ülkemizde Meslek Mensuplarının Uyması Gereken Kurallar

İngiltere'de Şubat 1922 tarihinde İngiltere ve Galler Yeminli Muhasebeciler Enstitüsü tarafından yeniden yayımlanan Mesleki Etik Rehberi (Guide to Professional Ethics) özellikle bağımsızlık ve objektiflik üzerinde önemle durmuştur.

Söz konusu rehber, bir giriş ve temel ilkeler bölümleri ile çeşitli etiksel yönlerle ilgili ayrıntılı on dört bildirim (kuralı) içermektedir. Rehber özellikle İngiltere, Galler, İskoçya ve İrlanda'daki Yeminli Muhasebecilerin oluşturdukları enstitülerin üyelerini kapsamaktadır.

Rehberdeki temel ilkeler şöylece sıralanmıştır:

1. Bir üye tüm mesleki ve iş ilişkilerinde dürüstçe davranmalıdır. Dürüstlük yalnızca içtenliği değil aynı zamanda adil ilgiyi ve doğruluğu ifade eder.
2. Bir üye tüm mesleki ve iş yargılamalarında tarafsız olmaya çalışmalıdır. Tarafsızlık yalnızca o andaki elindeki işle ilgili tüm düşünceleri kapsar, yoksa başka görevlerle olanları değil.
3. Bir üyenin kendisinin yapamayacağı bir işi kabul etmesi ya da yapmaya çalışması uygun değildir. Ancak bu konuda uzmanların yardımını sağlaması durumunda kabul edilebilir ve yapılabilir.
4. Bir üye mesleğin gerektirdiği teknik ve standartlara uygun uzmanlık ve bilgiyi taşımalı ve işini bu çerçevede özenle yapmalıdır.
5. Bir üye işini yaparken kendisiyle iş ilişkisinde bulunan tüm kişilere nazik ve anlayışlı olmalıdır (Sözbilir,2000:63) .

Ülkemizde yeni yeni çalışmaların başladığı etik konusunda özellikle meslek odalarının bir gayreti söz konusudur. Bu konuda Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği tarafından düzenlenen Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Meslek Ahlak Kuralları ile İlgili Mecburi Meslek Kararı 24557 sayılı ve 18/10/2001 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bu kararda meslek ahlakının öneminden bahsedilerek, meslek mensuplarının yeterli, güvenilir, tarafsız ve bağımsız olmaları gerektiği üçüncü maddede belirtilmektedir.

Etik kavramının ülkemizde gereken önem ve yere sahip olabilmesinin önündeki en büyük engel, feodal yapı ilişkilerinin bir uzantısı niteliğindeki “adamın olursa olmayacak iş yoktur” anlayışının varlığıdır. Bazı kişi ve zümrelere çıkar sağlamak amacıyla bir takım muafiyetler getiren, gece kabul edilen ve ertesi gün işlerlikten kaldırılan kararnamelerin yakın geçmişimizde yer aldığını hatırlayacak olursak, devletin bu gibi yolsuzluklara zaman içinde zemin hazırladığını söylemek yanlış olmasa gerek. Önceki yıllarda hayali ihracat vurgunları sık sık adından söz ettirirken, beraberinde devletin hırsızlıklara destek verdiği inancını da geliştirmiştir. Bu açıdan gerekli güvenin yeniden sağlanabilmesi için devlet, iade ve teşvik gibi uygulamalara ya son vermeli ya da kötü niyetle kullanımını engelleyecek sistemi de beraberinde getirebilmelidir (Kırlioğlu ve Akyel,2003:66).

3.6.1. Meslek Mensuplarının Uyması ve Sahip Çıkması Gereken

Kurallar

Ülkemizde TURMOB tarafından yayınlanan meslek mensuplarının uyması ve sahip çıkması gereken kurallarsa şöyledir.

- **Meslek Unvanı İle Yeterlilik İlkesi**

Mesleki unvanları alarak, Kanunun belirttiği mesleki yeterliliği kanıtlamış olan meslek mensupları, meslek unvanlarının gerektirdiği saygı ve güvene yakışır bir şekilde hareket etmek zorundadırlar. Sahip olunan unvanların dışında başka unvanların kullanılmaması gerekmektedir.

- **Dürüstlük, Güvenilirlik Ve Tarafsızlık**

Dürüstlük, güvenilirlik ve tarafsız olma şartı mesleğin temelini oluşturur. Meslek mensuplarının, mesleki konulardaki çalışmalarında başarıya ulaşmaları dürüstlük, güvenilirlik ve tarafsız olmaları ile mümkündür. Meslek mensupları çalışmalarını sırasında çıkar çatışmalarından uzak kalırlar ve görevlerini sürdürürken gereken mesleki özen ve titizliği gösterirler.

- **Sır Saklama**

Meslek mensupları ve bunların yanlarında çalışanlar mesleki faaliyetleri dolayısıyla öğrendikleri bilgi ve sırları mesleki faaliyetlerine son verseler bile ifşa edemezler, çeşitli kanunlarla muhbirlerle tanınan hak ve menfaatlerden faydalanamazlar; ancak adli yargıya göre suç teşkil eden hallerin yetkili mercilere duyurulması mecburidir. Adli veya idari her türlü inceleme veya soruşturma birinci fıkra hükmünün dışındadır. Tanıklık sırrın ifşası sayılmaz.

- **Sorumluluk**

a) Sosyal Sorumluluk:

Meslek mensupları; mesleği ifa ederken toplum ve Devlete karşı sorumluluk taşırlar.

b) İşletme Sahip ve Yöneticilerine Karşı Sorumluluk:

Meslek mensupları, işletme sahip ve yöneticilerine, isabetli karar alabilmeleri için doğru ve güvenilir bilgiler sağlarlar.

c) Meslektaşlara Karşı Sorumluluk:

Meslek mensupları, ilgili yönetmelikler çerçevesinde ve mesleki eğitimde birbirlerine her türlü bilgiyi vermek ve aktarmak sorumluluğunu taşırlar. Mesleğin gelişmesi ve sağlam temellere oturtulması için aralarında gerekli dayanışmayı kurarlar. Meslek mensupları hakkında ilgili kuruluşlara asılsız ihbar veya şikayette bulunulmaması gerekmektedir.

d) Odaya Karşı Sorumluluk

Meslek mensupları yıllık maktu ve nispi aidatlarını süresi içerisinde Odaya ödemeleri gerekmektedir. Meslek mensupları süresi içerisinde adres değişikliklerini Odaya bildirmeleri gerekmektedir.

e) Yasa ve Yönetmeliklere Karşı Sorumluluk

Meslek mensupları 3568 sayılı Meslek Yasasına, ilgili Yönetmeliklerine ve Meslek Kararlarına uymaları gerekmektedir.

- **Hukuki Sorumluluk**

Meslek mensupları verdikleri hizmet sırasında Vergi Usul Kanunu'nda yer alan iştirak, teşvik ve yardım hükümlerine uyan fiilleri sebebiyle sorumludurlar. Kanun ve yönetmeliklerde belirtilen ceza hükümleri ayrıca uygulanır. Meslek mensupları beyanname imzalarken, denetim yaparken ilgili yasal düzenlemelere, ilan olunmuş norm ve standartlara uygun olarak hizmet vermeye özen gösterirler.

Meslek mensuplarınca sahte veya içeriği itibariyle yanıltıcı belge düzenlediği resmi kurum ve kuruluşlarca saptanan iş sahiplerinin Odalar ve Birlik tarafından ilanından sonra defterlerinin tutulmaması ve işlerinin görülmemesi gerekmektedir.

- **Bağımsızlık**

Meslek Mensupları, çalışmalarını kendi sorumlulukları altında tam bir bağımsızlıkla yürütürler. Bağımsızlık mesleğin temeli ve vazgeçilmez bir unsurudur. Meslek mensupları bağımsızlıklarına gölge düşürecek ilişkilerden ve davranışlardan kaçınmalıdırlar.

- **Büro Edinme Zorunluluğu**

Her meslek mensubu mesleki faaliyetine başlamadan önce bağlı olduğu Oda bilgisinde iş yeri açmak zorundadır. Ortaklık bürosu veya şirket kurulması halinde de işyeri açılması mecburidir. Şube açılabilir. Ancak; mesleğin gereği gibi yürütülmesini sağlayacak şekilde şubenin bağlı olduğu Odanın çalışanlar kütüğüne kayıtlı sorumlu ortak görevlendirmeden ve bu ortak sayısından fazla şube açılamaz. Odaların çalışanlar listesine kayıtlı olmadan unvan kullanarak mesleki faaliyette bulunulamaz. Çalışanlar kütüğüne kayıtlı olmadan birden fazla beyanname imzalanamaz. Meslek mensupları sahip oldukları mesleki ruhsatlarını hiçbir koşulda kiraya veremez. Yeminli Mali Müşavirler muhasebe bürosu açamaz ve muhasebe bürosuna ortak olamazlar.

Mesleki faaliyette bulunmayan meslek mensupları ikametgâhlarının bulunduğu bölgenin odasına kaydolurlar. İşyerini veya ikamet adresini değiştiren meslek mensupları ile bunların kurdukları ortaklık büroları ve şirketler on beş gün içinde yeni adreslerini bağlı oldukları odalara bildirmek zorundadırlar.

- **Haksız Rekabet**

Meslek mensupları, mesleki dayanışma sorumluluğunun bilincinde olarak haksız rekabete neden olacak durum ve davranışlardan kaçınırlar. Meslek mensupları, başka bir meslek mensubu ile mesleki sözleşmesi devam eden gerçek ve tüzel kişilere mesleki

hizmet vermeye girişemezler. Aynı şekilde ücret ve eleman temini gibi konularda meslek mensupları birbirlerine zarar verecek davranışlarda bulunamazlar.

- **Tabela Asma Zorunluluğu**

Her meslek mensubu; işyerinin bulunduğu binanın herkesin kolaylıkla görebileceği biçimde bir yerine, sadece adı ve soyadı ile meslek unvanını taşıyan bir tabela asmak zorundadır.

Birden çok meslek mensubu çalışmalarını ortaklık bürosu veya şirket şeklinde birleştirdikleri takdirde; tabelaya ayrıca ortaklık bürosu veya şirket unvanı yazılır. Ayrıca ortaklar ad ve soyadları ile unvanlarını da tabelaya yazabilirler.

- **Bildirim Mecburiyeti**

Meslek mensupları hizmet verdikleri müşterilerini kayıtlı oldukları odalara 6 ayda bir ilişikteki form ile bildirmek zorundadırlar.

Serbest muhasebeciler ve serbest muhasebeci mali müşavirler teşebbüs veya işletme sahiplerinin defterlerini kendi bürolarında tutarlar. Serbest muhasebeci mali müşavirler Kanununun 2'nci maddesinin a ve b fıkralarında belirtilen işleri bürolarında yapabilecekleri gibi teşebbüs veya işletme sahiplerinin işyerlerinde de yapabilirler. Serbest muhasebeciler ve serbest muhasebeci mali müşavirler tuttukları defterleri ve bunlarla ilgili belgeleri itinalı şekilde muhafaza altına almak zorundadırlar.

- **Ticari Faaliyette Bulunamama**

Meslek mensupları, Türk Ticaret Kanununa göre (Ticari) veya (esnaf) sayılmalarını gerektirecek bir faaliyette bulunamazlar. Meslek mensupları kendi mesleki faaliyetleri dışında serbest meslek faaliyetinde bulunamazlar. Ticari mümessillik, ticari vekillik ve acentelik yapamazlar. Adi ve Kollektif şirketlerde ortak veya komandit şirketlerde komandite ortak olamazlar. Limitet ve Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyeliği ve başkanlığı görevlerinde bulunamazlar.

- **Hizmet Akdi İle Çalışmama**

Serbest muhasebeciler, serbest muhasebeci mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler gerçek ve tüzel kişilere tabi ve onların işyerlerine bağlı olarak hizmet akdi ile çalışamazlar.

- **Reklâm Yasağı**

Meslek mensupları; iş elde etmek için, açık ve kapalı dolaylı veya dolaysız yöntemlerle reklâmlarını yapamazlar ve yaptıramazlar. Meslek mensuplarının; tabelalarına, kartvizit, rapor ve bunlara benzer diğer yazışma kâğıtlarına; meslek unvanlarını, iletişim araçlarının numaralarını, açık adreslerini yazmaları reklâm sayılmaz. Bunlardan başka hususların yazılması reklâm sayılır ve yasaktır.

Meslek mensupları, unvanlarını kullanarak mesleki konularda ve bilimsel nitelikte, gazete ve dergilerde devamlılık arz etmemek üzere yazı yazabilirler. Yayıncılık yapamazlar. Sadece iş tekliflerinde kullanılmak ve yazılı, sözlü ve görüntülü yayın araçları ile yayınlanmamak üzere kendilerinin, ortaklık veya şirket kuruluşlarında görev yapan diğer meslek mensuplarının öz geçmişlerini kapsayan tanıtıcı broşür bastırabilirler. Bu broşürlerde evvelce veya halen iş yaptıkları müşteriler açıklanamaz. Kendileri veya mesleki ortaklık veyahut şirketleri adına işin gerektirdiği ciddiyet ve boyutta eleman arama ilanı verebilirler. İş ilişkisinde bulunduğu firmalar adına bu ilanları veremezler.

- **Meslek Mensubu Müşteri Adına Para Alıp, 3. Kişilere Ödeme Yapamaması (Mecburi Meslek Kararı 1)**

1- Meslek mensupları müşteri adına üçüncü kişilere (Vergi Dairesi, SSK, Bağ-Kur ve benzeri kurumlara) ödeme yapmak üzere her ne isim altında olursa olsun, mali değerler (para, Çek, Senet, Menkul Değerler ve benzerlerini) alamazlar.

2- Emanet para makbuzu veya benzeri belge kullanamazlar.

- **Meslek Mensuplarının Kaşe Kullanma Zorunluluğu(Mecburi Meslek Kararı)**

Çalışanlar kütüğüne kayıtlı meslek mensupları imzalamak durumunda buldukları resmi ve mesleki belgelerde TÜRMOB tarafından darphanede yaptırılan kaşeleri kullanmak zorundadırlar.

- **İş Kabulü**

Meslek mensupları getirilen iş teklifini gerekçe göstermeden reddedebilirler, ret kararı iş sahibine gecikmeden bildirilir. İki meslek mensubu tarafından reddedilen iş sahibi ilgili odaya müracaat eder. Oda kendisine meslek mensubu belirler. Başka bir meslek mensubu ile sözleşmesi bulunan müşterilere bilerek iş önerilemez ve diğer meslek mensubu hakkında olumsuz yorumlarda bulunulmaz.

- **Sözleşme Yapılması**

Taraflar, mesleki konularda yapılacak işler için sözleşme yapabilirler. Aşağıdaki çalışma konularında sözleşme yapılması zorunludur.

- a) Defter tutmak,
- b) Süreklilik arz eden müşavirlik hizmetinde,
- c) İnceleme, tahlil ve denetim yapmak ve bunlarla ilgili, rapor ve benzerlerini düzenlemek,
- d) Yeminli Mali Müşavirlerin tasdik işlemleri,

- **Ücretin Belirlenmesi**

Meslek mensupları asgari ücretin altında iş kabul edemezler. Ücret yönetmeliğine aykırı davrandığı için işi geri verilmiş ve Oda ve Birlikçe ismi olunmuş iş sahiplerinin işleri kabul edilemez.

- **Sözleşmenin Feshi**

Taraflar haklı nedenlerle veya karşılıklı rızaları ile, aralarındaki sözleşmeyi her zaman feshedebilirler. Bu takdirde alınmış olan defter ve belgeler sahiplerine geri verilir. Tarafların tazminat hakları genel hukuk kurallarına tabidir.

- **Defter Ve Belgelerin Saklanması Ve İadesi**

Meslek mensupları kendilerine tevdi edilen defter ve belgeleri işlerinin gerektirdiği süre içinde iyi niyetle muhafaza etmek ve işin bitiminde iade etmek zorundadırlar. Şu kadar ki defter ve belgelerin geri alınması, sahibine yazı ile bildirmiş olduğu hallerde saklama mükellefiyeti bildirme tarihinden itibaren bir ay içinde sona erer. İşin bitiminden itibaren bir ay içinde sahipleri tarafından alınmayan defter ve belgeler bir yazı ile ilgililerin bağlı olduğu vergi dairesine teslim edilir.

- **Çalışanlar Listesinden Silinmeyi Gerektiren Haller**

Aşağıdaki hallerde meslek mensubunun adı çalışanlar listesinden silinir.

- a) Meslek mensubunun, mesleki faaliyette bulunmayacağını yazılı olarak bildirmesi veya çalışma bürosunu kapatmış olması,
- b) Çalışma bürosunu oda bölgesi dışına nakletmiş bulunması,
- c) Kanuna göre meslekten çıkarmayı gerektiren cezalara çarptırılması,
- d) Meslek mensubu olmak için Kanunun aradığı şartların sonradan kaybedilmiş olması,
- e) Ruhsatnamenin verildiği tarihte, verilmemesini gerekli kılan sebeplerin varlığının sonradan tespit edilmiş olması.

- **Meslekle Ve Meslek Onuru İle Bağdaşmayan İşler**

Meslek mensuplarının aşağıda belirtilen davranışlarda bulunmaları meslekle ve meslek onuru ile bağdaşmayan hallerden sayılır.

- a) Yanında çalıştırdığı kişilere karşı uygunsuz davranışlarda bulunmak,,
- b) Aşırı içki ve kumar düşkünlüğü ile tanınmak,
- c) Meslektaşlarına, müşterilerine ve kanunlara göre bilgi vermek zorunda olduğu kişi ve kuruluşlara bilgi vermemek veya kasten yanıltıcı bilgi vermek,
- d) Kanunlara göre yapılması yasak olan işlerden herhangi birini yapmak.

- **Meslekle Bağdaşan İşler**

Aşağıda belirtilen işler meslekle bağdaşan işlerden olup yapılmasında bir sakınca yoktur.

- a) Bilirkişilik, tasfiye memurluğu, hayri ve ilmi kuruluşların yönetim kurulu üyeliği görevlerinde bulunmak,
- b) Limitet ve anonim şirketlerde ortak, komandit şirketlerde komanditer ortak olmak veya murakıplık yapmak,
- c) Meslek mensuplarının, üyesi oldukları ve kurumlar vergisinden muaf olan yapı, kalkınma ve tüketim kooperatifleri ve yardım sandıklarının yönetim ve denetim kurulları üyelikleri görevlerinde bulunmak,
- d) Kadrolu olarak çalışmamak şartıyla öğretim ve eğitim amacı ile ders vermek,
- e) Devamlılık arz etmemek kaydı ile gazete ve dergilerde yazı ve makale yazmak,
- f) Seminer ve konferanslara katılmak.

3.6.2. Meslek Mensubunun Uyması Gereken Kurullarla İlgili Disiplin Cezaları

- **Uyarma Cezası Gerektiren Haller**

- a) Müşterilerin işlerine karşı, kayıtsız ve ilgisiz kalınması;

b) Birlikçe yayımlanan, genelge ve yönerge hükümlerine aykırı olarak, meslek disiplinini bozucu hareketlerde bulunulması,

c) Aday meslek mensubunun, mesleğin vakar ve onuru ile, bağdaşmayan işler yapmasına neden olunması veya bilerek izin verilmesi veya bu eyleme göz yumulması,

d) Diğer meslek mensubu hakkında, ilgili kuruluşlara asılsız ihbar veya şikâyetle bulunulması,

e) Yasal düzenlemelere uygun tabela asılmaması,

f) Müşteri bildirim listelerinin odaya verilmemesi,

g) Kanun ve Yönetmeliklerde öngörülen sosyal sorumluluk hükümlerine uyulmaması,

h) En az iki kez yazı ile istenmesine rağmen, oda aidat borçlarının haklı gerekçe olmaksızın ödenmemesi,

i) Adres değişikliklerinin, Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, Yeminli Mali Müşavirlerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik hükümlerine uygun olarak süresinde bildirilmemesi

j) Mesleğin yürütülmesi esnasında; görevi ile ilgisi olmayan konularda; çıkar çatışmalarına taraf olunması,

k) Yukarıda sayılanlar dışında, mesleğin vakar ve onuruna aykırı davranışlarla, görevin gerektirdiği güveni sarsıcı hareketlerde bulunulması

- **Kınama Cezası Gerektiren Haller**

a) Meslek mensuplarınca, sahip olunmayan unvanların kullanılması,

b) Yeminli mali müşavirlerce, kendisinin, eşinin (boşanmış dahi olsa) usul ve furuundan birinin ve üçüncü dereceye kadar (bu derece dâhil) kan ve sıhrî hısımlarının veya bunların ortak veya yönetiminde oldukları firmaların işlerine bakılması veyahut bu

yakınlıktaki akrabalarından olan Serbest Muhasebecilerin ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin baktığı işlerin, tasdik edilmesi,

c) Meslek mensuplarınca, Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte öngörülen yazılı hizmet sözleşmesi yapmadan iş kabul edilmesi.

d) Meslek mensuplarınca, sahte veya içeriği itibariyle yanıltıcı belge düzenlediği resmi kurum ve kuruluşlarca saptanan iş sahiplerinin (zorunlu olarak oda tarafından görevlendirmeler hariç), odalar ve Birlik tarafından ilanından sonra defterlerinin tutulması ve işlerinin görülmesi.

e) Meslek mensuplarınca, reklâm yasağına uyulmaması,

f) Meslek mensuplarınca, asgari ücret tarifesinde yer alan ücretlerin altında iş kabul edilmesi,

g) Ücret Yönetmeliğine aykırı davrandığı için işi geri verilmiş ve oda ve Birlikçe ismi olunmuş iş sahiplerinin (zorunlu olarak oda tarafından görevlendirmeler hariç) işlerinin kabul edilmesi.

h) Çalışanlar listesine kaydolmadan unvan kullanarak, mesleki faaliyette bulunulması,

i) Yeminli Mali Müşavirlerce, kendi defterleri hariç, defter tutulması, muhasebe bürosu açılması veya muhasebe bürosuna ortak olunması,

j) Başka bir meslek mensubu ile sözleşmesi bulunan müşterilere, bilerek iş önerilmesi ve diğer meslek mensubu hakkında olumsuz yorumlarda bulunulması,

k) Aynı unvan sahibi meslek mensubunun sorumluluğundaki işlerle ilgili, görev ve sorumluluk almadan, bir başka meslek mensubunun görüş bildirmesi, uygulamaları hakkında iş sahiplerine karşı olumsuz eleştiriler yapması,

l) Mesleğin gereği gibi yürütülmesini sağlayacak şekilde; şubenin bağlı bulunduğu odanın çalışanlar kütüğüne kayıtlı sorumlu ortak görevlendirmeden ve bu ortak sayısından fazla şube açılması,

m) Meslek mensuplarınca, kasıt olmaksızın gerekli özen ve titizlik yeterince gösterilmeden; yasal düzenlemelere ve ilan olunmuş norm ve standartlara aykırı olarak beyanname ve bildirimlerin imzalanması, denetlenmesi ve tasdik edilmesi,

n) Oda ve birlik kurulları başkan ve üyelerinin; bu görevleri dolayısıyla kanun ve yönetmeliklere aykırı davrandıklarının tespit edilmesi,

o) Serbest Muhasebeci ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerce; çalışanlar kütüğüne kayıt olmadan birden fazla beyanname imzalanması,

p) Bu yönetmelikte yer almayan; 3568 sayılı Kanuna aykırı diğer eylemlerde bulunulması ve Birlikçe çıkarılmış diğer yönetmelik hükümlerine ve zorunlu meslek kararlarına uyulmaması.

- **Geçici Olarak Mesleki Faaliyetten Alıkoymayı Gerektiren Haller**

a) Çalışanlar listesinde kayıtlı bulunan meslek mensuplarınca sahip olunan unvanla Kanunun 2'nci maddesinde yer alan işlerin yürütülmesi amacıyla gerçek ve tüzel kişilere bağlı ve onların işyerlerine bağımlı olarak açık veya gizli hizmet sözleşmesi ile çalışılması,

b) Meslek mensuplarınca mesleği yapmaları yasaklanmış kişilerle işbirliği yapılması,

c) Ticari faaliyet yasağına uyulmaması,

d) Meslek mensuplarınca, beyanname ve bildirimlerin imzalanması ve denetim ile ilgili yasal düzenlemelerdeki ilke ve kurullarla, ilan olunmuş norm ve standartlara kasten aykırı davranılması veya beyanname imzalama yetkisinin kasten gerçeğe aykırı olarak kullanılması,

e) Yeminli Mali Müşavirlerce, tasdike ilişkin yasal düzenlemelerdeki ilke ve kurallarla, ilan olunmuş norm ve standartlara kasten aykırı davranılması veya tasdik yetkisinin kasten gerçeğe aykırı olarak kullanılması.

- **Meslekten Çıkarmayı Gerektiren Haller**

a) Mesleğin yürütülmesi sırasında, meslek dolayısıyla işlenen suçlardan dolayı ağır hapis cezası ile cezalandırılmış olunması,

b) Meslek mensuplarının kasten vergi ziyana sebebiyet verdiklerinin mahkeme kararı ile kesinleşmesi,

c) Meslek ruhsatnamesinin bir başkasına kiraya verilmesi veya herhangi bir şekilde bir başkasına kullandırılması,

d) Başka meslek mensuplarının ad ve unvanları kullanılarak, beyanname düzenlenmesi ve imzalanması.

- **Disiplin Cezaları İle Yasaklara Uymama**

Meslekten çıkarılanlar, yeminli sıfatı kaldırılanlar ve geçici olarak mesleki faaliyetten alıkonulanlar; bu yasakların gereklerini derhal yerine getirirler. Bu gerekleri yerine getirmeyenler hakkında odalar veya Birlik tarafından Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunulur.

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE HATA VE HİLELERİ

1. MUHASEBE HATALARI

Hata kavramı Türkçe sözlükte kelime anlamı olarak; istenmeyerek ve bilmeyerek yapılan yanlış, yanılma, yanılğı olarak tanımlanmaktadır (TDK,1988:167). Borçlar Kanunu'nda dar anlamda hata; gerçek hakkında bilinçli olmayan yanlış veya eksiklik halidir. Geniş anlamda hata ise, bilgisizliği de ihtiva eder, yani bilgisizlik hatayı meydana getirir (Eren,1999:457). Muhasebe hataları; unutkanlık, dikkatsizlik, ihmal, bilgisizlik veya tecrübesizlik nedeniyle muhasebe işlemi ve kayıtlarında yapılan yanlışlıklardır. Muhasebe hataları genel olarak kanunlara, yönetmelik ve yönerge gibi yasal mevzuata, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile işletme politikalarına ve doğruluğu kabul edilen diğer ilke ve prensiplere aykırı ancak kasıt unsuru içermeyen fiil ve davranışlar olarak tanımlanabilir (MHUD Yayını,2004:128).

Yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı üzere, muhasebe hatalarını oluşturan işlem ve olaylarda bir istek veya kasıt unsuru yoktur. Söz konusu işlem ve olaylardaki yanlışlıklar genelde gerekli olan özenin gösterilmemesinden dolayı kaynaklandığı görülmektedir. Bu da muhasebe hatalarını, bir sonraki konuda anlatılacak olan muhasebe hilelerinden ayıran en önemli unsurdur. Zira muhasebe hilesini doğuran ana etken, yapılan işlem ve olayın kasıtlı olarak yapılmasıdır.

2. MUHASEBE HATALARININ NEDENLERİ

Muhasebe hatasının tanımından da anlaşılacağı üzere, muhasebe hataları genel olarak bilgisizlik, tecrübesizlik, ihmal ve dikkatsizlikten kaynaklanmaktadır.

2.1. Bilgisizlik ve Tecrübesizlik

Muhasebede işlemleri gerçekleştirmek ve doğru sonuca ulaşabilmek için gerekli olan tüm kanun, ilke, kavram ve bilgilerin bilinmesi ve doğru bir biçimde uygulanması gereklidir. Söz konusu bu unsurları bilmeyen bir muhasebe personeli veyahut da bunları bilen fakat yanlış yerlerde uygulayan birisi muhasebede çeşitli düzensizliklere yol açabilmektedir.

İşletmelerdeki muhasebe hatalarının önüne geçebilmedeki ilk ve en önemli adım iyi yetişmiş, kaliteli, dürüst ve bilgili bir muhasebe personelinin çalıştırılmasıdır. Zira, teknik ve teorik işlerden anlayan bir personelin çalıştırılması, hataların oluşmasını engelleyebileceği gibi işletmenin verimliliğini de arttırabilir. Tüm bunların yanında işletme, çalışanlarının hizmet içi eğitime tabi tutulması, gerektiğinde seminer, panel veya konferanslar hazırlanarak bilgi düzeyinin artırılması hataların azaltılmasında alınabilecek önlemlerdir.

2.2. İhmal ve Dikkatsizlik

Muhasebeye ait işlem ve olaylar gerçekleştirilirken, bilgi kadar önemli olan diğer konu da gerekli olan dikkat ve özenin gösterilmesidir. Aksi takdirde, dikkatsizlik, unutkanlık, ilgisizlik ve ihmal sonucu yapılan işlemler muhasebenin akış sistemini bozacak ve hatalara sebep olacaktır.

Muhasebe hatalarının oluşmasındaki söz konusu ihmal ve dikkatsizler, ay sonlarında düzenlenen mizanlarla ve hatalardan zarar gören üçüncü şahısların hatırlatmalarıyla ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında sağlıklı ve kontrollü bir muhasebe akışının olduğu işletmelerde hataların oluşmasına sebep olan söz konusu ihmal ve dikkatsizlikler yapıldıktan kısa bir süre sonra ortaya çıkmaktadır.

3. MUHASEBE HATALARININ ÇEŞİTLERİ

Gelişen teknoloji ile birlikte muhasebe işlemlerinin bilgisayar ortamlarında hazırlanması, muhasebe hatalarını büyük ölçüde azaltmış, hatta bazı hataları da tamamen ortadan kaldırmıştır. Ancak gene de uygulamalarda sıkça karşılaşılan hata çeşitlerini aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür.

3.1. Matematik Hataları

Muhasebe işlemlerinin gerçekleştirilmesinde kullanılan defter ve belgeler üzerinde, matematiksel işlemler sonucu yapılan hesaplama hatalarıdır.

Örneğin; dönem sonunda sürekli envanter yöntemini kullanan bir işletmede, satılan ticari malların maliyeti hesabının 200,000 YTL iken; yanlışlıkla 250,000 YTL olarak toplanarak kar-zarar hesabına aktarılması. Böyle bir durumda, dönem karı 50,000 YTL eksik çıkacak ve bu da vergi matrahını etkileyecektir.

Bu tür hataların kayıtlar üzerinden tespiti, çift kayıt sistemi nedeniyle mümkün değildir. Doğrudan belgeler üzerinde yapılacak aritmetik incelemeler ile ortaya çıkabilir (Irmak ve diğerleri, 2002:33).

3.2. Kayıt Hataları

Muhasebe ile ilgili işlem ve olayların muhasebe defterlerine kaydedilirken ortaya çıkan rakam ve hesap yanlışlıklarından dolayı oluşan muhasebe hatalarıdır. Kayıt hatalarını rakam hataları, hesap hataları ve borç-alacak taraflarının karıştırılması şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

3.2.1. Rakam Hatası

Kayıt işlemlerinde kullanılan belgelerdeki tutarların defterlere eksik veya fazla yazılması ile rakamların yer değiştirmesi suretiyle yanlış kaydedilmesi sonucu oluşan hatalardır.

Örnek: 1) K işletmesi 15/09/2005 tarihinde L işletmesine olan veresiye borcuna karşılık 142,000 YTL tutarında bir çek vermiştir. Bu işleme ilişkin yevmiye maddesi kaydı aşağıdaki yapılmıştır:

_____ 15/09/2005 _____	
320 SATICILAR	124,000
103 VER. ÇEKLER VE	124,000
ÖDEME EMİRLERİ	
L işletmesine çek verilmesi	
_____ / _____	

Bu durumda K işletmesinin 142,000 YTL olarak vermiş olduğu çek yevmiye defterine yanlışlıkla 124,000 YTL olarak kaydedilmiştir. Bu hatanın 17/09/2005 tarihinde fark edildiğini varsayarak aşağıdaki gibi düzeltebiliriz.

_____ 17/09/2005 _____	
320 SATICILAR	18,000
103 VER. ÇEKLER VE	18,000
ÖDEME EMİRLERİ	
Hata yapılan kaydın düzeltilmesi	
_____ / _____	

Örnek: 2) M işletmesi 05/10/2005 tarihinde 200,000 YTL ve %18 KDV ile birlikte peşin bir mal satın almış ve bununla ilgili olarak aşağıdaki yevmiye kaydını yapmıştır.

_____ 15/09/2005 _____		
153 TİCARİ MALLAR	220,000	
191 İNDİRİLECEK KDV	36,000	
	100 KASA	236,000
Peşin mal alışı		
_____ / _____		

Yukarıdaki yevmiye defterine yapılan kayıta, ticari mallar hesabının borcuna yanlışlıkla 20,000 YTL fazla tutar yazılmıştır. Bu durumda ticari mallar hesabı tek taraflı olarak 20,000 YTL alacaklandırıldığı takdirde bu yanlışlık düzeltilmiş olacaktır. Hatanın 07/09/2005 tarihinde yapıldığını varsayarsak kayıt aşağıdaki gibi yapılacaktır.

_____ 15/09/2005 _____		
	153 TİCARİ MALLAR	20,000
Fazla yazılan tutarın iptali		
_____ / _____		

Örnek: 3) K işletmesi 15/10/2005 tarihinde, Z işletmesinden olan 250,000 YTL tutarındaki alacağına karşı 6 ay vadeli senet almış ve bununla ilgili olarak aşağıdaki kaydı yapmıştır.

_____ 15/10/2005 _____		
121 ALACAK SENETLERİ H.	25,000	
	120 ALICILAR H.	250,000
Z işletmesinden alınan 6 ay vadeli senet		
_____ / _____		

Yukarıdaki yevmiye defteri kaydında 250,000 YTL olarak alınan senet, 25,000 YTL olarak kaydedilmiştir. Bu hatayı düzeltmek için, alacak senetleri hesabının yalnızca borç kısmına 225,000 YTL yazmak gerekecektir. Hatanın 22/10/2005 tarihinde fark edildiğini varsayarsak düzeltme kaydı şöyle yapılacaktır.

_____ 22/10/2005 _____	
121 ALACAK SENETLERİ H.	225,000

Eksik yazılan tutarın kaydı

_____ / _____

Örnek: 4) A işletmesine 05/11/2005 tarihinde 82,600 YTL tutarında (KDV dâhil) kırtasiye malzemesi alınmış, bununla ilgili olarak aşağıdaki kayıt yapılmıştır.

_____ 05/11/2005 _____	
770 GENEL YÖN. GİD.	700,000
191 İNDİRİLECEK KDV	12,600
100 KASA	712,600

Kırtasiye malzemesi alışı

_____ / _____

Yukarıdaki kayıta alınan kırtasiye malzemesine ilişkin tutar ve ödenen tutar yanlış olarak yazılmış, KDV ise doğru olarak yazılmıştır. Bu durumda genel yönetim giderleri hesabı ile kasa hesabına fazla tutar kaydedilmiş olmaktadır. Bu hatanın 10/11/2005 tarihinde fark edildiğini varsaydığımızda düzeltme kaydı aşağıdaki gibi yapılacaktır.

_____ 10/11/2005 _____	
100 KASA	630,000

770 GENEL YÖNETİM GİD.	630,000
------------------------	---------

Fazla yazılan tutarın iptali

_____ / _____

3.2.2. Hesap Hatası

Muhasebe işlem ve olayları kayıtlara geçirilirken, vergi kanunları ve muhasebe ilkelerinin iyi ve doğru yorumlanamaması sebebiyle, kaydedilecek işlemler farklı hesaplara kaydedilmekte bu da muhasebe hatalarına sebebiyet vermektedir.

İşlemlerin muhasebeleştirilmesi sırasındaki esas usul, işlemin ait olduğu hesaba kayıdır. Bu hesap dışındaki başka bir hesaba kayıt söz konusu olduğunda işlem defterlere yanlış aktarılmış olur. Yanlış hesaba geçirme bu kayıtlar arasında borçlandırılması veya alacaklandırılması gerekli hesapların yerine yanlış hesapların kullanılmasıdır. Yanlış hesaba geçirme, genellikle ilk kayıt sırasında ve fiş düzenlenirken veya yevmiye defterine geçirilirken yapılmaktadır. Bu yanlışlıkların hesapların defterler arasındaki nakli sırasında yapıldığı da görülmektedir.

Örnek: 1) K ticaret işletmesinde 12/11/2005 tarihinde işletmede kullanılmak üzere 50.000 YTL + %18 KDV tutarında bir bilgisayar peşin olarak satın alınmış ve söz konusu işlemle ilgili olarak aşağıdaki kayıt yapılmıştır.

_____ 12/11/2005 _____	
153 TİCARİ MALLAR H.	50,000
191 İNDİRİLECEK KDV	9,000
320 SATICILAR	59,000

Bilgisayar satın alınması

_____ / _____

Yukarıdaki yevmiye kaydında alınan bilgisayar ticari mallar hesabına kaydedilmiştir. Hâlbuki işletmede kullanılmak üzere satın alınan araç-gereçlerin “255 Demirbaşlar” hesabına kaydedilmesi gereklidir. Ayrıca peşin alış olmasına rağmen burada veresiye alış gibi gösterilmiş ve kasa hesabı yerine satıcılar hesabı kullanılmıştır. Bu durumda öncelikle ilk yapılan kayıt ters kayıtla iptal edilir ve daha sonra doğru kayıt aşağıdaki şekilde yapılır.

_____ 15/11/2005 _____		
320 SATICILAR	59,000	
153 TİCARİ MALLAR		50,000
191 İNDİRİLECEK KDV		9,000
Yanlış kaydın iptali		
_____ / _____		

_____ 15/11/2005 _____		
255 DEMİRBAŞLAR H.	50,000	
191 İNDİRİLECEK KDV	9,000	
100 KASA H.		59,000
Bilgisayar satın alınması		
_____ / _____		

Örnek: 2) Z işletmesi 17/11/2005 tarihinde 100,000 YTL + %18 KDV tutarında mal satmış ve aşağıdaki kaydı yapmıştır.

_____ 17/11/2005 _____		
100 KASA H.	118,000	
600 YURTİÇİ SATIŞLAR		100,000
191 İNDİRİLECEK KDV		18,000
Mal satış kaydı		
_____ / _____		

Bu kayıta tahsil edilen KDV tutarı yanlışlıkla İndirilecek KDV hesabına yazılmıştır. Hâlbuki hesaplanan KDV hesabına yazılması gerekiyordu. Bu durumda İndirilecek KDV hesabı borç, Hesaplanan KDV hesabı ise alacak yazılarak düzeltme yapılır.

_____ 20/11/2005 _____		
191 İNDİRİLECEK KDV	18,000	
391 HESAPLANAN KDV		18,000
KDV ile ilgili yanlışlığın düzeltilmesi		
_____ / _____		

3.2.3. Hesapların Borç ve Alacak Taraflarının Karıştırılması

Muhasebeye konu olan işlem ve olayın çift taraflı kayıt sistemine göre borç ve alacak taraflarının karıştırılarak birbirinin tersi durumlara yazılması sonucu oluşan hatalardır.

Örnek: 1) K işletmesinin L işletmesinden 80,000 YTL alacağı vardır. K işletmesi 20/11/2005 tarihinde L işletmesinden 3 ay vadeli bir senet almış ve aşağıdaki kaydı yapmıştır.

_____ 20/11/2005 _____	
120 ALICILAR	80,000
	121 ALACAK SENETLERİ
	80,000
L işletmesinden 3 ay vadeli senet alındı	
_____ / _____	

Yukarıdaki yevmiye kaydında hesapların yanlış tarafa kaydedildiği görülmektedir. Çünkü K işletmesi alacak senetleri hesabını borçlandıracağı yerde ters kayıt yaparak alacaklandırmış; alıcılar hesabını da alacak tarafa yazacağı yerde borç tarafa yazmıştır. Bu durumda, bu işlemin hem ters kaydı yapılır, hem de rakamlar iki katına çıkarılır.

_____ 22/11/2005 _____	
121 ALACAK SENETLERİ	160,000
	12 ALICILAR H.
	160,000
Senet alış kaydının düzeltilmesi	
_____ / _____	

Örnek:2) Y işletmesi 25/11/2005 tarihinde daha önceden mal aldığı Z işletmesine olan 96,000 YTL'lik borcunu ödemiş ve aşağıdaki kaydı yapmıştır.

_____ 25/11/2005 _____	
100 KASA	96,000
	320 SATICILAR H.
	96,000
Z işletmesine olan borcun ödenmesi	
_____ / _____	

Yukarıdaki yevmiye kaydında borç ödemesi olduğundan borçlu hesabın satıcılar, alacaklı hesabın da kasa olması gerekirdi. Ancak görüldüğü üzere tam tersi yapılmıştır. O halde işlemin kaydı aşağıdaki gibi düzeltilmelidir.

_____ 20/11/2005 _____	
320 SATICILAR	192,000
100 KASA H.	192,000
Borç ödeme kaydının düzeltilmesi	
_____ / _____	

3.3. Manüel (Elde Yapılan) Kayıtlardaki Nakil Hataları

Muhasebe işlemlerine ait tutarların, sayfadan sayfaya, defterden deftere, defterlerden mizana veya yevmiye defterlerine kaydedilen bir işlemin büyük deftere kaydı sırasında yanlış kaydedilmesi veya başka bir hesaba kaydedilmesi sonucu meydana gelen hatalardır.

Örnek:1) Kasa hesabında meydana gelen 22,000 YTL tutarındaki artış yevmiye defterine 22,000 YTL yazılıp büyük deftere 2,200 YTL olarak yazılırsa kasa hesabı 19,800 YTL açık verecektir.

_____ 25/11/2005 _____	
100 KASA	22,000
120 ALICILAR	22,000
Alacak tahsilâtı	
_____ / _____	

Büyük deftere kayıt:

100 KASA	
100,000	30,000
90,000	8,000
80,00	40,000
65,000	1,000
<u>2,200</u>	

Örnek:2) K işletmesinde 28/11/2005 tarihinde 28,000 YTL tutarında kırtasiye malzemesi alınmış ve aşağıdaki şekilde yevmiye ve büyük defterlere kaydedilmiştir.

_____ 20/11/2005 _____	
770 GENEL YÖNETİM GİD.	28,000
100 KASA H.	28,000

Kırtasiye malzemesi alınması

_____ / _____

Büyük defterlere kayıt:

100 KASA		730 GENEL ÜRETİM GİD.	
300,000	80,000	10,000	
10,000	5,000	45,000	
3,000	1,000	<u>28,000</u>	
55,000	<u>28,000</u>		

Yukarıdaki işlemde yevmiye defterine kayıt doğru iken, büyük defterlere yanlış kayıt yapılmıştır. Zira, genel yönetim giderine ait olan tutar yanlışlıkla genel üretim giderine aktarılmış ve gerçekte olmayan bir üretim gideri ortaya çıkarken, gerçekleşen bir yönetim gideri ise kayıtlara yansımamıştır.

3.4. Unutma ve Tekrar Hataları

Muhasebe işleminin ilgili bulunduğu dönemde kaydedilmemesi, tamamen unutulmuş kayıt dışı bırakılması veya aynı işlemin bir defadan fazla kaydedilmesi şeklinde ortaya çıkan muhasebe hatalarıdır.

3.4.1. Unutma Hataları

Muhasebenin genel ilkelerinden dönemsellik ilkesi gereği yapılan işlemlerin ilgili bulunduğu dönemde defterlere kaydedilmesi gerekmektedir (Sevilengül,2005:23). Gerçekleşen işlemlerin ilgili bulunduğu dönemlerde kaydedilmemesi muhasebe hatalarını ortaya çıkarmaktadır.

Bu hatalar muhasebe personelinin kendi bünye ve organizasyonları içinde yapacakları inceleme ve kontrol ile zamanında meydana çıkabilmektedir. Bir kaydın geçirilmesinin unutulduğu durumlarda, hatanın farkına varıldığı tarihte o işleme ait bilgi ve belgeleri ilgili deftere kaydolunur (Erkural,1982:75)

Örneğin; Bir ticaret işletmesinin satmış olduğu mala ait hâsılat faturasını defterlere kaydetmemesi, unutmadan kaynaklanan bir muhasebe hatasıdır. Bu tür hataların tutarları işletmenin toplam cirosu içerisinde küçük bir rakam olarak ifade edilebiliyorsa, olayı hata olarak yorumlamak doğrudur. Ancak, söz konusu olayın tutarı büyük bir rakam ise bu olaydan şüphe etmek gerekir. Zira hile olma ihtimali yüksektir.

3.4.2. Tekrarlama Hataları

Muhasebe ile ilgili işlemlerden birden fazla olarak defterlere kaydedilmesi durumudur. Mükerrer kayıt olarak da adlandırılan bu hata, aynı işlemin çeşitli yerlerde muhasebeye iki defa kaydedilme durumunu ifade eder (Hiçşaşmaz,1977:29).

Örneğin, bir işletmedeki mal alışından sonra yapılan defter kayıtlarının, fatura işletmeye geldikten sonra tekrar kaydedilmesi durumunda söz konusu mal alışına ilişkin kayıt iki kez yapılmış olacaktır. Bu tür hatalara ilişkin düzeltme işlemlerinde, hata fark edildiğinde yapılan kaydın tersi şekilde kayıt yapılarak işlemlerden birisi iptal edilmiş olacaktır.

3.5. Bilânço Hataları

Mali tablolar arasında en önemlisi olan bilânço, bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıkları ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren tablodur (Akdoğan Ve Tanker,1998:60).

Bilânçonun oluşturulmasında tek düzen muhasebe sistemi uygulama genel tebliğinden belirtilen ilke ve esaslar göz önünde bulundurulur. Bu ilke ve esasların da genel amacı işletmeden bilgi alanlara karşı doğru bilgilerin verilmesini amaçlamaktadır. Zira bilânço; işletme sahipleri, işletme ortakları, devlet, işletmenin ilişkide bulunduğu kişi ve kurumlar, kredi verenler, yatırım yapanlar ve diğer ilgililer tarafından ihtiyaç duyulan bilgilerin gerçeği yansıtacak şekilde göstermesi gerekmektedir.

Bilânçolarda yapılan hatalar genellikle yukarıda belirtilen ilke ve esaslara uyulmaması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bilânço hatalarını iki grup altında sınıflamak mümkündür (Irmak ve diğerleri, 2002:38).

3.5.1. Değerleme Hataları

İşletmeler dönem sonlarında tek düzen muhasebe sistemi ve VUK'nun ilgili hükümlerine göre envanter işlemleri yaparlar. Buradaki asıl amaç gerekli kalemlerin değerlendirilmesinin yapılarak söz konusu kalemlerin gerçek değerleriyle bilançoda görülmelerini sağlamaktır. Örneğin; stoklar, demirbaşlar, taşıtlar, alacak senetleri, çekler, vb. kalemler söz konusu işlemlere tabi tutularak bilanço günündeki gerçek değeriyle yazılırlar.

Tüm bu işlemlerin dönem sonlarında işletmeler tarafından yapılmaması veya yanlış yapılması durumunda bilanço işletmenin gerçek durumun göstermeyecektir. Bu nedenle VUK'nun 258-330 maddeleri hükmü uyarınca dönem sonunda ilgili kalemlere değerlendirilme işlemleri yapılır. Dönem sonunda yapılan işlemlerin VUK'nun 258-330'uncu maddelerinde belirtilen hükümlere aykırı yapılması durumunda değerlendirilme hataları ortaya çıkmaktadır.

3.5.2. Hesapların Birleştirilmesi

İşletmelerin yaptığı işlemlerle ilgili kayıtları Tek Düzen Hesap Planı çerçevesinde ayrı hesaplarda izlemesi gerekirken, tek bir hesap altında izlemesi veya hesapları birbirine mahsup etmesi sonucu ortaya çıkan hatalardır.

Örneğin; işletmenin A şahsına olan senetli borcu ile A şahsından olan senetli alacağını "121 Alacak Senetleri" ve "321 Borç Senetleri" hesabında ayrı olarak izlemesi gerekirken, tek bir hesabın borç ve alacak tarafını çalıştırarak bu senetleri takip etmesi hesapların birleştirilmesi hatasına örnek olarak gösterilebilir. Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği gereğince, bilanço hesapları arasında mahsup yapılamaz. Yine işletmenin, aktifinde kayıtlı bir taşıt için ayırdığı amortismanları taşıt tutarından indirmek suretiyle, amortismanları bilançoda göstermemesi de bir mahsup hatasıdır.

3.6. TMS 8 Muhasebe Hataları ve Raporlamaya Etkileri

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun Ek-1 inci maddesi hükmü ile kurulan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun 24/02/2004 ve 2004/6924 sayılı Kararı ile yürürlüğe giren "Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun Çalışmalarına İlişkin Usul

ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 9 uncu maddesinin (b) bendi hükmüne göre Finansal tabloların gerçek, güvenilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaca uygun, anlaşılabilir ve tutarlı finansal bilgiler üretebilmesini sağlayacak Türkiye Muhasebe Standartlarının oluşturulması öngörülmektedir.

Kurulun 20/10/2005 tarih ve 25972 sayılı Resmi Gazetede yayınladığı bu standardın amacı; muhasebe politikalarının seçilmesine ve değiştirilmesine ilişkin kriterleri belirlemek ve muhasebe politikalarında ve tahminlerinde meydana gelen değişikliklerin ve hataların düzeltilmesine ilişkin muhasebeleştirme ve açıklama esaslarını düzenlemektir. Standart, işletmenin finansal tablolarının geçerlilik ve güvenilirliğini artırmayı ve işletmenin önceki dönemlerin finansal tablolarıyla ve diğer işletmelerin finansal tablolarıyla karşılaştırılabilirliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

TMS-8'e göre hatalar; işletmenin bir veya daha önceki finansal tablolarında, güvenilir bilgiyi kullanmaması veya yanlış kullanması sonucu ortaya çıkan aşağıda sıralanan, ihmaller veya yanlış bilgilendirmelerdir. Güvenilir bilgi; finansal tabloların onaylanması sırasında mevcut olan ve finansal tabloların hazırlanması ve sunulması esnasında elde edilebilir olması ve dikkate alınmış olması beklenen bir bilgi olmalıdır. Bu tip hatalar; matematiksel hataları, muhasebe politikalarının uygulanmasındaki yanlışlıkları, yolsuzlukları ve bilgilerin yanlış yorumlanmasından veya yönetilmesinden kaynaklanan etkileri içerir. İşletme önceki dönem hatalarını fark edildikten sonra onaylanacak ilk finansal tablo setinde geriye dönük olarak düzeltmelidir. Düzeltme işlemini;

- Hatanın yapıldığı döneme ait karşılaştırmalı tutarlarını yeniden düzenleyerek;
- Hata sunulan en eski finansal tablo döneminden daha önce meydana gelmişse, söz konusu döneme ait varlık, yabancı kaynak ve özkaynak açılış tutarlarının yeniden düzenlenmesi yoluyla düzeltilmelidir.
- Hataya ilişkin döneme özgü veya kümülatif etkilerin hesaplanmadığı durumlar haricinde önceki dönem hataları geriye yönelik yeniden düzenleme yoluyla düzeltilir.
- Hataya ilişkin karşılaştırma amacıyla sunulmuş olan dönem ya da dönemlere özgü etkilerin hesaplanmadığı durumlarda, işletme geriye dönük yeniden düzenlemenin mümkün olduğu en eski dönemin varlık, yabancı kaynak ve özkaynakların açılış tutarlarını yeniden düzenler(bu cari dönem de olabilir).

- Hataya ilişkin tüm geçmiş dönemlerin kümülatif etkisinin cari dönemin başı için hesaplanmadığı durumlarda, işletme karşılaştırmalı bilgilerini uygulamanın mümkün olduğu en yakın dönemin başından itibaren ileriye yönelik olarak yeniden düzenler.
- Önceki dönemlere ilişkin hataların düzeltme etkileri, hataların fark edildiği döneme ilişkin kâr veya zarara dâhil edilemez. Geçmiş dönemlere ait özet finansal veriler de dâhil olmak üzere geçmiş döneme ilişkin her bilgi mümkün olan en eski döneme kadar geriye yönelik yeniden düzenlenir.
- Muhasebe tahminlerindeki değişiklikler hataların düzeltilmesinden ayrı tutulmalıdır. Muhasebe tahminleri, yapıları itibariyle yaklaşık tutarlar ile ifade edilebildiği için, ek bilgilerin öğrenilmesi sonucunda bu tahminlerde revizyon yapılması gereği ortaya çıkar.

4. MUHASEBE HİLELERİ

Hile kavramı Türkçe sözlükte; birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun olarak tanımlanmaktadır (TDK,1988:645). Borçlar hukuku'na göre; iradeyi sakatlayan sebeplerden biri olarak hile, taraflardan biri diğer tarafın kasıtlı aldatmasıyla bir akit yapmaya sevk edilmişse, akit, hata esaslı olmasa bile aldatılan taraf için bağlayıcı değildir denmiş ve akit yapan taraflardan biri akdi kurmak için kasıtlı olarak yanıltılmış, aldatılmıştır. Bir kimseyi bir irade beyanında bulunmaya, özellikle sözleşme yapmaya sevk etmek için, onda kasten hatalı bir kanaat uyandırma veya esasen mevcut olan hatalı bir kanaati koruma ve sürdürme eylemine hile denir (Eren,1999:479). Muhasebe hileleri; işletme kayıt, belge ve hesaplarının belli bir çıkar sağlamak ve başkalarını yanıltmak amacıyla gerçek durumu yansıtmayacak şekilde düzenlenmesi, tahrif edilmesi ve gizlenmesi olarak tanımlanabilir (Irmak ve diğerleri, 2002:39).

Muhasebe hataları kayıtlar üzerinde yapılırken, muhasebe hileleri ağırlıklı olarak belgeler üzerinde ve isteyerek yapılır. Muhasebe hilelerinin tespiti oldukça zor olup, belgeler üzerinde bilinçli olarak yapılması sebebiyle muhasebe sistemi içinde kendiliğinden ortaya çıkması da beklenemez. Çünkü insan zekâsı sürekli olarak bu konuda yeni yöntem ve usuller bulmaktadır. Hilelerin ortaya çıkarılmasında, denetçinin formasyon, tecrübe ve becerisi çok önemlidir. Bu nedenle inceleme sırasında denetçilerin çok dikkatli ve araştırmacı olması gereklidir (MHUD Yayını,2004:128).

Muhasebe hata ve hilelerinin ayrımında temel yol kasıt olmakla birlikte bazı durumlarda muhasebede meydana gelen düzensizliğin muhasebe hatası veya muhasebe hilesi olarak değerlendirilmesinde aşağıdaki ilkelerden yararlanılabilir (Irmak ve diğerleri, 2002:30).

- Düzensizliğin aynı yönde sürekli devam etmesi durumunda muhasebe hilesi,
- Hesabın karşıtı ile düzensizliğin hemen anlaşılması olanağı varken yanlışlığı gidermek için yeni bir yanlışlığın yapılması halinde muhasebe hilesi,
- Küçük işletmelerde büyük tutarlarda düzensizliğe yer verilmesinde muhasebe hilesi, büyük işletmelerde küçük tutarlarda düzensizliklerin meydana gelmesi durumunda ise muhasebe hatası,
- Düzensizliğin işletme sahibi, yöneticileri ve çalışanları yararına, diğer kişilerin dolaylı veya dolaysız zararına olması halinde muhasebe hilesinin varlığı kabul edilmektedir.

5. MUHASEBE HİLELERİNİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

Muhasebe hilelerinin yapılmasının temelinde yatan sebepler; zimmetlerin gizlenmesi, ortakların birbirini yanıltma isteğı, daha az kar dağıtma isteğı, yolsuzlukların gizlenmesi, teşviklerden haksız yere yararlanma arzusu ve vergi kaçırma düşüncesidir (Altındağ,2001:548).

İşletmelerde hilenin oluşmasına neden olan unsurların bir araya gelmesiyle hile yapmaya müsait bir ortam oluşmakta ve çalışanlar veya yöneticiler tarafından hileler, yukarıda belirtilen amaçları gerçekleştirmek amacıyla yapılmaktadır. Hilenin oluşmasına neden olan söz konusu unsurlar şunlardır (Bozkurt,2002:64):

- a) Baskı Unsuru: İşletme çalışanları üzerinde çeşitli nedenlerle ortaya çıkan baskıları ifade eder. Örneğin; çalışanın borcu nedeniyle ölüm tehdidi alması.
- b) Fırsat Unsuru: İşletmenin hile yapılmasına fırsat verecek bir yapı içerisinde bulunması. Örneğin; çalışanın işletmede sağlıklı bir iç kontrol sisteminin olmadığını düşünerek rahatlıkla parayı zimmetine geçirmesi.

- c) Haklı Gösterme Unsuru: Yapılan hileleri haklı gösterme çabaları. Örneğin; çalışanın aldığı parayı sonradan yerine koyacağını, bununla suçlanacağını düşünmediğini ileri sürmesi.

6. Muhasebe Hilelerinin Türleri

Muhasebede yapılan hileler, menfaat sağlamayı amaçladığından dolayı uygulamada çok farklı çeşitlerde karşımıza çıkmaktadır. Ancak genelde sıkça karşımıza çıkan muhasebe hilelerini aşağıdaki şekillerde sınıflandırmak mümkündür.

6.1. Bilinçli Hatalar

Bir önceki konuda anlatılan muhasebe hatalarının kasıtlı olarak yapıldığı durumlarda muhasebe hatasının yerini muhasebe hilesi alır. Zira hataları hilelerden ayıran temel unsur kasıt unsuruydu. Ancak burada kasıt unsurunun tespiti bir hayli zordur. Hatalarda kasıt yoktur, bilgisizlik, dikkatsizlik ve ihmal vardır. Hile ise, kara dayanan bir harekettir. Hile ise kâra dayanan bir harekettir ve yanıltmaya yönelik kasıt içermektedir. Değerlemesi çok zor olan kasıt unsurunda, bir düzensizlik kasıtlı olarak yapılıyorsa, bu hile kapsamına girmektedir (Bozkurt,2000:16).

Yapılan herhangi bir düzensizliğin temelinde kasıt unsurunun olup olmadığını anlayabilmek için bazı genellemeler yapmak mümkündür (Gürbüz,1995:62):

- İşletmede yapılan hatalar hep aynı yönde ve sık sık tekrarlanıyorsa, bu hataların hile olduğu anlaşılır.
- Yapılan yanlışlığın işletme düzeyinde değer olarak yüksek olması durumunda söz konusu yanlışlığa hile gözü ile bakılır.
- İşletmede yapılan bir hatanın kolayca ortaya çıkabilmesi mümkün olmasına rağmen bunu örtmeyi sağlayıcı bir yanlışlık yapılmışsa bu hatanın hile olduğu anlaşılır.

Örnek:1) K işletmesinin yıllık cirosunun 500,000 YTL olduğunu düşünürsek, bu işletmede meydana gelen 50,000 YTL'lik bir mal satışının kayıtlara geçilmemesi durumunda, bu tutarın yıllık ciro içindeki yerinin büyük olması ve değer olarak da yüksek olması nedeniyle bu olay hile olarak kabul edilebilir.

Örnek:2) L işletmesinin satın almış olduğu 318,000 YTL tutarında ticari bir malı yevmiye defterine doğru olarak kaydetmiş; fakat ticari mallar hesabının büyük defterine

3,318,000 YTL olarak kayıt yapmıştır. Bu durumda ticari malların maliyeti 3,000,000 YTL artacağından dolayı dönem kârı düşecek ve vergi matrahı da gizlenmiş olacaktır. Burada da bir hileden söz etmek mümkündür.

6.2. Kayıt Dışı İşlemler

Muhasebede gerçekleştirilen her işlemin kural olarak bir belgeye dayandırılması gerekmektedir. Bir kısım işlemlerin kasıtlı olarak belgesiz yapılması veya kanuni defter kayıtlarına yansıtılmaması şeklinde gerçekleşen hilelerdir. Bu tür hileler fatura almamak, vermemek veya belgeleri kaydetmemek şeklinde yapılmakta olup, bunların amacı da daha az vergi ödemektir.

Belgesiz olarak alınan bir mal belgesiz olarak satılmışsa matrah farkı, satış bedeli ile o malın maliyet bedeli arasındaki farktır. Eğer mal, belgeli alınmış, yasal defterlere kaydedilmiş ancak satışı belgesiz yapılmışsa bu durumda matrah farkı satış bedelinin tamamıdır. Bu durum VUK'nun 30. maddesi uyarınca, defter kayıt ve belgelerin ihticaca sahî olmaması nedeniyle bulunan matrah farklarının re'sen tarhiyatını gerektirmektedir.

TTK'nda belge düzeni ile ilgili bazı hükümler yer almaktadır. Ancak VUK daha ayrıntılı ve sınırlayıcı hükümler getirmektedir. Bu iki kanunun temel yaklaşımları farklıdır. Çünkü vergi hukuku, ilişkilerinde sadece yükümlü ile devletin yararları değil tüm toplumun yararları da düşünmektedir. Bu sosyal hukuk, sosyal maliye düşüncesinin bir gereğidir. TTK ise, kişiler arasındaki ticari ilişkileri göz önünde bulundurarak üçün kişilerin de korunmasını dikkate almaktadır (Karakoç,1997;98).

6.3. Zamanından Önce veya Sora Yapılan Kayıtlar

Muhasebede mali nitelikli işlem ve olaylar defterlere kaydedilirken, söz konusu işlem ve olayın oluş tarihi önemli bir husustur. Zira, bu hususu göz ardı eden bazı muhasebeciler çıkar amacıyla işlemi olduğundan önce ve sonra defterlere kaydedebilmektedirler. İşte bu şekilde yapılan hileler zamanından önce veya sonra yapılan kayıtlar ismiyle anılmaktadır.

VUK'nun bu konuyla ilgili olarak 219. maddesinde aşağıdaki hükümler yer almaktadır:

- Muamelelerin işin hacmine ve icabına uygun olarak muhasebenin intizam ve vuzuhunu bozmayacak bir zaman zarfında kaydedilmesi şarttır. Bu gibi kayıtların on günden fazla geciktirilmesi caiz değildir.
- Kayıtların devamlı olarak muhasebe fişleri, primanota ve bordro gibi yetkili amirlerin imza ve parafını taşıyan mazbut vesikalara dayanarak yürüten müesseselerde, muamelelerin bunlara işlenmesi deftere işlenmesi hükmündedir. Ancak bu kayıtlar, muamelelerin esas defterlere 45 günden daha fazla geç intikal ettirilmesine cevaz vermez.
- Günlük kasa, günlük perakende satış ve hâsılat defterleri ile serbest meslek kazanç defterine muameleler günü gününe kaydedilir.

VUK’nda belirtilen bu süre mükelleflere iş yoğunluğu gibi nedenlerle tanınan bir süre olup, mükelleflerin dönemler itibariyle matrah ayarlamalarına imkân veren bir süre değildir. Yani işlemler vergiyi doğuran olayın vuku bulduğu vergilendirme döneminde beyan edilmelidir. İşlemlerin oluş zamanı ile kayıt zamanı karıştırılmamalıdır. Bazen işletmeler bir kısım işlemlerini zamanından önce kayıtlarına yansıtılabilmektedirler. Örneğin; işletmenin likidite durumunu iyi göstermek amacıyla bilânço kapandıktan sonra gelecek nakdi önceden kaydetmesi gibi (Irmak ve diğerleri,2002:43).

6.4. Uydurma Adlara Hesap Açma

Muhasebe hilelerinden birisi de hasılatı gizlemek veya maliyetleri yükseltmek amacıyla fiktif kişiler adına uydurma, yanıltıcı hesaplar açılmasıdır. Bu hesaplar aracılığı ile işlemler olduklarından farklı şekilde yansıtılmış olur. Bu amaçla açılmış olan uydurma hesaplar daha sonra uygun bir hesapla karşılaştırılarak kapatılır (MHUD Yayını,2004:130).

Uydurma adlarla hesap açarak yapılan işlemler şu amaçlar için yapılmaktadırlar (Irmak ve diğerleri,2002:44):

- Vergi kaçırmak
- İşletmenin durumunu olduğundan daha iyi göstermek
- İşletme yöneticilerinin, ortaklarının ve personelinin yaptıkları yolsuzlukları gizleme istekleri
- Belgesiz veya kayıt dışı yapılan işlemleri denkleştirmek

İşletmelerde en çok görülen uydurma işlemler şunlardır (Irmak ve diğerleri,2002:44):

- Gerçekte olmayan kimselerden mal veya hizmet alınmış gibi belge düzenlemek
- Yüksek bedelle satılan bir malın faturasının düşük bedel üzerinden başka biri adına düzenlenmesi
- İşletmenin ortaklara borçlu gibi gösterilerek ortaklara para aktarılması
- Gerçekte olmayan kişiler adına alacak hesapları açılıp daha sonra bu alacakların şüpheli hale geldiğini göstererek karşılık ayrılması
- Vergiden muaf esnafa iş yaptırılmış gibi gider pusulası düzenleyerek giderlerin şişirilmesi
- Alım ve satımlarda komisyoncu olmadığı halde komisyoncu varmış gibi komisyon gideri tahakkuk ettirilmesi

VUK'nun 359.maddesinde "...gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgisi bulunmayan kişiler adına hesap açanlar..." hükmü ile bu tür işlemlerin kaçakçılık cezası ile cezalandırılacağı belirlenmiştir.

6.5. Sahte ve Muhteviyatı İtibarı ile Yanıltıcı Belge Kullanmak

Sahte belge, kanunlarda bulunan usul ve esaslara aykırı olarak düzenlenen belgeleri ifade etmektedir. VUK'nun 359. maddesinde sahte belgenin tanımı şu şekilde yapılmıştır: Sahte belge, gerçek bir muamele ve durum olmadığı halde bunlar varmış gibi düzenlenen belgelerdir.

Uygulamada en çok karşılaşılan sahte belge düzenleyicileri şunlardır (Irmak ve diğerleri,2002:45)

- Vergi mükellefiyeti tesis ettirmeden veya belge düzenleme yetkisi olmadığı halde kendi adına veya başkaları namına belge düzenleyenler,
- Vergi dairesine başvurarak mükellefiyet tesis ettiren ancak herhangi bir ticari faaliyetle uğraşmayan bu mükellefiyetlerin yalnızca sahte belge ticareti için tesis ettirenler,
- Vergi mükellefiyetlerini yerine getirirken işlerinin kötü gitmesi dolayısıyla veya başka nedenlerle sahte belge düzenleyenler,

- Vergi mükellefiyetini terk ettiği halde elinde kalan boş belgeleri bağlı bulunduğu vergi dairesine ibraz etmeyip bunları düzenleyenler,
- Vergi mükelleflerinin yasal belgelerini elde ederek sahte belge düzenleyenler,
- Hırsızlık, gasp gibi yollarla ele geçirilen malları, yasal olarak göstermek amacıyla sahte belge düzenleyenler.

Bu sahte belgelerin yanında, sahte belge olmayıp fakat içeriği itibariyle gerçeği yansıtmayan belgeler kullanmak suretiyle de hileye başvurulmaktadır. Bununla ilgili olarak VUK'nun 359. maddesinde muhteviyatı itibariyle gerçeğe aykırı belge şu şekilde tanımlanmıştır: Muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge, gerçek bir muamele veya duruma dayanmakla birlikte bu muamele veya durumu mahiyet veya miktar itibariyle gerçeğe aykırı şekilde yansıtan belgedir.

Günümüzde muhteviyatı gerçeğe aykırı olarak düzenlenen belgeler şu şekildedir:

- Gerçek bedelinden düşük belge düzenlenmesi
- Yüksek miktarlı ve düşük fiyatlı belge düzenlemek
- Yüksek bedelli alış belgesi alınması

Sahte belge ve muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenlemenin temel amacı vergi ödemelerini azaltmak veya hiç vergi ödememek olup, en çok ortaya çıktığı durumlar şunlardır:

- Hâsılatı gizleme olanağının olmaması durumunda, yüksek bedelli gider ve alış belgelerinin temin edilmesi,
- Alınmayan mal veya yapılmayan hizmetleri için belge temin edilmesi; Mükelleflerin maliyet ve giderleri yüksek göstererek vergi matrahını gizlemek amacıyla gerçek dışı alış ve gider belgeleri sağlamalarıdır.
- Yüksek miktarlı ve düşük bedelli satış belgesi düzenlemek; bu durum daha çok emtia üzerine iş yapan firmalarca yada daha önce yüksek bedelle sattığı malların çıkışın yaparak emtia dengesini tutturmak amacıyla yada belgesiz emtia satma olanağı olan firmanın daha önce düşük bedelle çıkış göstererek daha sonra yüksek bedelle belgesiz satış yapmak amacıyla başvuru bir yoldur.

- Paravan firmalar kurmak yolu ile gerçek ilişki ve işlemlerin gizlenmesi. Bu durumda üçüncü kişilerle olan ilişki ve işlemlerde araya gerçek bir faaliyeti olmayan firmaların sokulması yolu ile mal alım-satımı yada hizmet satışlarında kar, bu firma üzerinde kalmaktadır.
- Zirai stopajdan kurtulmak amacıyla fatura temini; Tarımsal ürün ticareti yapan firmaların gerçekte üreticiden aldığı ancak stopaj hesaplamadığı alışlarının stopajlarını ödememek için sahte fatura kullanmasıdır. Böylece çiftçiden alınan mal tüccardan alınmış gibi gösterilerek zirai ürün bedelleri üzerinden yapılması gereken stopaj kaçırılmakta ayrıca haksız KDV indiriminden faydalanılmaktadır.
- İhraç edilen malların bünyesine giren katma değer vergili girdilerin şişirilmesi; İhraç edilen malların bünyesine giren girdilerin, dolayısıyla yüklenilen KDV'nin ihracatçı imalatçılara geri ödenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, imalatçılar daha fazla KDV iadesi alabilmek için gerçek olmayan alış ve gider belgeleri kullanma yoluna başvurmuşlardır (Irmak ve diğerleri,2002:48).

6.6. Bilânço Maskeleyesi

Bilânço, bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıkları ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren tablodur (Akdoğan ve Tanker,1998:60)

Bilânçonun tanımından da anlaşılacağı üzere, bilânço işletmenin maddi gücünü ifade etmektedir. Bundan dolayı, bilânço düzenleme ilke ve esaslarına uyulmadan yapılan bilânçolar işletmelere çeşitli menfaatler sağlamaktadır. İşte işletmenin mali durumunun olduğundan farklı olarak gösterebilmek amacıyla, bilânçoda usul ve esaslara aykırı olarak yapılan düzenlemelere bilânço maskeleyesi denilmektedir.

Bilânço maskeleyesinin, bilânço hesaplarının düzenli olarak sıralanması, bilânçonun açıklığını bozucu hesaplara yer verilmesi nedeniyle meydana geldiği ve daha önce yapılmış bulunan muhasebe hilelerine yönelik bulunduğu, bazı yazarlar tarafından ileri sürülmekte ise de bilânço maskelenmesine; üçüncü şahısları yanıltmaya yönelik ve onların zararını amaçlayan ayrı bir muhasebe hilesi olarak bakılması da düşünülebilir. Bilânço maskeleyesinin temel amacı; işletmenin ekonomik ve mali

yapısı ile karlılık ve likiditesi hakkında, yanlış ve yanıltıcı bilgi vererek çeşitli hak ve menfaatler sağlamaktır.

İşletmenin gerçek durumunu olumlu veya olumsuz gösteren düzenlemeler; işlemlerin kaydedilmesinde ve mali tabloların hazırlanmasında işletme yönetiminin taraflı davranışı sonucu, üçüncü kişilerin aleyhine menfaat temin için yapılan hilelerdir. Bu hilelerden zarar görenler, işletmenin kendisi, alıcılar, ortaklar ve pay sahipleridir.

İşletmeler, cironun saklanması, stoklar üzerinde oynamalar, giderlerin gerçeğe uygun olmayan şekilde arttırılması, fazla amortisman ve karşılık ayrılması gibi çeşitli şekillerde karın azaltılması yoluna gidebilmektedir. Bir işletmede gerçek durumun yukarıda sayılanların aksine değiştirilmesi de mümkündür. Bunun için de, hileli şekilde karın arttırılması veya zarar yerine kar gösterilmesine yönelik işlemler gerçekleştirilebilir. Özellikle işletmenin kârını az göstererek, örneğin; daha az vergi ödemeye veya daha az kâr payı dağıtmaya yönelik düzenlemeler, işletmeler büyüdükçe etkilerini kaybetmektedirler. Bu türden düzenlemeler günümüzde küçük ya da orta ölçekli işletmelerde etkin olmaktadır. Buna karşın işletmeler büyüdükçe kendilerini daha iyi göstermek suretiyle işletme ile ilgili üçüncü kişileri yanıltma ve onlardan yararlanılma yoluna gidilmektedir (Bozkurt,2000:16).

Bilânço maskelemeleri, farklı amaçlara göre bilânçonun iyileştirilmesi ve bilânçonun kötüleştirilmesi şeklinde olabilmektedir.

İşletmenin mali ve iktisadi durumunun daha iyi gösterilmesi için yapılan bilânço güzelleştirilmesinin temel nedenleri şunlardır:

- Daha fazla kredi alabilmek,
- Çok ortaklı şirketlerde ortakları tatmin etmek için fazla kâr dağıtmak,
- İşletmenin kamuoyunda imajını güçlendirmek,
- Borsada hisse senetlerinin fiyatlarını arttırmak,
- Vergi ödeyebilmek,
- Yeni ortakların işletmeye katılmasını teşvik etmek (Bozkurt,2000:16).

İşletmelerin durumlarını olduğundan daha iyi gösterebilmek ve bilânçonun güzelleştirilmesini sağlayabilmek için kullandıkları bazı yöntemler şunlardır:

- Aktif kıymetlerin yüksek değerlendirilmesi,
- Amortisman ayrılmaması,
- Başkalarına ait malların işletmenin malları gibi gösterilmesi,

- Giderlerin aktifleştirilmesi,
- Bir kısım dönem giderlerinin gelecek dönem gideri olarak gösterilmesi,
- Gelecek dönem gelirlerinin bu dönem geliri olarak gösterilmesi,
- Şüpheli alacaklara karşılık ayrılmaması,
- Bir takım giderlerin yasal defterlere hiç kaydedilmemesi,
- Satılmayan malların satılmış gibi gösterilmesi (Irmak ve diğerleri,2002:49).

Bir de bilânçonun olduğundan daha kötü gösterilmesini amaçlayan bilânço kötüleştirilmesi yapılarak çeşitli menfaatler sağlanmaktadır. Bilânço kötüleştirmesinde güdülen amaçlar şunlardır:

- Vergi ödenmemesini veya noksan ödenmesini sağlamak,
- Kâr dağıtılmaması veya daha az kâr dağıtılmasını sağlamak,
- Hisselerin borsa değerinin düşürülerek spekülasyon yapılması,
- Ayrılmak isteyen ortaklardan veya ölen ortakların mirasçılarından ortaklık paylarının ucuza alınmasını sağlamak,
- İşletmenin alacakları ile daha avantajlı anlaşmalar yapmak (konkordato anlaşması gibi).

Bilânçonun kötüleştirilmesi, güzelleştirmede yapılan işlemlerin tersinin yapılması ile sağlanır. Yine vergi inceleme elemanı, mükellefe seçimlik olarak tanınmış haklar dışında dönem kazancını etkileyen işlemleri düzeltmelidir.

6.7. Defter ve Belgeleri Yok Etmek ve Gizlemek

İşletmelerde tutulması zorunlu olan defterlerin kayıt şekilleri ve şartları ile saklama zamanları VUK ve TTK'da ayrı ayrı belirtilmiştir. Ayrıca tutulan defterlerin notere tasdiki ve istenildiğinde yetkililere ibraz edilmesi de gene ilgili yasalar tarafından belirlenmiştir.

6.7.1. Defter Sayfalarını Yok Etmek

VUK'nun 218. maddesi gereği, tutulması zorunlu olan defterlerde kayıtlar arasında usulen yazılmaya mahsus olan satırlar, çizilmeksizin boş bırakılamaz ve atlanamaz. Ayrıca, ciltli defterlerde, defter sayfaları ciltten koparılamaz, tasdikli yaprakların sırası bozulamaz, bunlar yırtılamaz ve yenileri konulamaz. Söz konusu

yasada belirtilen usul ve esasların aksi durumlarının yapılması halinde muhasebe hileleri ortaya çıkacaktır.

6.7.2. Defter ve Belgeleri Yok Etmek

İşletmelerde bir sene boyunca usul ve esaslara uygun olarak tutulan defterlerden VUK'nun 220. maddesinde belirtilenleri tasdike tabi olup, kanunda belirtilen sürelerde notere tasdik ettirilmelidirler. Ayrıca, yine VUK'nun 253. maddesi gereği tasdik ettirilen bu defterler beş yıl süreyle muhafaza edilmek zorundadırlar. Bu süre zarfında defter tutmak zorunda olan gerçek ve tüzel kişiler, istenildiğinde bu defterler ile birlikte, belge ve karneler ile vermek zorunda bulunulan bilgilere ilişkin mikro fiş, mikro film, manyetik teyp, disket ve benzeri ortamlardaki kayıtlarını ve bu kayıtlara erişim veya kayıtları okunabilir hale getirmek için gerekli tüm bilgi ve şifreleri yetkili makam ve memurlara ibraz etmek zorundadırlar.

6.7.3. Defter ve Belgelerin Gizlenmesi

İşletmelerde tutulan defterlerin ve kullanılan belgelerin mevcut olduğu halde, istenildiğinde yetkili kişilere ibraz edilmemesi gizleme suçunu ortaya çıkarmaktadır. Gizlemenin söz konusu olabilmesi için öncelikle ibraz edilmeyen defter ve belgelerin olduğunun ispat edilmesi gereklidir. Ayrıca, VUK ve TTK'nda belirtilen defter saklama sürelerinin zaman aşımına da uğramamış olması gereklidir.

Konuyla ilgili olarak VUK'nun 148 ve 149. maddelerinde bilgi verme ile ilgili şu hükümler yer almaktadır. VUK 148. madde; kamu idare ve müesseseleri, mükellefler veya mükelleflerle muamelede bulunan diğer gerçek ve tüzel kişiler, Maliye Bakanlığı'nın veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların isteyecekleri bilgileri vermeye mecburdurlar. Ayrıca VUK 149. madde, kamu idare ve müesseseleri (Kamu hizmeti ifa eden kuruluşlar dâhil) ile gerçek ve tüzel kişiler vergilendirmeye ilişkin olaylarla ilgili olarak Maliye bakanlığı ve vergi dairesince kendilerinden yazı ile istenecek bilgileri belli fasıllarla ve devamlı olarak yazı ile vermeye mecburdurlar.

6.8. Bilgisayar Kayıtların Yapılan Hata ve Hileler

Günümüzde artık hayatın kaçınılmaz bir parçası haline gelen ve teknolojinin son ürünleri olan bilgisayarlar muhasebe ortamında da yerlerini almıştır. Bununla birlikte kayıt ortamları bilgisayarlara taşınmış ve bu da muhasebecilik mesleğine bir takım kolaylıklar ve çabukluklar sağlamıştır. Ancak bunların yanında, kayıtların istenildiği zaman düzeltilebilmesi, yasal sınırlara uyulmaksızın keyfi bir kayıt düzeninin oluşturulmasını da kolaylaştırarak muhasebe hilelerinin yapılabilmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle muhasebecilerin bilgisayar ortamında geriye dönük olarak işlem yapabilmelerine de imkân vererek çalışmalarını, muhasebe hilelerinin kaçınılmaz olduğu bir ortam doğurmaktadır.

Muhasebe işlem ve olaylarının bilgisayar ortamında tutulduğu durumlarda, prensip olarak toplam ve bakiye gibi hesap işlemlerinde yanlışlık olmamaktadır. Ancak bu konuda doğrudan doğruya bir sonuca varmak için rakamların doğru olarak alınması gereklidir. Bununla birlikte muhasebede kullanılan makineler prensip yanlışlıkların ilk kayıtlarda yapılan hataları ve özellikle hileleri önleyememektedir. Kabul etmek gerekir ki, bu alanda yapılan hileler ağır sonuçlar doğurmaktadır. Zira bilgisayarların otomatik kontrolüne güvenilerek sonradan yapılan denetimlerde yanlışlıkların farkına varılmadan geçilmesi çok defa olabilmektedir. Muhasebede yapılan hileler, çoğunlukla denetleme dışında kalan bölümlerde yapılmaktadır. Bilgisayarların toplamını yaptıkları rakamlar arasında gerçek olmayan bir rakamın karışması ile yanlış bir toplam meydana gelebilir (Arkun,1975:99).

6.9. Zarar ve İstisna Satışı

Zararı mahsup etme süresi dolmak üzere olan bir işletmeden, yüksek fiyatla mal alınarak alıcı işletmenin maliyetleri şişirilirken zararlı işletmenin karının azaltılması suretiyle yapılan hile türüdür. Zararlı işletmede ortaya çıkan kar zarar mahsup edileceği için vergi ödemez. Alıcı işletme ise karı düşüğü için ödeyeceği vergi azalmış olur. Böylece zararlı olan işletmenin zararı diğer işletmeye satılmış olur. Zarar satışı zararlı işletmeye düşük bedelli mal satarak da gerçekleştirilebilir.

Zarar satışına benzer bir uygulamaya bir istisna hakkı olmasına rağmen ilgili yılda kazanç yetersizliği nedeniyle istisnadan yararlanamayan, indirim imkânı bulunmayan işletmeye kâr aktarılmasında da görülebilir. Bu uygulama zararına satış tekniğine

benzemektedir. Bir işletmenin kârı azaltılarak daha az vergi ödenmesi sağlanırken diğer işletmenin kârı arttırılır. Ancak istisna uygulaması imkânı oluşturulduğu için işletme vergi ödemez. Bu durumda vergi kaçırılmış olup, söz konusu durumu daha çok hasılat istisnaları olarak adlandırılan ve ilgili yılda uygulanmadığı zaman diğer yıllarda uygulanmayan istisnalarda görülür (MHUD Yayını,2004:56).

6.10. Fevkalade Hâsılatı Gizlemek

Vergi gizleme amacıyla girişilen tedbirlerden birisi de fevkalade veya arızı hâsılat ve kârların muhasebeye intikal ettirilmemesidir. Söz konusu hâsılat ve kârlar, alınan çeşitli sigorta tazminatı gibi, amorti edilip tahsilane olanak kalmayan alacaklardan yapılan tahsilât, yatırım mallarının satın alınmasından sağlanan fatura dışı özel indirimler, hurda, deşe, ıskarta ve artıkların satılmasında elde edilen kârlar gibi hâsılat unsurlarından oluşur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ HATA VE HİLELER KARŞISINDA DURUMU: AFYONKARAHİSAR UYGULAMASI

1. MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ HATA VE HİLELER KARŞISINDA DURUMU

Muhasebeci bir robot değil insandır ve insanlar hata yapar. Ancak iyi bir eğitimle ahlaki değerlere bağlı bir insan hilelere başvurmaz. Amaca giden her yol geçerli bir yol değildir. Vicdani doğrularımız, genel kabul görmüş doğrularımız veya olması gereken doğrularımız ortada yoksa veya onlara ulaşmayı sağlayan yollar kişi veya sistem tarafından tıkanmış bile olsa eşitlik, doğruluk, haksız rekabete neden olmadan çalışmak, hakkaniyet ölçüsü gibi kavramlar bizi hilelere başvurmaktan alıkoymalıdır. Bu da iyi bir ahlak eğitimiyle olabilir.

Ahlaki bozulmuşluğun göstergesi olabilecek ve bizim toplumumuzda da zaman zaman görülen, insan kaynakları uzmanlarının bildirdiği 10 ahlaki durum şöyledir.

- Her konuda adam kayırma,
- Tepe yönetime yakın olanlara ayrıcalık tanıma,
- Cinsel tacize göz yumma,
- Terfilerde cinsiyet ayrımcılığı,
- Tutarsız disiplin uygulamaları,
- Gizli bilgileri saklayamama,
- Tazminat belirlemede cinsiyet ayrımcılığı,
- Değerlendirmelerde performansı dikkate almama,
- Personel alımında danışman acentelerle ya da satıcılarla düzenlemeler yapmak,
- İşe alımlarda cinsiyet ayrımcılığı, (Anthny,Perrewe, Kacmar,1996:25)

Yukarıda sayılan durumlar toplumdaki ahlaki düzeyimizi gösterebilecek ölçülerdendir. Ayrıca ekonomik gelişmişlik düzeyimiz ve toplumun meslekten beklentileri, meslek etiği ve ahlaki ikinci plana itmiştir. Kazancı yüksek meslekler

gözde olmuştur. Kısa yoldan ve bol para kazanma arzusu ile muhasebe mesleğinin vergi kaçırma boyutu ele alınıp meslek mensubu olma kararı verilmemelidir.

Son yıllarda işlenen suçlara baktığımızda malî nitelikli suçların daha çok işlendiğini görmekteyiz. Suç tek taraflı bir olay değildir. Özellikle mali konulardaki suçlarda muhasebecilerin de yol gösterici veya bizzat suç sahibi gibi roller üstlenebilmeleri söz konusudur. Kayıt dışı ekonomi ve vergi kaçırma yöntemlerinin bazılarında da meslek mensubunun payı bulunmaktadır. Hatayı her insan yapabilir ancak hile kötü niyetlilerin işidir. Bu nedenle muhasebeciler, öncelikle vicdan muhasebecisi olarak taşıdığı sosyal sorumluluğu yerine getirip toplumun çıkarlarını şahsi çıkarlardan üstün tutarak mesleğini icra etmek zorundadır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Etik (ahlaki) değerler, asırlardır aynı toplumda yaşayan insanların toplumsal düzeni sağlamak amacıyla, toplum tarafından benimsenmiş ve toplumun yaşadığı değişim sürecinden bir takım ilaveler ve değişikliklere maruz kalmış, toplumun kültürel ve dini mekanizmasının bir göstergesidir. Ahlak kavramı kişiye ve topluma göre farklıdır. Ancak etik kavramı daha evrensel değerleri içine alır. İnsanlar toplum düzenini sağlamak amacıyla belirledikleri kurallara uymalıdır. İş hayatında da mesleki etik kavramı işletilmelidir. Meslek mensuplarının ahlaka ve meslek etiğine uymaları ve bunu korumaya çalışmaları toplum düzeni ve refahına yapılacak güzel bir katkıdır.

Muhasebe mesleği toplumsal adaletin ve sosyal devlet anlayışının yerleşmesine katkıda bulunan bir meslektir. Hilelere başvuran birçok meslek mensubu ve bu yönde isteklerde bulunan birçok mükellef bulunmaktadır. İyi muhasebecinin adı ülkemizde “en az vergi ödetiren kişi” anlamındadır. Yasalarla düzenlenmiş ve saygınlığı olan bu mesleğin iyiye gitmesi için bu önyargıların yanlış veya ihmal edilecek kadar az olduğu gösterilmelidir.

Muhasebeci olmak için pek çok kişi mesleki bir okul yanında farklı türden lise meslek yüksek okulu ve fakülte bitirerek bu mesleğe girmektedir. Bu çalışmada amaçlardan biri “Afyonkarahisar’lı meslek mensuplarının meslek etiği düzeyi nedir?” sorusuna cevap bulmaktır. Bunun yanında eğitim düzeyi ile hata ve hileler arasında

nasıl bir ilgi vardır. Eğitim düzeyi yükseldikçe nitelik artmakta mıdır? Yoksa hile bilgi seviyesi yüksek olan meslek mensuplarına mı aittir? Sorularına cevap alınacaktır.

Bu araştırmada hata ve hileler eğitim ve etik açısından değerlendirilecektir. Muhasebecilik mesleğinin sosyal sorumluluk bakımından Afyonkarahisar'daki durumu tespit edilecektir. Bu amaçla ekte yer alan anket düzenlenmiştir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ(ANKET)

Araştırma yöntemi anket olup düzenlenen anket Afyonkarahisar merkezinde bulunan meslek mensuplarını konu almaktadır. Örnek kütle olarak, Afyonkarahisar merkezinde bulunan, Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odasına kayıtlı 119 serbest çalışan meslek mensubu ve Eskişehir, Bilecik, Afyonkarahisar Yeminli Mali Müşavirler Odası üyesi 6 Yeminli Mali Müşavir oda kayıtlarından tespit edilmiştir. Bunlardan bazıları aynı büroyu paylaşmakta veya ortak olarak çalışmaktadır. Toplam 125 SM, SMMM ve YMM arasından 71 kişiye anket uygulanmıştır. Yeminli Mali Müşavirlere de anket gönderilmiş olup özellikle karşılaştıkları hile ve tasdik işlemleri gibi bilgi ve tecrübelerinden faydalanılması düşünülmüştür. Bütün bürolara anket gönderilmiş olup anketlerden 52 tanesi yüz yüze görüşülerek cevaplandırılmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmeler neticesinde hem mesleki tecrübeler hem de topluma yansımaya bazı bilgiler elde edilmiştir. Büroları birlikte olan meslek mensuplarından sadece birisi cevaplandırmış, bazı meslek mensupları ise hata ve hilelere ilişkin verileri meslek sırrı kapsamında değerlendirip cevaplamamışlardır. Yapılan anketlerden yaklaşık % 57 (71/125) oranında geri dönüş sağlanmıştır. Ortaklık ilişkileri ve birlikte çalışan meslek mensuplarından birinin cevap vermesi göz önüne alınırsa bu oranın daha da yüksek olması bekleneneğinden % 57 oranının geneli temsil ettiği söylenebilir.

Anket üç bölümden oluşmaktadır. Eğitim düzeyi, meslek unvanı ve demografik özellikler birinci bölümde tespit edilmektedir. İkinci bölümde meslek etiği, üçüncü bölümde hata ve hilelerle ilgili karşılaşılabilecek durumlara ilişkin verilerin belirleneceği sorular bulunmaktadır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE SONUÇLARI

Anketin birinci bölümünde Afyonkarahisar'daki muhasebe meslek mensuplarının kişisel bilgileri, eğitim durumları tespit edilmiştir.

4.1. Meslek Mensubu İle İlgili Kişisel Bilgiler

Afyonkarahisar Merkez ilçede faaliyet gösteren meslek mensuplarından 71 kişiye anket uygulanmıştır. Bunlardan 30'u SM, 35'i SMMM, 3'ü YMM unvanlı olup 3 kişi de henüz unvanı olmayan kişilerdir. Unvanı bulunmayan üç kişi; bayan meslek mensuplarının ortağı statüsünde çalışan ve sınavlara girip belge almaya uğraşan kişilerdir.

Meslek Unvanı	Meslek Mensubu Sayısı	Dağılım % si
SM	30	42 %
SMMM	35	50 %
YMM	3	4 %
DİĞER	3	4 %
TOPLAM	71	100 %

Tablo 1 Meslek Unvanı Dağılımı Tablosu

Afyonkarahisar'daki meslek mensuplarının, Tablo 2 'deki ilk üç sıraya göre baktığımızda % 67 'si genç ve orta yaş denilen 20-40 yaş aralığında oldukları görülmektedir. Görüşmelerimizde usta çırak ilişkisi ile emekliliğe geçiş yaşanırken mükelleflerin, yetiştirilen yeni nesle devredildiği görülmüştür. İleri yaştaki meslek mensuplarından bazıları vergi kanunlarındaki değişiklikleri takip etmekten ve yenilikler adı altında yapılan uygulamaları belirterek mesleğin yükünden şikâyetçidirler

YILLAR	Kişi Sayısı	Dağılım % si
0-5 Yıl	12	17 %
6- 10 Yıl	18	25 %
11-15 Yıl	18	25 %
16-20 Yıl	15	21 %
20 Yıldan fazla	8	12 %
Toplam	71	100 %

Tablo 2. Faaliyet Süreleri Tablosu

Cinsiyet Dağılımına göre meslek mensuplarına bakıldığında erkeklerin çoğunlukta oldukları görülmektedir. Meslek mensuplarının cinsiyet dağılımı incelendiğinde mesleği fiilen yapan bayanlar 9 kişidir. Bunlardan dördü ortak almak suretiyle veya güvenilir buldukları bir çalışanın önderliğinde mesleği yapmaktadırlar. Ankete katılanlardan üç kişi de bayanlar adına açılan muhasebe bürosunda işleri yürüten

ve ortak olan kişilerdir. Bürolardan birinde görüşülen ve sınavlarda başarılı olup belge almaya hak kazanmış bir personel bulunmaktadır. Görüşmemizde bayanların, yöneticilik vasıflarının ve girişimcilik ruhunun yerel ahlaki kuralların etkisinde kalmasıyla büro açmak fikrinden uzaklaştığını belirtmiştir.

Cinsiyet Dağılımı	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Erkek	62	87 %
Kadın	9	13 %
Toplam	71	100 %

Tablo 3 Cinsiyet Dağılımı Tablosu

Meslek Mensuplarının Yaşıyla ilgili Tablo 4 incelendiğinde, 48 yaş altında meslek mensubu 67 kişidir. Toplam % 86 oranıyla 48 yaş altı tespit edilirken anket sorusu 2 (Tablo 2 Faaliyet Süreleri) incelendiğinde 0-20 yıl arası faaliyet gösteren meslek mensubu toplamı % 88 oranıyla karşımıza çıkmaktadır. Staj süresiyle birlikte eğitim süreleri dikkate alındığında 24–25 yaşlarından itibaren meslek mensubunun büro faaliyetine başladığı söylenebilir.

Yaş Dağılımı	Kişi Sayısı	Dağılım % si
26 Yaş altı	4	6%
27 – 37 Arası	30	42%
38 – 48 Arası	27	38%
49 Yaş üstü	10	14%
Toplam	71	100%

Tablo 4. Meslek Mensuplarının Yaş Dağılımı Tablosu

Afyonkarahisar'daki meslek mensuplarının öğrenim durumları şöyledir: %89'u lisans seviyesi ve üzerinde eğitim görmüşler ancak meslek unvanı ile karşılaştırıldığında % 54 oranında SMMM ve YMM bulunmaktadır. Görüştüğümüz meslek mensupları lisans seviyesine göre staja başlamışlar; ancak mesleki gelişmeler ve AB normlarına göre eğitim seviyesinin yükseltilmesi gerekliliği gibi nedenlerle lisans eğitimini tamamlamışlardır. Ancak eğitim durumu meslek unvanına yansımamıştır. Anket sorusu birde (Tablo 1) yer alan ve henüz meslek unvanı bulunmayan 3 kişi sınavlarda başarısız

olmuşlar ve bunun yanında yıllardır SM unvanı olan bazı meslek mensupları da unvan yükseltemediklerinden bahsetmişlerdir.

Öğrenim Durumu	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Ticaret Lisesi	3	4 %
Ön Lisans	5	7 %
Lisans	57	81 %
Lisans Üstü	6	8 %
Toplam	71	100 %

Tablo 5 Meslek Mensupları Öğrenim Durumu Tablosu

Meslek mensupları bürolarındaki, iş yükünü paylaşmak ve özellikle bazı meslek mensuplarının belirttiği gibi Ahi kültürüne uygun olarak meslek mensubu yetiştirmek amacıyla personel istihdam edilmektedir. Personel istihdamı yararlar sağlarken bazı sorunları da beraber getirmektedir. Kalabalık bir büroda iş bölümüyle hareket edilmektedir. Çalışanlar mükellefleri takip ederken kurumlara göre iş bölümü yapılmaktadır. Daha küçük bürolarda ise personel her işe yönlendirilmektedir. Tablo 6 incelendiğinde, Afyonkarahisar’da meslek mensuplarının % 70’i, 5 kişiye kadar personel istihdam etmektedir.

Çalıştırdığınız Eleman Sayısı	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Yalnızım	8	11 %
1-5 Arası	50	70 %
6-14 Arası	12	17 %
15 ve üzeri	1	2 %
Toplam	71	100 %

Tablo 6 . Bürolarda Çalıştırılan Elaman Sayısı Dağılımı Tablosu

İşletmelerin yükünü azaltabilecek en önemli unsur bilgi teknolojileridir. 1-5 Arası bilgisayar sayısı % 92 oranındadır. 0-5 Arası personel sayısı da (yalnızım diyenler dahil) % 81 dir. Personel sayısı ve iş yüküne göre orantılı olarak bilgisayar bulundurulmaktadır. Görüşmelerde edinilen bilgilere göre Afyonkarahisar’da çeşitli muhasebe programları kullanılmakla beraber en fazla Link, Eta, Logo gibi muhasebe paket programları tercih edilmektedir Muhasebe programlarıyla birlikte yardımcı olarak

Lotus 123, Qatro Pro gibi hesap programları ile dilekçe yazımı gibi işlemler içinde PW programı tercih edilmektedir. Lisans problemleri, bilgisayar sayıları ve maliyetleri yüzünden meslek mensupları daha ziyade serbest programlara yönelmektedirler.

Bilgisayar Sayısı	Kişi Sayısı	Dağılım % si
1 adet	2	3 %
2 adet	16	23 %
3 adet	18	25 %
4 adet	17	24 %
5 adet	12	17 %
6 ve üzeri	6	8 %
Toplam	71	100 %

Tablo 7 Bürolardaki Bilgisayar Sayısı Dağılımı Tablosu

Afyonkarahisar SMMM odası verilerine göre Afyonkarahisar Merkez ilçede kayıtlı 222 meslek mensubu bulunmaktadır. Afyonkarahisar Defterdarlık biriminin internet verilerine göre 30/11/2006 tarihi itibariyle Merkezde bulunan Kocatepe ve Tınaztepe Vergi Dairelerine kayıtlı toplam 6.283 Gerçek Usulde, 1943 Kurumlar Vergisi mükellefi bulunmaktadır. Buna göre bağımlı ve bağımsız tüm muhasebeciler üzerine 37 vergi mükellefi düşmektedir. Ancak bürosu bulunan meslek mensuplarına bakıldığında 61 ve üzeri mükellefi bulunan bürolar % 46 oranındadır. Bu iş yükü nedeniyle bazı meslek mensupları 30 rakamını kesinlikle geçemediklerini ve bu yükü kaldıramadıklarını belirtmektedirler.

(<http://www.maliye.gov.tr/defterdarliklar/afyon/gelirkasim2006.htm>)

Müşteri Sayısı	Kişi Sayısı	Dağılım % si
30 ve daha az	21	30
31 – 60 arası	17	24
61 – 90 arası	18	25
91 – 120 arası	10	14
121 ve daha üzeri	5	7
Toplam	71	100

Tablo 8 Müşteri Sayısı Dağılımı Tablosu

9-Müşteri dağılımınız nasıldır?

Anket sorusu 9 için işletme dağılımı ticari sır olarak yorumlandığı için 12 meslek mensubu haricinde cevap verilmemiştir.

Bürolarda çalışanların eğitim durumu Tablo 9 incelendiğinde; çalıştırılan elemanlar % 89 gibi yüksek bir oranla muhasebe mesleğine yönelik bir program uygulayan lise, meslek yüksek okulu ve fakülte eğitimi almaktadırlar. Staj süresi sonunda başarılı olamayan veya daha üst seviye eğitim almayan meslek mensupları ise bilgi ve tecrübeleriyle ulaştıkları noktada yeterli sayılabilecek bir ücret kazanmaktadırlar. Görüşmelerimiz sırasında lise mezunu fakat işi götürebilecek nitelikte olduğu söylenen elemanlara yeterli ücret ödendiği, hatta bazı defterlere bakması karşılığında gayri resmi bir ortaklık yapıldığı görülmüştür.

Öğrenim Durumu	Kişi Sayısı	Dağılım % si
İlköğretim	0	0 %
Genel Lise	9	11 %
Ticaret Lisesi	25	29 %
M.Yüksek Okulu Muhasebe vb.	24	28 %
Lisans	27	32 %
Lisans Üstü	0	0 %
Toplam	85	100 %

Tablo 9 Çalışanların Eğitim Durumu Tablosu

4.2. Meslek Mensubunun Etik Konusunda Karşılaştığı Durumlar

4.2.1. Tarafsızlık ve Bağımsızlığı Korumada Risk Alanları

Meslek mensubu raporlama faaliyeti nedeniyle geniş kitleleri etkilemektedir. Sunduğu bilgiler tarafsızca elde edilmiş ve toplum menfaatine, kamu yararına sunulmuş bilgilerdir. Bu bilgileri elde ederken kendi bilgi ve becerisine güvenerek tam bir bağımsızlıkla bu sonuçlara ulaşmalıdırlar. Bütün faaliyetlerde tam bağımsızlık ve tarafsızlık ilkelerine göre hareket edilmelidir. Bağımsızlığın ve tarafsızlığın korunmasında karşılaşılabilecek bazı tehlikeli durumlar da mutlaka karşımıza çıkabilir. Burada insani boyutlar ve vicdan devreye girecektir. Toplum menfaati mi yoksa kişi menfaati mi sorularına makul bir cevap bulunacaktır.

Tarafsızlık ve bağımsızlığı koruma da en önemli risk alanları sırasıyla;

- Müşteri işletme ile muhasebecilik mesleği dışında diğer işletmecilik alanlarında ilişkili olmak

- Dış Denetim Şirketinin (Yeminli Mali Müşavir) bulunmasında müşteri işletmeye yardımcı olmak,
- Bir müşteri işletmeye geliri itibariyle bağımlı olmak
- Bir müşteri ile borç alacak ilişkisine girmek (Sözbilir,2000:124).

Anketin bu bölümüyle ilgili olarak Afyonkarahisar’da tespit edilen durumlar şöyledir:

Müşterilerle işin dışında meydana gelebilecek ilişkiler, bağımsızlık ve tarafsızlık gibi en önemli meslek mensubu özelliklerini etkileyebilmektedir. Yüz yüze görüşülen bazı meslek mensupları çok sayıda firmayla çalışmak yerine iş hacmi fazla olan bir firmayla çalışmanın daha kolay olduğundan söz etmişlerdir. Bu gibi bir firmayla küçük ölçekli onlarca defteri tutmanın gelir bakımından bir olduğunu belirtmişlerdir. Ankete katılanların bir kısmı firma içerisinde de faaliyet gösterdiklerini ve bunlara danışmanlık ve ön muhasebe işlemleri içinde yardımcı olduklarını belirtmişlerdir. Tarafsızlığı ve bağımsızlığı koruma da en önemli risk alanı, ücret olarak bağımlılık ve muhasebe hizmeti yanında başka işlere yardım etmek hususunda meslek mensuplarının % 27’lik kısmı belki de tarafsızlığı ve bağımsızlığı tehlikeye düşürmüşlerdir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	19	27
Hayır	52	73
Toplam	71	100

Tablo 10 Müşteri İlişkileri Tablosu

Meslek seçiminde en önemli unsurlardan birisi parasal getiridir. Görüşülen pek çok muhasebe bürosunda tarifede yazılı olan ücretlerin bile zor alındığını, dolayısıyla farklı bir ücretin alınmasının zor olduğunu söylemişlerdir. Hatta meslek mensupları, nakit sorunları yaşayan bazı firmalara kısa süreli olmak üzere bazı vergilerin yatırılmasında borç verdiklerini belirtmişlerdir. Meslek mensuplarının mecburi meslek kararı l’e uyamadıkları görülmektedir. Bunda mükelleflerin ihmali olduğu da ifade edilmiştir. Tablo 11 incelendiğinde, gerçek bir borç alacak ilişkisi yaşayan meslek mensubu % 13 tür. Bu kişilerin tarafsız ve bağımsızlıkları da tehlikeye düşmüş olabilir. Ortalama yılda 10 adet disiplin dosyası bulunduğu; bunlarında yarısının

tarife dışı düşük ücretlendirme diğer yarısının da müşteri çekebilmek için yapılan tekliflerden kaynaklandığı da görüşmelerde ortaya çıkmıştır.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	9	13
Hayır	62	87
Toplam	71	100

Tablo 11 Ücret Dışı Parasal İlişkiler Tablosu

Meslek Mensupları parasal değeri yüksek hediyeler alımıyla ilgili olarak; normal ücreti bile bazen almakta zorlandıklarını söylemektedir. Ancak bazı çıkar sağlama olaylarında ki; özellikle vergi cezalarının indirilmesinde sağlanan başarılar veya vergi mahkemelerinde gerçekleşen başarılar nedeniyle ücret dışı hediyeler alındığı ifade edilmiştir. Bazı meslek mensupları “Bu başarının ödüllendirilmesi gibi bir şeydir.” ifadesini kullanmışlardır. Bu sayı Tablo 12’ye göre anketimizde % 3 olarak gerçekleşmiştir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	2	3
Hayır	69	97
Toplam	71	100

Tablo 12 Parasal Değeri Yüksek Hediye Alımıyla İlgili Tablo

Müşterileri ile sıkıntıya düşen meslek mensupları kendilerine yakın hissettikleri diğer meslek mensuplarına ilgili defterleri gönderdiklerini belirtmişlerdir. Bunun dışında müşterileriyle mahkemelik olan işletme sayısı 3, dağılım yüzdesi olarak % 4 çıkmıştır. Mahkeme sebebi alacak ilişkisidir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	3	4
Hayır	68	96
Toplam	71	100

Tablo 13 Müşteri İle Mahkemelik Olan Meslek Mensubu Tablosu

Bağımsızlık ve tarafsızlığın sağlanması açısından meslek mensubu şahsi çıkarılardan da uzak olmalıdır. Ortaklık ilişkisiyle tarafsızlık tehlikeye düşebilir. Tablo 14 de görüleceği üzere meslek mensuplarından bir kişi ortaklık ilişkisi bulunduğunu belirtmiştir. Bu da bir mali müşavirdir. Genel görüş, iş yoğunluğu nedeniyle farklı işlerle uğraşmadıkları, bazı işlere girdikleri ama yürütemedikleri yönündedir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	1	1
Hayır	70	99
Toplam	71	100

Tablo 14 Müşteri İşletmelerle Ortak Olma Durumu Tablosu

Afyonkarahisar'da Yeminli Mali Müşavire ihtiyaç duyulması hallerinde meslek mensupları ilimizde faaliyet gösteren YMM olmaması nedeniyle, geçmiş yıllarda, mükelleflere yardımcı olmak amacıyla YMM bulmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Şu anda 6 YMM Afyonkarahisar'da faaliyette olup % 55 rakamının ilerleyen yıllarda düşmesi söz konusu olursa etiğe uyulduğu yönünde düşünülecektir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	39	55
Hayır	32	45
Toplam	71	100

Tablo 15 YMM Bulunmasına İlişkin Tablo

Meslek Mensupları, bazı büyük işletmelerin muhasebe sistemlerinin kurulması ve meslek mensuplarının kurulan ön muhasebe sisteminden yarar sağlamak istemeleri nedeniyle müşterilere yardımcı olmuşlardır. Bu yardımın en önemli nedeni iş yükünün azaltılmasıdır. Yine de bu % 56 oranının içinde tarafsızlık ve bağımsızlığın, sır saklama durumunun tehlikeye düşürülmesi ihtimali olabilir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	40	56
Hayır	31	44
Toplam	71	100

Tablo 16 Diğer İşletme Fonksiyonlarında Yardıma İlişkin Tablo

Denetim yaptıran firma sayısı ve denetim yapan YMM sayısı da(6 kişi) Afyonkarahisar’da kısıtlıdır. Ancak meslek mensupları farklı yerlerden buldukları denetçiler nedeniyle büyük ölçüde tarafsızlığı sağlamışlardır. % 93 oranına ulaşarak tarafsızlığı korumuşlardır.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	5	7
Hayır	66	93
Toplam	71	100

Tablo 17 Dış Denetimin Yapılma Süresiyle İlgili Tablo

4.2.2. Meslek Yasasının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar

Meslek yasasının uygulanmasında karşılaşılan en önemli sorun müşterilerin hesap sonuçlarına etkide bulunmalarıdır. Meslek mensupları kanunun emredici ilkelerine uymak ve hesap planına sadık kalarak muhasebe standartları ve prensiplerine uymak zorundadırlar. Meslek yasasının uygulanmasıyla ilgili olarak anket sonuçları şöyledir:

Meslek mensuplarından işe yeni başlayanlar, mükelleflerin kendilerine vergi avantajı sağlamaları halinde gelebileceklerini, aksi halde başka bir büroya gidileceği yönünde görüşmelerin yaşandığını belirtmişlerdir. Biraz tecrübeli meslek mensupları ise bu duruma düşülmeden mükelleflerin yıl içerisinde uyarılarak hazırlıklı olmalarını sağlamaktadırlar.

Müşteriler hesap dönemleri ve vergi dönemleri itibariyle meslek mensuplarınca uyarılırlar. Fiili durumu beğenmeyen müşteriler çeşitli önerilerle meslek mensubuna gelir. Afyonkarahisar’da Tablo 18 de görülen 24 meslek mensubu bu önerilerle karşılaşmış ve % 34 oranına ulaşmıştır.

Muhasebe mesleğinin daha faziletli hale gelmesinin önündeki engellerden birisi şudur ki; içsel ve dışsal ödüller arasındaki ilişkinin yönünün dışsal ödüller lehine değişmesidir. Muhasebeci, müşterisini muhafaza edebilmek uğruna karakter sağlamlığı faziletini feda edebilir (Toraman ve Akcan,2003:64).

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	24	34
Hayır	47	66
Toplam	71	100

Tablo 18 Müşterilerin Hesap Sonuçlarına Etkileri Tablosu

Meslek Yasasının uygulanmasıyla ilgili olarak ceza alan meslek mensubu sayısı 1 kişidir. Afyonkarahisar SMMM odası disiplin kurulu ile görüşülmüş ancak disiplin cezaları hususunda sır olduğu gerekçesiyle bilgi verilmemiştir. Görüşmelerde ifade edildiği gibi 2000–2006 yılları arasında uyarma ve kınama dışında ceza alan meslek mensubu hiç hatırlanmamaktadır. 2006 yılında ise oda tarafından on kişinin kınama cezası ile cezalandırıldığı meslek mensuplarından öğrenilmiştir. SMMM odası tarafından cezayı gerektirecek bir davranış olduğunda meslek mensubunun uyarıldığı ve cezayı gerektiren fiilin düzeltilmesi istendiği belirtilmiştir

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	1	1
Hayır	70	99
Toplam	71	100

Tablo 19 Meslek Yasasıyla İlgili Cezalar Tablosu

Mesleğin uygulanması sırasında yaşanabilecek sıkıntıları çözebilecek, meslek mensubu ile müşteriler ve çevre arasında bağ kurabilecek bir Etik Kurulunun olması konusunda Tablo 20 de görüleceği gibi % 92 oranında uygun görüş belirtilmiştir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	65	92
Hayır	6	8
Toplam	71	100

Tablo 20 Muhasebe Etik Kurulu İsteği Tablosu

4.3. Hata ve Hilelere İlişkin Veriler

İnsan elinin değdiği her noktada hata ve hileler yaşanabilir. Hatayı her insan yapar ama hile için bir de kötü niyetten bahsedilir. Hile için çıkar sağlamanız ve kötü niyetli olmanız gerekir. Afyonkarahisar’da bulunan meslek mensuplarının karşılaştığı hata ve hilelere ilişkin durumlar şöyledir:

Muhasebe mesleği dikkatli olmayı gerektirir. Yapılan bir hata çoğu kez maddi bir yaptırımla karşınıza çıkar. Bu soruda hatanın en önemli nedeni dikkat olarak % 39 oranla karşımıza çıkmaktadır. İş yoğunluğu ve bilgisizlik seçeneği de % 21 olarak hatanın en önemli sebeplerindedir. Çalışanların en küçük hatasıyla bile bazı vergi cezalarıyla karşılaşılması söz konusudur. Görüşülen pek çok büroda meslek mensupları büroda ilk kez işe başlayan elemanlarını öncelikle evrak düzenleme ve hatta çaycılık pozisyonuyla başlattıklarını belirtmişlerdir. İlerleyen dönemde bilgi ve dikkati ölçülen elemanlar daha üst pozisyonlara yükselmektedir. Ayrıca mesleğe giriş için gerekli olan stajın, hatalarını düzeltme konusunda meslek mensubu adayına katkı sağlayacağı söylenebilir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Bilgisizlik	15	21
Dikkatsizlik	28	39
Tecrübesizlik	4	6
İş Yoğunluğu	15	21
Özen Göstermemek	9	13
Toplam	71	100

Tablo 21Muhasebe Hatalarının Nedeni Tablosu

Muhasebe mesleğinde kayıt ve vergi kanunlarına uyum işi birlikte giderken vergi kanunlarının takibi meslek mensubunun önemli bir vaktini alır. Özellikle ülkemizde vergi ve diğer muhasebeyi etkileyen faktörlerdeki değişimi takip etmek için özel uğraş gerekir. Bu nedenle mesleğin icrasında personelde bu yükü meslek mensubu üzerinden almaya çalışmalı, hafifletmelidir. Muhasebeci yapılan işlerin en son imza aşamasında denetimini yapmalıdır. Denetim sırasında personelden kaynaklanan hatayı görmeli veya iç kontrol sistemi kurarak hiyerarşiye göre denetim yapılmalı ve hata en aza indirilmelidir. Afyonkarahisar’da personelden kaynaklanan hatalar Tablo 22 de

görülebileceği gibi % 73 oranındadır. Ancak meslek mensubu şunu bilmelidir ki imza atmakla beyanname ve bildirimlerin getirdiği sorumluluk personelden önce kendini sıkıntıya sokmaktadır. Bu nedenle personelin getirdiği belge ve bildirimleri kontrol etmek için de vakit ayırmalıdır.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Ben den kaynaklanıyor	19	27
Personelden kaynaklanıyor	52	73
Toplam	71	100

Tablo 22 Muhasebe Hatasının Kaynağına İlişkin Tablo

Her hatanın bir olumsuz sonucu olabilir. Hataların katlanılması gereken maddi boyutları da karşımıza çıkabilir. Afyonkarahisar Defterdarlığının internet sitesinde yayınlanan 31/10/2006 tarihli uzlaşma komisyonu faaliyetlerine göre 739 dosya için 949.732,52.-YTL Vergi, 222.383,36._YTL tutarında Gecikme Cezası kesilmiştir. Uzlaşılan 739 dosyadan serbest çalışan 119 meslek mensubundan her biri için yaklaşık 6,21 dosya hesaplanır. Anketin I. Bölümünün 8. sorusu dikkate alınır (Tablo 8 Müşteri Dağılımı); ortalama her büroda 90 mükellef olduğu kabul edilirse 6,21 dosya için % 6,9 oranında hata yapıldığı sonucuna ulaşılır. Böylece Tablo 23’de Evet diyenlerin oranına yaklaşılmıştır.

(<http://www.maliye.gov.tr/defterdarliklar/afyon/gelirkasim2006.htm>)

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	5	7
Hayır	66	93
Toplam	71	100

Tablo 23 Hata Sonucu Alınan Cezalara İlişkin Tablo

Hata yapılmasını en ağır şekilde cezalandıran bir diğer kurum da Sosyal Sigortalar Kurumu’dur. Sosyal Sigortalar Kurumu en küçük hataya bile ağır cezalar verdiğinden daha dikkatli olunmalıdır. Bildirge ve beyannamelerin verilmemesi

hatasında asgari ücretin 2-3 katı şeklinde cezalar uygulanmaktadır. SSK konusundaki cezalar Gelir türündeki cezalardan fazladır. Tablo 24 de görüleceği gibi, % 15 oranıyla SSK cezalarının daha yoğun olduğu görülmektedir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	11	15
Hayır	60	85
Toplam	71	100

Tablo 24 SSK Konusunda Alınan Cezalara İlişkin Tablo

Elektronik beyanname sisteminin kullanıldığı bir ortamda, bilgisayarda işlemlerin tamamlanmasından sonra artık geriye dönülmesi hataların düzeltilmesi içinse geriye dönük işlemlerin yapılmasında hiçbir sakınca yoktur. Ancak hilelerin yapılması için geriye dönülmesi söz konusu olabilmektedir. Tablo 25 de görüleceği gibi Geriye Dönük İşlemlere, Evet diyenlerin % 60'lık (20 kişi) kısmı hataların düzeltilmesi ve hesap dönemi sonunda kesin sonuçlara ulaşmadan önce doğru bilgiler elde edebilmek için bunun bir zorunluluk olduğunu savunmaktadır. Hayır diyen % 54 ise aylık raporlamalar ve geçici vergi dönemlerindeki işlemlerin kesin hale gelmesiyle geriye dönülmesinin yanlış olduğunu ve hilelere neden olunabileceğini ifade etmektedirler.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	33	46
Hayır	38	54
Toplam	71	100

Tablo 25 Bilgisayarda Geriye Dönük İşlemlere İlişkin Tablo

Muhasebeyi etkileyen en önemli faktör Vergi Uygulamalarıdır. Vergi dönemlerinin yakın olması çok sayıda vergi yükümlülüğü ve değişikliklerin olması özel olarak takip gerektirmektedir. Bu nedenle dikkatin dağılması olasıdır. Hataların nedeninin incelendiği ilk soruda da görüleceği gibi, bu soruda da (Tablo 26), iş yoğunluğu ve vergi uygulamaları % 63 oranında hata yapılmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	45	63
Hayır	26	37
Toplam	71	100

Tablo 26 İş Yoğunluğu ve Vergi Uygulamalarının Hataya Etkisi Tablosu

Vergi kanunlarındaki değişiklikler ve yorum farklılıkları ile ortaya çıkan boşluklar hatalara ve aynı zamanda hilelerin yapılmasına neden olmaktadır. Tablo 27 de, % 61 oranında, vergi kanunlarındaki boşlukların ve vergi oranlarının yüksek olmasının hile yapılmasına zemin hazırladıkları görüşü hâkimdir. Kazanılan her kuruşun vergi, enflasyon, kar dağıtımı gibi sebeplerle işletmeden ayrılması firma yapısının bozulmasına neden olmaktadır. Bu nedenle firma sahipleri özellikle enflasyon ve vergi oranlarının yüksekliği karşısında alternatif çareler bulmak zorunda kalmışlardır. Muhasebeci de kamu yararı adına bu dengeyi korumak durumundadır. Bir yandan devlet için vergiyi toplamaya yardım etmek; bir yandan firmanın mali yapısını koruyarak devamlılığını ve gücünü artırmak zorunda kalmışlardır. Bazı vergi kanunlarında verilen hakların uygulanmasını yaparak enflasyon muhasebesi uygulamalarıyla sermayeyi korumak gayet normal ve etiğe uygundur. Devlet bu düzenlemeler ile enflasyon kayıplarını ve firmaların devamlılığını sağlamak düşüncesindedir. Dolayısıyla muhasebeci iyi niyeti destekleyerek hem devletin hem de mükellefin haklarına eşit mesafede davranmalıdır.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	43	61
Hayır	28	39
Toplam	71	100

Tablo 27 Vergi Uygulamaları ve Vergi Oranlarının Hataya Etkisi Tablosu

Yapılan bir işlemin Hata ve Hile olarak değerlendirilmesi için ortaya çıkmış olması, başka bir ifadeyle denetleme yapılması gereklidir. Afyonkarahisar Defterdarlığının internet sitesindeki verilerine göre 31/10/2006 tarihi itibarıyla yapılan denetim faaliyetlerinde 269 personel görev almış, 10833 mükellef denetlenmiş ve 1.623

ceza tutanağı düzenlenerek 208.672,60-YTL ceza kesilmiştir. Toplam 32376 mükelleften denetlenenlerin oranı % 33,45'tir. Geriye kalan denetlenemeyenler ise (% 66,55) aşağıdaki Tablo 28 deki % 69 oranına yakındır.

(<http://www.maliye.gov.tr/defterdarliklar/afyon/gelirkasim2006.htm>)

Hatayı yapan meslek mensubu özellikle doğru raporlama yapabilmek adına bunun takipçisi olmalıdır. Hile yapan ise bunun ortaya çıkmaması için de uğraşır. Ayrıca bu soruda ankete cevap verenlerin, denetimin yetersiz olduğunu düşündükleri sonucunu da ulaşılabilir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Evet	49	69
Hayır	22	31
Toplam	71	100

Tablo 28 Denetimin Hata ve Hileye Etkisi Tablosu

Muhasebe, doğru yöntemlerle elde ettiği bilgiyi mali tablolar ile tüm dünyaya sunar. Makul ölçüde muhasebe bilgisine sahip tüm insanlara, bu bilgiyi anlayabilecek tarzda sunum yapılması esastır. Bazı bilgilerin eksik veya olduğundan farklı gösterilmesi bilânço maskeleyesidir. Karar almayı etkileyecek olan bilginin yanlış olması, tüm işletme çevresini etkileyebilir. Afyonkarahisar da faaliyet gösteren firmalar genellikle orta ölçekli işletmelerdir. Dolayısıyla meslek mensuplarının çok ciddi ölçülerde bilânço maskeleyesi gibi bir durumla karşılaşmamaları normaldir. Bununla birlikte Tablo 29'da, 35 meslek mensubu % 49 oranıyla bilânço maskeleyesi isteği ile karşılaşmışlardır.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	36	51
1-5 kez	21	30
6 – 10 kez	8	11
10'dan fazla	6	8
Toplam	71	100

Tablo 29 Bilânço Maskeleyesi İsteğine İlişkin Tablo

Bilânço maskelemesi ile bilânço olduğundan daha kötü gösterilebilir. Afyonkarahisar’da, bilânçonun daha kötü gösterilmesi isteği ile daha az karşılaşılmıştır. Çünkü işletmelerin vergiyi daha az ödemek haricinde farklı çıkarları ile karşılaşma oranı düşüktür. İşletmeler genelde aile şirketi şeklinde örgütlendiklerinden ve halka açık olmadıklarından ortakların birbirlerine düşüp kar dağıtımını engellemeleri gibi bir olay söz konusu değildir. Tablo 30 da evet diyen, 20 meslek mensubu % 28 oranıyla, genelde vergi nedeniyle bilânçoyu kötü gösterme isteği ile karşılaşmışlardır. Meslek mensuplarından işe yeni başlayanlarla görüşmelerimizde, mükelleflerin bu istekle kendilerine geldiklerini, aksi halde başka yerlere gidebileceklerini belirtmişlerdir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	51	72
1-5 kez	10	14
6 – 10 kez	4	6
10’den fazla	6	8
Toplam	71	100

Tablo 30 Bilânçonun Kötü Gösterilmesi İsteğine İlişkin Tablo

Bankaların daha güçlü bilânçolara kredi vermesi veya kredi miktarının daha iyi olabilmesi için bilânçoların olduğundan daha iyi, işletmelerin güçlü gösterilmesi istenir. Tablo 31 de yar alan 53 meslek mensubu (% 75) daha iyi bir bilânçonun banka kredisi için istendiğini söylemektedir. Aynı zamanda kreditorlerin dışındaki çıkar gruplarının da işletmenin imajını iyi görmeleri için bilânço maskelemesi yapılabilir denmiştir. Böylece 63 kişi toplam % 89 oranı ile işletmenin olduğundan daha iyi gösterilmesini iyi imaj çizilmesi isteğini düşünmüşlerdir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Bankadan daha fazla kredi alabilmek	53	75
Vergi ödeme arzusu	3	4
İşletmenin imajını güçlendirmek	10	14
Hisselerin fiyatını arttırmak	5	7
Toplam	71	100

Tablo 31 Bilânçonun Daha İyi Gösterilme Sebeplerine İlişkin Tablo

Bilânçonun olduğundan daha kötü gösterilmesinin sebebine ilişkin soru da: Vergiyi az ödemek ve daha az kar dağıtmak amacıyla bilânço kötü gösterilir diyenler 63 kişi olup % 89 oranına (Tablo 32) ulaşılmıştır. Firmaların mali yapısını korumak amacıyla vergi oranlarının yüksek olması nedeniyle enflasyon karşısında erimeye engel olmak için vergi ve kâr dağıtımını yoluyla fonların dağılmasını önleyerek sosyal sorumluluk duygusuyla hareket edilmiş olabilir. Ancak vergi kanunlarındaki boşluklardan yararlanarak veya gerçeğe aykırı olmak üzere çeşitli vergi kaybına neden olacak işlemler yapmak ise meslek mensubunun vicdan meselesidir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Daha az kar dağıtmak	17	24
Daha az vergi ödemek	46	65
Hisselerin borsa fiyatını düşürerek spekülasyon yapmak	8	11
Toplam	71	100

Tablo 32 Bilânçonun Daha Kötü Gösterilme Sebeplerine İlişkin Tablo

Meslek mensupları atılan imzadan dolayı işletme sahip ve yöneticileriyle birlikte sorumluluk taşırlar. İşletme yöneticilerinin yaptığı hilelere ilişkin soru da: meslek mensuplarından 29'u, % 41'i işletme sahiplerinin hile yapmasıyla karşılaşmışlardır. Karşılaşma sıklığı dikkate alınarak Tablo 33'e göre, seçeneklerden en az olan değerler alınarak bir hesaplama yapılırsa ($1*14+6*7+10*8=136$) en az 136 işletme sahibinin hileye başvurduğunu göstermektedir. Böylece müşteri isteği ile hilelere yönelmenin gerçekleştiği düşünülebilir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	42	59
1-5 kez	14	20
6 – 10 kez	7	10
10'dan fazla	8	11
Toplam	71	100

Tablo 33 İşletme Yöneticilerinin Hile Yapması Durumuyla İlgili Tablo

İşletmenin devri veya yeni ortak alımı nedeniyle kârın yüksek gösterilmesi şeklinde bilânço maskeleymesi istenebilir. Tablo 34'te işletmenin devri veya yeni ortakların bulunması için bu tarz bir hileyle, meslek mensuplarından % 62'si, 44 kişi, bu istekle karşılaşmıştır.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	27	38
1-5 kez	22	31
6 – 10 kez	10	14
10'dan fazla	12	17
Toplam	71	100

Tablo 34 Kârın Yüksek Gösterilmesini İsteyen Müşterilere İlişkin Tablo

Afyonkarahisar'da görüşülen meslek mensuplarının ifade etiği ve etiği etkileyen en önemli sorun; müşterilerin verginin az ödetilmesi isteği ve meslek ücretinin düşük tarifeden uygulanması isteğidir. Tablo 35'te görüleceği gibi, meslek mensuplarının büyük çoğunluğu (42 kişi), % 59, bu istekle ve defalarca karşılaşmıştır. Meslek mensubu kendisine getirilen önerilerin içerisinde faydası en yüksek olanı işletmesi için düşünmüş olabilir. Dolayısıyla müşteri kaybetmemek veya yeni bir müşteri olarak işletmesinin devamını düşünerek meslek mensupları belki de etiğe aykırı davranmış olabilirler.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	29	41
1-5 kez	15	21
6 – 10 kez	10	14
10'dan fazla	17	24
Toplam	71	100

Tablo 35 Vergi Tutarını Azaltmaya Yönelik İsteğe İlişkin Tablo

Muhasebeci hem işletmeler hem de devlet adına hak ve sorumluluklar noktasında iki tarafa da eşit mesafede olmalıdır. Devletin yapması gereken yasal değişiklikleri yapmamış olması halinde işletmelerin ve dolayısıyla sermayenin erimemesi noktasında yapılacak işlemler için muhasebeci, vicdanına göre karar verebilir. Etik olarak hile yapılmasına karşı çıkanlar 42 kişidir. Ancak müşteri isteği ile

bu işe yönelmek zorunda kalanlar ise bir önceki soruya göre (Tablo 35), 42 kişidir dolayısıyla ilk anda bu soruya kesinlikle karşıyım diyenler bile maalesef hileleri müşteri kaybetmemek adına yapmış olabilirler.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Normal karşılıyorum	29	41
Kesinlikle karşıyım	42	59
Toplam	71	100

Tablo 36 Vergi ve Enflasyon Nedeniyle Hile Yapılmasına İlişkin Tablo

Bilânço maskeleyesi için yapılabilecek işlemlerden biride gelir ve giderlerdeki tahakkuk esasıdır. Tablo 37 incelendiğinde, 26 meslek mensubu bu yöntemle karşılaşmıştır. % 37 gibi bir oran çıktığına göre bu yöntemle yapılan bir hilenin az bilindiği veya daha farklı yöntemlere başvurulduğu düşünülebilir. Bunun bir diğer nedeni de işletmelerin daha basit yapılarda olmaları ve bilinen işlemleri daha çok yaptıklarıdır.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	45	63
1-5 kez	1	1
6 – 10 kez	8	11
10'dan fazla	7	10
Toplam	71	100

Tablo 37 Tahakkuk Esasına Göre Kârın Yüksek veya Düşük Gösterilmesi İsteğiyle İlgili Tablo

Dönem ayırıcı hesapların kullanımına ilişkin olarak hilelere başvurulması konusundaki bir önceki soruda da görüleceği gibi bu tarz fazla tercih edilmemektedir. Tablo 38 de, %18 başka bir deyişle 13 meslek mensubu bu tarz bir hile yaptığını belirtmektedir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	58	82
1-5 kez	6	8
5 – 10 kez	7	10
10'dan fazla	0	0
Toplam	71	100

Tablo 38 Gelecek Yıla Ait Gelir-Giderlerin Cari Döneme Kaydedilmesi İsteğine İlişkin Tablo

İş yükünün fazla olması, iş bölümü gibi nedenlerle personel çalıştırmak zorunludur. Çalıştırılan personelin hata yapabileceği de kabul edilerek iş verilmelidir. Tablo 39'da personelin dikkatsizliği % 51 tecrübesizliği % 13 olarak çıkmıştır. Bilgi ve eğitim ile pratikte karşılaşılan farklılıklar nedeniyle personelin eğitimi konusunda da hem okullara hem de meslek mensubu yanında yapılan staj eğitimine dikkat edilmesi gerekmektedir. Eğitimle ilgili olmak üzere (Bilgisizlik-Teori-Pratik Eğitim Farkı) toplam hata % 36 oranında olup eğitimcilere de büyük bir görev düşmektedir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Bilgisizlik	13	18
Dikkatsizlik	36	51
Tecrübesizlik	9	13
Teori-Pratik eğitim farkı	13	18
Toplam	71	100

Tablo 39 Personel Hatalarının Nedenine İlişkin Tablo

Afyonkarahisar'da işletme yapılarının küçük olması nedeniyle, genellikle hilelerin yapılma yöntemi vergi kanunlarındaki boşluklardan yararlanmaktır. Çok önemli bir suç ve tespit edilmesi halinde önemli yaptırımları olan sahte ve naylon fatura kullanımına 8 meslek mensubu rastlamıştır. Geriye kalan % 89 ise bu türden hilelere neden olmamıştır.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	63	89
1-5 kez	8	11
6 - 10 kez	0	0
10'dan fazla	0	0
Toplam	71	100

Tablo 40 Sahte, Yanıltıcı veya Naylon Fatura Kullanımına İlişkin Tablo

Meslek mensubu için personel seçimi önemlidir. Çünkü faaliyet konusu işletmelere ait bilgilerdir ve bilgi güç demektir. Bilgilerde gizlilik derecesi de bulunduğu için personelin güvenilirliği de önem kazanır. Güven yanında aranan bir diğer özellikte disiplin ve düzendir. Belgelere sahip olmak korumak ve istendiğinde

yerinde bulabilmek personelden beklenen davranışlardır. Bu nedenle görüşülen meslek mensuplarının tamamı personelin doğrudan bilgisayar başında yetkili olarak işe başlaması yerine kendisini evrak düzenlemek ve çay servisi yapmak gibi işlerle işe başlattığını söylemektedir. Personelin kötü niyeti ile hileye neden olması veya sadece kendi çıkarı doğrultusunda bile olsa belge çalması çok ciddi bir suçtur. Meslek mensubu personel seçerken bunlara dikkat ederek hem kendini hem de müşterilerinin menfaatini gözetmek durumundadır. Tablo 41’de, 10 meslek mensubu böyle bir olayla karşılaşmıştır. % 14 gibi bir oranın çıkması bile böyle bir konuda fazladır. Çünkü yanında çalıştırdığı işçiden de meslek mensubu kendisi yapmışça sorumludur.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	61	86
1-5 kez	10	14
6 – 10 kez	0	0
10’den fazla	0	0
Toplam	71	100

Tablo 41 Personelin Belge veya Maddi Unsurları Çalmasına İlişkin Tablo

Görüşmelerde de meslek mensuplarının belirttiği gibi; vergi kanunlarının çokluğu ve farklı anlaşılması nedeniyle çıkarılan uygulama tebliğlerinin bile yeterince açık olmamasıyla farklı uygulamalar yapılabilmektedir. Vergi kanunlarındaki boşluklardan 32 kişi, % 45 oranıyla, yararlanmıştır. Farklı şekillerde hile yaparak daha büyük suçlar işlemektense hileleri hata gibi gösterip, iki ucu da açık işlemler yaparak amaca ulaşmak daha verimli bir yöntemdir. Ortaya çıkması denetimin eksikliğinden dolayı çok geç veya hiç mümkün olmamaktadır.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	39	55
Evet	32	45
Toplam	71	100

Tablo 42 Vergi Kanunlarındaki Boşluklardan Yararlanmaya İlişkin Tablo

Hilenin getirdiği en önemli sonuç maddi menfaat sağlamaktır. Kanundaki boşlukları kullanan (Tablo 42) 32 kişiden 22 kişisi bu işleminden dolayı maddi menfaat

sağlamıştır(Tablo 43). Sağlanan menfaat genelde küçük tutarlarda gerçekleşmiştir. Daha büyük ölçüde gerçekleşecek tasarrufların farklı kişilerce sağlanıyor olması YMM tasdik raporları gibi önemli raporlara bağlı olması bu şekilde gerçekleşebilecek tasarrufları azaltmaktadır.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	49	69
0-500 YTL	13	18
501-1000 YTL	3	4
1001-2000 YTL	2	3
2000 YTL'den fazla	4	6
Toplam	71	100

Tablo 43 Kanunlardaki Açıklardan Vergi Tasarrufu Sağlamaya İlişkin Tablo

Bilgi üretmek meslek mensubunun en önemli faaliyetidir. Özellikle sermaye piyasasının etkinleşmesiyle raporlama çok ciddi bir iştir. Önemli bir bilgi muhakkak yayınlanmalıdır. Yanlış raporlama çıkar gruplarını farklı yerlere götürür. Ekonomiyi bile olumsuz etkileyebilir. Bu durumla Afyonkarahisar da 13 meslek mensubu % 18 oranıyla karşılaşmıştır. (Tablo 44)

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	58	82
Evet	13	18
Toplam	71	100

Tablo 44 Bölümler Arası Geçiş Yapılarak Hatalı Raporlama Yapılmasına İlişkin Tablo

Müşteri istekleri nedeniyle hata ve hilelere başvurulabilmektedir. Bu durumu gösteren ve bu bölümde yer alan Tablo 31 incelendiğinde de görüleceği gibi; bilanço maskelemesinin en önemli nedeni kredi alabilmektir. Aşağıdaki Tablo 45 ise 36 meslek mensubunun % 51 oranıyla ve defalarca bu istekle karşılaştıklarını göstermektedir.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	35	49
1-5 kez	22	31
6 – 10 kez	5	7
10'dan fazla	9	13
Toplam	71	100

Tablo 45 Kredi Almak İçin Bilânço Süslemesi İsteğiyle Karşılaşma Durumuna İlişkin Tablo

Yeni işe başlamış olan meslek mensubunun karşılaştığı en önemli sıkıntı müşteri bulabilmektir. Yeni işe başlayan meslek mensuplarının da ifade ettiği gibi; müşteriler düşük ücret tarifesi ve vergi avantajı sağlama isteği ile meslek mensubunun karşısına çıkmaktadır. Daha tecrübeli meslek mensupları ise bununla daha az karşılaşmışlardır. Tablo 46 da, Evet diye cevaplayan meslek mensupları (24 kişi) olup toplam % 35 oranı karşımıza çıkmaktadır.

	Kişi Sayısı	Dağılım % si
Hayır	46	65
1-5 kez	10	14
6 – 10 kez	5	7
10'dan fazla	10	14
Toplam	71	100

Tablo 46 Müşterilerin Vergi Avantajı Sağlama İsteklerine İlişkin Tablo

Anketin sonunda Afyonkarahisar'da meslek mensuplarıyla ilgili olarak şunlar tespit edilmiştir.

- Anketteki bazı soruların cevaplanması sırasında meslek mensubu vicdaniyla baş başa kalmış, ancak bu sorulara gerçek cevabı vermekten hata ve hile yaptığının ortaya çıkacağı endişesiyle işletme sırrı gibi bir neden öne sürerek soruyu farklı bir seçenikle cevaplamıştır. Bir başka soruyla birlikte değerlendirildiğinde çelişkiler ortaya çıktığından hata yapıldığı veya hileye başvurulduğu ortaya çıkmaktadır.
- Hile yapmaya kesinlikle karşı olanlar bilânço maskeleymesini kredi almak (11.soru-% 75) veya vergi açısından avantaj sağlamak(12.soru-% 65) adına yapmışlardır. İşletmelerin zor durumdan kurtarılması amacıyla kredi isteğinde bilânço maskeleymesi göz ardı edilmiş olsa bile ülke ekonomisinin sıkıntıya

düşürülmesi gibi önemli bir sorumluluk göz ardı edilmiştir. Afyonkarahisar'da bu açıdan meslek etiği ve tarafsızlık korunamamıştır.

- Mesleki tecrübesi yüksek bazı meslek mensupları yeni işe başlayan meslek mensubunu daha düşük fiyatla çalışmalarını noktasında eleştirmektedirler. Genç meslektaşları da eskiler karşısındaki rekabetin zorluğu ve onlar tarafından mesleğe yakışmayacak şekilde davranışlar ile cezalandırıldıklarını düşünmektedirler.
- Yeni işe başlayan muhasebeciler üzerinde mükellef baskılarının olması, bunların vergi avantajı sağlama, düşük ücret gibi istekler nedeniyle meslek etiğine zarar verdikleri; ancak zamanla daha güçlü hale gelmeleriyle bu durumun yavaş yavaş ortadan kalktığı, deneyim sahibi oldukça ve ekonomik bağımsızlık sağlandığında meslek mensuplarının mükellefin yönlendirmesinden uzaklaştığı tespit edilmiştir.
- Meslek mensuplarının mükellefleriyle vergi yatırma nedeniyle para alış verişi içine girdikleri, ancak bu durumdan kendi lehlerine bir menfaat sağlamadıkları hatta kendilerinin alacaklarını tahsil edemedikleri görülmüştür.
- Özellikle bayan meslek mensupları, büro açmak veya ortak olmak yerine isimlerini kullanılmak nedeniyle meslek etiğine aykırı davranmışlardır.
- Vergi kanunlarındaki boşluklardan mükellef lehine faydalanıldığı, meslek etiği ve muhasebe usul ve esaslarının ikinci planda kaldığı görülmüştür.
- Hataların dikkat ve bilgi eksikliğinden kaynaklandığı ve iş yükünün de hatalara neden olduğu, meslek mensupları ve çalışanların dikkat ve motivasyon gibi alanlarda eğitimden geçmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Ankete verilen cevaplar ve özellikle görüşmeler sonunda Afyonkarahisar'da bulunan meslek mensuplarının mükellef baskısı altında kaldıkları, ağırlaşan ekonomik şartlar ve vergiler nedeniyle de bu baskılara cevap vermek durumunda oldukları görülmüştür. Kendini yenilemeye çalışırken kanunlardaki değişikliklerin hızına yetişilmediği için hatalara neden olunmuştur. Bu nedenle muhasebe usul ve esaslarının yerine daha pratik kayıt ve raporlama yöntemleri kullanılmaktadır. Küçük işletmelerdeki zihniyet nedeniyle özellikle işe yeni başlayan meslek mensuplarının vergi avantajı konusunda baskı altında olduğu tespit edilmiştir.

Bütün bunlar ışığında Afyonkarahisar'da faaliyet gösteren meslek mensuplarındaki etik için şunlar söylenebilir. Mesleğe yeni başlama sırasında meslek etiği, rekabet koşulları nedeniyle göz ardı edilebilmekte; ancak ilerleyen yıllarda rekabet gücü arttıkça istenen düzeyde meslek etiğine yaklaşmaktadır. Mesleki bilgi ve tecrübe arttıkça daha fazla hileye başvurulabilmektedir. Bu nedenle kanunlardaki boşlukların doldurulması gerekmektedir.

SONUÇ

Muhasebe, hayatın kaçınılmaz unsuru olan para ile ilgili işlemlerin gerçekleştirilerek sonuçlarının üçüncü kişilere sunulmasını sağlayan bir bilim dalıdır. Muhasebe, bilgi üretme fonksiyonu gereği işlevlerinin gerçekleştirilmesinden sonra elde edilecek bilgiler sadece kendini değil; üçüncü kişileri de ilgilendirmektedir. Burada en önemlisi devlet olmakla beraber, işletmeler, işletme sahipleri, bankalar, kredi kuruluşları, yatırımcılar gibi birçok kişi veya kuruluş söz konusu olabilmektedir. Muhasebenin ürettiği bilgileri, alınacak kararlarda ekonomik olarak doğrudan etkili olduğu için, bu bilgilerin nitelikli olması gerekmektedir. Yani üretilen muhasebe bilgisi, güvenilir, tarafsız, ilgili ve tutarlı olmalıdır. Bu aynı zamanda muhasebenin sosyal sorumluluk kavramının da bir gereğidir.

Ülkemizde muhasebe eğitimi ortaöğretimde ticaret liseleri ve çok programlı liselerin muhasebe bölümlerinde başlamaktadır. Üniversite düzeyinde iki yıllık meslek yüksek okulları ve dört yıllık iktisadi ve idari birimler fakültelerinde muhasebe eğitimi verilmektedir. Muhasebe mesleğine lise hayatından sonra başlanabileceği gibi; üniversiteye devam etmek suretiyle de başlanabilmektedir. Gerekli olan staj süresini tamamlayanlar sınava girmeye hak kazanmakta ve sınavda başarılı olunması halinde serbest muhasebeci, serbest muhasebeci mali müşavirlik ruhsatı alınabilmektedir.

Muhasebe mesleğini, 3568 Sayılı Serbest Muhasebeci Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavir Kanunu düzenlemektedir. Bu kanunda muhasebecilik mesleğinin konuları, muhasebeci olmanın şartları, meslekte ilerleme basamakları ve meslek mensuplarının uyması gereken kurallar yer almaktadır. Ayrıca Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB), meslek ile ilgili faaliyetleri denetlemekte ve çeşitli yaptırımlar uygulayabilmektedir. Tüm bunların amacı da muhasebe mesleğinin toplumda saygın bir konuma sahip olmasını sağlamak ve gelişimine katkıda bulunabilmektir.

Günümüzde ne yazık ki iyi muhasebeci denildiğinde ilk akla gelen az vergi ödeten kişi olmaktadır. Bu da muhasebe mesleğinin etiksel boyutunun hiç de iyi olmadığını göstermektedir. Aslında bu sadece muhasebe mesleği ile sınırlı değildir. Toplum hayatında önemli yeri olan mesleki etik kurallarının işlerliliği ne yazık ki ülkemizde, gelişmiş ülkelere oranla çok düşük seviyelerdedir. Son yıllarda Uluslar arası

Muhasebe Federasyonu üyesi de olan TÜRMOB, bu alanda çalışmalar yapmaktadır. Meslek mensuplarının faaliyetlerinin icrası sırasında mesleki ahlak kurallarını uygulamaları, mesleğin itibarlı bir şekilde sürdürülmesine yardımcı olacaktır. Ancak meslek ahlakının yerleşmesi için her ne kadar yasal düzenlemeler yapılmış olsa da, kişilerin ahlaki değerlere dayalı olarak faaliyetlerini gerçekleştirmeleri yasal sorumluluktan öte vicdani sorumlulukları ön plana çıkarmaktadır. Zira yasal boşluklardan yararlanarak meslek itibarını zedeleyici çalışmalarda bulunmayı kesin olarak engelleyecek tek yaptırım vicdani sorumluluktur.

Gerek kanun-yönetmelikler gerekse TÜRMOB tarafından konulan kurallarla oluşturulmaya çalışılan meslek ahlakı genel olarak sadece yazıda kalmakta; uygulamaya konulamamaktadır. Mesleki ahlak kurallarını içeren kararlar, ancak uygulamada kabul gördüğü zaman meslek etiğinden bahsedilebilir. Yoksa ülkemizde pek çok konuda karar ve yasalar mevcuttur, önemli olan bunların uygulayıcılar tarafından benimsenmesi ve ilgili organ tarafından denetiminin yapılmasıdır.

Etik konusunda yapılacak mevzuat değişikliklerinden ziyade, bir zihniyet değişikliği hem toplumsal olarak hem de mesleki olarak daha yararlı olacaktır. Daha ilkokuldan itibaren çocuğa toplumsal çıkarların bireysel çıkarlardan daha önemli olduğu ve her zaman için doğruluk ve dürüstlükten ayrılınmaması gerektiği söylenirse bu zihniyet değişimini de yakalayabileceğimize inanıyorum.

Muhasebe mesleğinde etiksel boyutu etkileyen en önemli faktör muhasebe hata ve hileleridir. Özellikle muhasebecilerin vergi konularında, daha az vergi ödeyebilmek amacıyla, çeşitli hilelere başvurumaktadırlar. Bunu da ya kendi menfaatleri için yapmakta veya müşterisinin baskısına karşı gelemediği için yapmaktadırlar. Ayrıca, daha fazla kredi alabilmek için yapılan bilânço maskelemeleri, kârı daha az dağıtabilmek için yapılan kârı azaltma işlemleri, gerçeğe uygun olmayan evrakların kullanılması gibi konular da yaygın olarak yapılan muhasebe hilelerinin başında gelmektedir.

Muhasebecilik mesleği, yoğun dikkat ve bilgi isteyen bir meslektir. Ancak uygulamada görüyoruz ki, dikkatin yoğunluğu ve mesleki bilgi yeterli düzeyde değildir. Bu da beraberinde muhasebe hatalarını getirmekte ve belki istemeyerek de olsa mesleğin etiğini olumsuz etkilemektedir. Bunların yanında tecrübesizlik ve iş yoğunluğu da muhasebe hatlarının oluşmasındaki ana nedenler olarak göze

çarpmaktadır. Her ne olursa olsun, iyi bir muhasebeci, mesleğinin gerektirdiği bilgileri eksiksiz ve doğru olarak bilmeli ve bunları dikkatli bir şekilde uygulamaya koymalıdır.

Çalışma konusuyla ilgili olarak Afyonkarahisar'da muhasebe mesleği ile uğraşanlar üzerinde yapılan ankette; hata ve hilelerin yoğun olarak var olduğu ve bunun da muhasebe meslek etiğinde ciddi sapmalara sebep olduğu anlaşılmıştır. Bu sapmaların temelinde sadece muhasebeciler değil; özellikle mükellefler, hükümet politikaları, vergi uygulamaları, mesleki örgütlenme ve toplumsal yapı gibi faktörler de etkili olmaktadır.

Muhasebeciler genel olarak mesleki etik konusuna yeterli ilgiyi göstermektedirler. Zira, ankete katılan muhasebecilerin %92'lik kısmı mesleki bir etik kuruluşunun kurulmasını istemektedirler. Ancak, meslek mensupları, uygulamada karşılaşılan güçlükleri sebep göstererek, mesleki sorumluluklarını unutmaktalar ve gerek kendi çıkarları gerekse mükellef çıkarları için çeşitli ahlak dışı yollara başvurabilmektedirler.

Hile konusunda özellikle muhasebecilerin başını ağrıtan unsur mükelleflerin istek ve baskılarıdır. Zira anketimize katılan muhasebecilerin %62'lik kısmının kârın olduğundan daha yüksek gösterilmesi talebiyle karşılaşmaları bunun açık bir örneğidir. Yine aynı şekilde, %59'luk bir kısım da giderlerin azaltılması veya gelirlerin azaltılması suretiyle vergi matrahının düşürülmesi talebiyle karşılaşmıştır. Bunun yanında muhasebecilerin %45'lik bir kısmı da vergi boşluklarından yararlanmaya çalışırken; %40'lık kısım vergi oranlarının yüksekliği ve enflasyon nedeniyle hileye başvurulabileceğini ifade etmektedir.

Meslek etiğini olumsuz etkileyen diğer bir neden de, muhasebecilerin kamu çıkarı ile mükellef çıkarı arasında yaşadıkları çatışmadır. Ülkemizdeki mali denetimin yeterli olmaması ve yasal boşluklar, mükelleflerin muhasebeciler üzerindeki baskısını arttırmakta ve bu durum, meslek mensuplarının çatışma yaşamasına neden olmaktadır. Burada muhasebecilerin mükellefelere olan parasal bağımlılıkları (gelir kaynağı), baskıları arttırmaktadır. Zira bazı mükellefler muhasebecilerin ücretlerini verirken, sanki daha az vergi ödettirsin diye vermektedir. Bu da mesleki etiği temelden zedeleyen bir zihniyet yanlışlığıdır.

Muhasebe mesleği, yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı etiksel olarak bir sıkıntı içerisindedir. Bunda gerek sistemin, gerek muhasebecilerin, gerekse

mükelleflerin etkileri mevcuttur. Muhasebe etiğini sağlamak ve korumak için şunlar yapılabilir:

- Muhasebe bir bilimdir ve her bilimin bir disiplin olarak kendi kuralları vardır. Bu kurallar da meslek mensuplarınca birinci derece öncelikli olarak uygulanmalıdır.
- Ahlak kuralları toplumdan topluma ve zamana göre farklılıklar gösterse de hakkaniyet, doğruluk, dürüstlük gibi genel değişmeyecek unsurlar yani birincil değerlere göre olması gereken insan karakteri için üzerinde oynanmayan bir eğitim sistemi belirlenmelidir.
- Meslek mensubu olurken sadece bilgi ölçmek yeterli olmadığından meslek ahlakı konusunda da staj sonunda çalışılan kişi veya kurumlardan görüş alınmalıdır.
- Devlet vergi ve benzeri yükümlülükler ile hem meslek mensubunu hem de mükellefleri etkilemektedir. Kanunlardaki çeşitlilik ve farklı yorumlar nedeniyle hata ve hileye neden olduğundan devletin vergi konularını sadeleştirilmesi ve toplumla bu konu da anlaşmaya varması gereklidir.
- Ancak her ne olursa olsun, muhasebe meslek mensuplarının hiç kimsenin etkisi altında kalmadan, vicdan muhasebesi yapmaları ve meslek ahlak ve kurallarına bağlı kalmaları gerekmektedir.
- Bunun yanında çıkarılan kanun ve yönetmeliklerde muhasebecilerin görüşlerinin alınması biraz da olsa sistemin düzelmesine katkıda bulunacak ve bu da yapılan hata ve hilelerin azalmasını sağlayacaktır.

Böylece, hem muhasebe meslek etiği iyileşecek, hem de toplumun çıkarlarının korunması sağlanmış olacaktır.

ANKET FORMU

Sayın Meslek Mensubu;

Etik (ahlaki) değerler, asırlardır aynı toplumda yaşıyan insanların toplumsal dzenini sağlamak amacıyla, toplum tarafından benimsenmiş ve toplumun yaşadığı değişim sürecinden bir takım ilaveler ve değişikliklere maruz kalmış, toplumun kültürel ve dini mekanizmasının bir göstergesidir. Toplumumuz maalesef ekonomik gelişmişlik düzeyi iyi olmadığı için eğitim ve ahlak konularında iyiden iyiye bozulmaktadır. Her mesleğin kendine özgü değer yargıları vardır. Hilelere başvuran bir çok meslek mensubu ve bu yönde isteklerde bulunan bir çok mükellef bulunmaktadır. İyi muhasebecinin adı ülkemizde “en az vergi ödettiren kişi” anlamındadır.

Bu araştırmada hata ve hileler eğitim ve etik açısından değerlendirilecektir. Muhasebecilik mesleğinin sosyal sorumluluk bakımından Afyonkarahisar’daki durumu tespit edilecektir.

Çalışmamıza katıldığınız ve değerli vaktinizi harcadığınız için teşekkür ederiz...

I-MESLEK MENSUBU İLE İLGİLİ BİLGİLER

1- Meslek Unvanınız nedir? İşaretleyiniz.

SM   SMM   YMM

2- Muhasebe mesleğini faal olarak kaç yıldır yapmaktasınız?

YILLAR	
0-5	☐
6 – 10 Yıl	☐
11 – 15 Yıl	☐
16 – 20 Yıl	☐
20 ve üstü	☐

3-Cinsiyetiniz.

Erkek   Kadın

4- Yaşınıza uygun seçeneği işaretleyiniz.

26 Yaş altı 38 – 48 Arası
 27 – 37 Arası 49 Yaş üstü

5- Öğrenim durumunuz?

Ticaret Lisesi Lisans Üstü
 Ön Lisans Diğer
 Lisans

6- Çalıştırdığınız eleman sayısı?

Yalnızım 6 – 14 arası
 2 – 5 arası 15 ve üzeri

7- Büro veya muhasebe departmanınızdaki toplam bilgisayar sayınız?

1 adet 4 adet
 2 adet 5 adet
 3 adet 6 ve üzeri

8- Müşteri sayısı dağılımınız?

30 ve daha az 91 – 120 arası
 31 – 60 arası 121 ve daha üzeri
 61 – 90 arası

9- Müşteri dağılımınız nasıldır?

	İşletme Sayısı		İşletme Sayısı
Tek Kişi İşletmeleri	<input type="text"/>	Kolektif Şirketler	<input type="text"/>
Limited Şirketler	<input type="text"/>	Kooperatifler	<input type="text"/>
Anonim Şirketler	<input type="text"/>	Diğer	<input type="text"/>

10- Çalıştırdığınız elemanların öğrenim durumu nedir?

İlköğretim	<input type="text"/>	Meslek Yüksek Okulu	<input type="text"/>
Genel Lise	<input type="text"/>	Lisans	<input type="text"/>
Ticaret Lisesi	<input type="text"/>	Lisans Üstü	<input type="text"/>

II-MESLEK MENSUBUNUN ETİK KONUSUNDAKİ KARŞILAŞTIĞI DURUMLAR

A-TARAFSIZLIK VE BAĞIMSIZLIĞI KORUMADA RİSK ALANLARI

1. İş Hacminizin % 15'inden fazlasının olduğu bir müşteri işletme var mıdır?

Evet Hayır

2. Bir müşteri işletme ile ücretiniz dışında borç-alacak ilişkiniz oldu mu?

Evet Hayır

3. Müşteri işletmeden parasal bakımdan mütevazı sayılmayacak hediye aldığınız oldu mu?

Evet Hayır

4. Müşterinizle hiç mahkemelik oldunuz mu?

Evet Hayır

5. Müşteri işletmelerinizden herhangi birisi ile ortaklığınız var mı?

Evet Hayır

6. Dış denetim şirketinin bulunmasında(Yeminli Mali Müşavir) müşterinize yardımcı oldunuz mu?

Evet Hayır

7. Müşteri işletmeye muhasebecilik mesleği dışında diğer işletme fonksiyonları(üretim, pazarlama, ve finansman) konusunda herhangi bir katkınız oldu mu?

Evet Hayır

8. Müşteri işletmelerinizden dış denetimi aynı firmaya ard arda 7 yıldan uzun dönem yaptıran var mı?

Evet Hayır

B-MESLEK YASASININ UYGULANMASINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR.

1. Müşteri işletmeler, hesap sonuçları konusunda size etkide bulunuyorlar mı?

Evet Hayır

2. Meslek Yasasına aykırı davranışlardan dolayı şimdiye kadar herhangi bir ceza aldınız mı?

Evet Hayır

3. Ülkemizde merkezi bir etik kurulunun kurulmasını uygun görür müsünüz?

Evet Hayır

III-HATA VE HİLELERE İLİŞKİN VERİLER

1. Sizce muhasebe de yapılan hataların en önemli nedeni nedir?

Bilgisizlik Dikkatsizlik

Tecrübesizlik

İş Yoğunluğu Özen Göstermemek

2. Oluşun hatalar da en büyük pay siz den mi yoksa personelden mi kaynaklanmaktadır?

Ben den kaynaklanıyor Personelden kaynaklanıyor

3. Hatalardan dolayı hiç Gelir Vergisi konusunda ceza aldınız mı? nedir?

Evet Hayır

4. Hatalardan dolayı hiç SSK konusunda ceza aldınız mı?

Evet Hayır

5. Bilgisayarlı Muhasebe programınızda geriye dönük işlemlerin yapılması doğru mudur?

Evet Hayır

6. İş Yoğunluğu ve Vergi uygulamaları sizi hata yapmaya zorluyor mu?

Evet Hayır

7. Vergi uygulamaları ve vergi oranları hata ve hilelerde etkili mi?

Evet Hayır

8. Denetimin yetersiz olması hata ve hilelerin ortaya çıkmaması veya hatanın yapılmasında etkili mi?

Evet Hayır

9. Bilânçoda işletmenin olduğunda daha iyi gösterilmesini isteyen müşteriniz oldu mu, olduysa kaç kez karşılaştınız?

Hayır 1-5 kez 6 – 10 kez 10'dan fazla

10. Bilânçoda işletmenin olduğunda daha kötü gösterilmesini isteyen müşteriniz oldu mu, olduysa kaç kez karşılaştınız?

Hayır 1-5 kez 6 – 10 kez 10'dan fazla

11. Bilânçonun olduğundan daha iyi gösterilmek istemesinin en büyük sebebi sizce nedir?

Bankadan daha fazla kredi alabilmek Vergi ödeme arzusu

İşletmenin imajını güçlendirmek Hisselerin fiyatını arttırmak

12. Bilânçonun olduğundan daha kötü gösterilmek istemesinin en büyük sebebi sizce nedir?

Daha az kar dağıtmak Daha az vergi ödemek

Hisselerin borsa fiyatını düşürerek spekülasyon yapmak

13. İşletme yöneticilerinin hile yaptığını tespit ettiğiniz oldu mu? Olduysa kaç kez?
Hayır 1-5 kez 6 – 10 kez 10'dan fazla
14. Karın yüksek gösterilmesini isteyen müşteriniz oldu mu? Olduysa kaç kez?
Hayır 1-5 kez 6 – 10 kez 10'dan fazla
15. Verginin yüksek olmasından dolayı giderleri arttırmak veya geliri azaltmak gibi yöntemlere başvurmanızı isteyen müşteriniz oldu mu? Olduysa kaç kez?
Hayır 1-5 kez 6 – 10 kez 10'dan fazla
16. Vergilerin ülkemizde yüksek olması ve enflasyon nedeniyle sermayenin erimesine karşı hilelere başvuruluyor olmasının nasıl değerlendiriyorsunuz?
Normal karşılıyorum Kesinlikle karşıyım
17. Gelir ve giderlerdeki tahakkuk esasının yanlış kullanılması sonucu bilanço karının yüksek veya düşük gösterilmesini isteyen müşteriniz oldu mu?
Hayır 1-5 kez 6 – 10 kez 10'dan fazla
18. Gelecek yıla ait gelir –giderlerin içinde bulunulan döneme kaydedilmesini isteyen müşteriniz oldu mu?
Hayır 1-5 kez 6 – 10 10'dan fazla
19. İşletmenizde kaynaklanan personel hatalarının en büyük nedeni sizce nedir?
Bilgisizlik Dikkatsizlik
Tecrübesizlik Teori-Pratik eğitim farkı
20. Sahte, yanıltıcı veya naylon faturalarla işlem yapan veya yapılmasını isteyen müşteriniz var mı? Varsa kaç tane?
Hayır 1-5 kez 6 – 10 kez 10'dan fazla
21. İşletmenizde çalışan personelin belge veya maddi unsurları çalması gibi bir durumla karşılaştınız mı? Karşılaştıysanız kaç kez?
Hayır 1-5 kez 6 – 10 kez 10'dan fazla
22. Vergi kanunlarındaki boşluklardan yararlanmaya çalıştığınız oldu mu?
Hayır Evet
23. Kanunlardaki açıklar nedeniyle vergiden tasarruf sağladığınız oldu mu?
Hayır 0-500 YTL 501-1000 YTL
1001-2000 YTL 2000YTL'den fazla

24. Benzer bir hesabın yanlış yerde kullanılmasıyla bölümler arası geçiş nedeniyle yanlış raporlama yapılmasına neden oldunuz mu?

Hayır Evet

25. Kredi almak isteyen müşteriniz için borç ödeme kabiliyetini iyi gösterecek bilânço süslemesi yapmanız istendi mi? İstendiyse kaç kez?

Hayır 1-5 kez 6 – 10 kez 10'dan fazla

26. Müşteri ile anlaşırken müşteriniz sizden vergi avantajı sağlamanızı istedi mi? İstendiyse kaç kez?

Hayır 1-5 kez 6– 10 kez 10'dan fazla

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Nalan ve TANKER, Nejdet, **Mali Tablo Analizi**, Gazi Yayınevi, Ankara, 2001
- ALTINDAĞ, Mehmet, **Vergi ve Revizyon Rehberi**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2001
- ANTHNY, William P., PERREWE, L., KACMAR, K.Michele, **Strategic Human Resorce Management**, The Dreyden Pres, U.S.A
- ARKUN, Osman Fikret, **İşletmelerde Muhasebe Denetimi**, İİTİA Yayınları, No:252, İstanbul, 1975
- BOZKURT, Nejat, “Mali Tablolarda İşletme Yönetimleri Tarafından Yapılan Muhasebe Hileleri”, **Muhasebe Finansman Dergisi**, 9 (12), Nisan 2000, s.16
- BOZKURT, Nejat, “İşletme Çalışanları Tarafından Yapılan Hileleri Doğuran Nedenler”, **Yaklaşım Dergisi**, 8 (92), Ağustos 2002, s.64-65
- CEMALCILAR, Özgül ve ÖNCE, Sevgi, **Muhasebenin Kuramsal Yapısı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1093, Eskişehir, 1999
- EREN, Fikret, **Borçlar Hukuku: Genel Hükümler**, Beta Yayınları, İstanbul 1999
- ERKURAL, Kenan, **Muhasebe Prensipleri ve Uygulamaları**, İİTİA Yayınları, İstanbul, 1982
- GÜL, Kudret ve ERGÜN, Halil, “Muhasebe Mesleğinde Etik”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Sayı:11, Ocak, 2004, s.60-61
- GÜRBÜZ, Hasan, **Muhasebe Denetimi**, Bilim Teknik Yayınları, İstanbul, 1995
- HİÇŞAŞMAZ, Mashar, **İşletme Hesaplarının İncelenmesi**, AİTİA Yayınları, Ankara,

1977

IRMAK, R., KURNAZ, G., ÇAĞLAYAN, B., BAL, B., **Muhasebenin Genel Esasları Muhasebe Hata ve Hileleri ile Bunların Tespit Yöntemleri**, Şafak Matbaacılık, Ankara, 2002

KARAKOÇ, Yusuf, **Türk Vergi Yargılaması Hukukunda Delil Denge**, YMM AŞ Yayınları, İzmir, 1997

KIRLIOĞLU, Hilmi ve AKYEL, Nermin, “Mesleki Etik ve Ülkemizde Muhasebe Denetimi”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı:17, Ocak, 2003, s.59

MHUD (Maliye Hesap Uzmanları Derneği), **Denetim İlke ve Esasları**, Acar Matbaası, İstanbul, 2004

ÖZYÜREK, Mustafa, **Muhasebe Mesleğinin Bugünü ve Yarını**, TÜRMOB Yayınları, Ankara, 1999

PAKSOY, H.Mustafa, AKBULUT, Ramazan, AYDIN, Vehbi, “Meslek Yüksek Okullarında Muhasebe Eğitiminin Yeterliliğinin Haran Üniversitesi Özelinde İncelenmesi ve Geleceğe İlişkin Bir Değerlendirme”, **Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi**, Sayı:15, Mayıs, 2005

SEVİLENGÜL, Orhan, **Genel Muhasebe**, Gazi Yayınevi, Ankara, 2005

SÖZBİLİR, Naciye, **Türkiye’de Muhasebe Uygulamalarında Etiksel Boyutlar**, AKÜ Yayınları, Afyonkarahisar, 2000

SÜER, Ayça Zeynep, **Muhasebe Mesleğinde Enron Vak’ası ve Getirdikleri**, Mart Matbaası, İstanbul, 2004

TDK (Türk Dil Kurumu), **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, Ankara, 1988

TOROMAN, Cihan ve AKCAN, Ahmet, Muhasebe Denetiminde Etik Teori, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayı:7, Ocak, 2003

YÜKÇÜ, Süleyman, Yönetim Açısından Maliyet Muhasebesi, Cem Yayınları, İzmir, 1999

KANUN-TÜZÜK-YÖNETMELİKLER

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu

5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu

6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

3568 Sayılı Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavir Kanunu

Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerin Çalışma, Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik

Yeminli Mali Müşavirlerin Tasdik Edecekleri Belgeler, Tasdik Konuları, Tasdike İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik

Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği